

การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

ดวงพร คำบุญวัฒน์
นิยะนันท์ สำเภาเงิน
สุนิดา ศิวปฐมชัย

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

ISBN

978-974-11-1009-4

ผู้แต่ง

รองศาสตราจารย์ดวงพร คำบุญวัฒน์
นางสาวนิยะนันท์ สำเภาเงิน
อาจารย์สุนิดา ศิวปฐมชัย

บรรณาธิการ

นางสาวสุกัญญา เสรีนนท์ชัย

แบบปก

นายณนทพันธ์ สิงห์จันทร์

พิมพ์ครั้งที่ 1

พ.ศ. 2551 จำนวน 500 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2

พ.ศ. 2552 จำนวน 500 เล่ม

สำนักพิมพ์

จริยชนิเทศการพิมพ์
285-292 หมู่ที่ 4 ถนนเพชรเกษม แขวงหลักสอง
เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160
โทรศัพท์ : 02-809-2281-3, 02-809-2285
โทรสาร : 02-809-2284

คำนำ

หนังสือ การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น นี้ จัดทำขึ้นจากการดำเนินงานโครงการวิจัย การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น : แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล โดยศึกษาต่อเนื่องจาก การศึกษาสถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น เป็นโครงการวิจัยในพื้นที่เดิม คือ จังหวัดแพร่ และกาญจนบุรี เพื่อให้ทราบว่า แนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภายใต้หลักการพึ่งพาตนเองนั้น จะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรค และควรปรับการดำเนินงานอย่างไร โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้นักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) สามารถดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นด้วยตนเอง สนับสนุน นสส. ให้เป็นวิทยากรกระบวนการ สามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้ และประสบการณ์ ให้แก่ นสส. รุ่นใหม่ นอกจากการดำเนินงานในพื้นที่เดิมแล้ว ยังขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปยังพื้นที่อื่นๆ ให้กับประชาชนในท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนให้แนวทางดังกล่าวดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจน วิเคราะห์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้สนับสนุนโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้สนับสนุนในพื้นที่ คือ นายแพทย์ปรีดา ดิสุวรรณ นายแพทย์บุญนำ ชัยวิสุทธิ และนายแพทย์ชาอู๋ชัย ศิลปอวยชัย ผู้ประสานงานในพื้นที่ คือ คุณสุวิชา จันทรสุริยกุล อาจารย์สิริมา เจริญศรี และ คุณอารีย์ จิตติโชติอนันต์ ตลอดจนผู้ช่วยวิจัย คือ คุณพัชรินทร์ เกตุจำนงค์ และ คุณสุกัญญา เสรีนนท์ชัย และที่สำคัญขอขอบคุณ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ที่สนับสนุนให้มีโครงการวิจัยนี้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

คำนำ

3

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาก่อนเริ่มงาน

การดำเนินงานและผลงานวิจัยโครงการ ระยะที่ 1	10
การดำเนินงานและผลงานวิจัยโครงการ ระยะที่ 2	11
ข้อค้นพบจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมา 2 โครงการ	15

ส่วนที่ 2

นสส. รวบรวมเป็น ชมรม นสส.

เป้าหมายของการดำเนินงานชมรม	27
องค์ประกอบและการได้มาซึ่งคณะกรรมการและสมาชิกชมรม	28
การทำงานและการประสานงานภายในชมรม	32
การจัดทำทำเนียบชมรม นสส.	34
การจัดทำสัญลักษณ์ของชมรม	34

ส่วนที่ 3

ภารกิจ และ ผลงาน นสส.

นสส.แพร่ ขับเคลื่อนงานและขยายเครือข่าย	38
นสส.กาญจนบุรี ขับเคลื่อนงานและขยายเครือข่าย	41
การจัดกิจกรรมเปิดตัว นสส. ให้เป็นที่รู้จัก	48
การสนับสนุน ส่งเสริม และเชื่อมโยงกระบวนการทำงาน กับหน่วยงานด้านสุขภาพในจังหวัด	49
การร่วมงานสร้างสุขภาพต่อเนื่อง/ภาคกลาง	50
โครงการที่กำลังจะดำเนินการ	52

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ส่วนที่ 4	นสส.วิทยาการกระบวนการ คือกลไกสำคัญรองรับความต่อเนื่อง	
	การได้มาซึ่ง นสส.วิทยาการกระบวนการ	59
	การจัดทำเนื้อหา และวิธีการอบรมฯ	60
	ผลการจัดอบรม นสส.วิทยาการกระบวนการ	61
ส่วนที่ 5	การแบ่งปันประสบการณ์ให้แก่พื้นที่ใกล้เคียง	
	การเผยแพร่แนวคิดด้วยสื่อ	66
	การจัดประชุมขยายแนวคิด	69
ส่วนที่ 6	วิเคราะห์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น	
	รูปแบบหรือกระบวนการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น	74
	นสส. คือ กลไกหลัก จึงต้องตัวจริงเสียงจริง	76
	นสส. ควรมีความหลากหลาย เพื่อเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกัน	76
	การรวมกลุ่ม นสส. คือ พลังสำคัญในการขับเคลื่อนงาน	77
	มีข้อมูลและความรู้เรื่องสุขภาพพร้อม	78
	สื่อสารผ่าน นสส.สื่อบุคคล และสื่อท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย	79
	ความสามารถในการเชื่อมโยงงาน	79
	การได้รับการสนับสนุนในระดับประเทศ/ระดับนโยบาย	80
	การได้รับการสนับสนุนในระดับท้องถิ่น	81

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ส่วนที่ 7

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กำหนดให้ นสส.และงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น	84
ปรากฏในระบบสุขภาพ	
สร้างกลไกเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็น นสส.	85
สร้างกลไกให้การสนับสนุนการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น	85
มีกลไกสร้างความยั่งยืนของงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น	86

ภาคผนวก

ก. โครงการวิจัย การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น :	90
แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล	
ข. เนื้อเพลง นสส.ขอร้อง	96
ค. บทวิดิทัศน์ เรื่อง แนวทางการดำเนินงาน	97
สื่อสารสุขภาพท้องถิ่น	
ง. บทสปอติวิทุย เรื่อง นักสื่อสารสุขภาพ	101

ส่วนที่ 1

ความเป็นมาก่อนเริ่มงาน

งานนี้เป็นงานวิจัยระยะที่ 3 ดำเนินงานต่อเนื่องมาจากงานวิจัย 2 เรื่อง คือ การศึกษาสถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น และการวิจัยและพัฒนา การสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น ซึ่งเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 มีการดำเนินงาน ที่ก่อให้เกิดผลงานเป็นลำดับ และส่งผลให้เกิดงานระยะที่ 3 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การดำเนินงานและผลงานวิจัยโครงการ ระยะที่ 1

การศึกษาสถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น (2548)

งานวิจัยนี้ศึกษาการสื่อสารสุขภาพของสื่อท้องถิ่น 5 ประเภท ได้แก่ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย และเคเบิลทีวี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาและการนำเสนอ เนื้อหาด้านสุขภาพของสื่อท้องถิ่น ลักษณะการดำเนินงานของผู้ทำหน้าที่สื่อสารด้านสุขภาพ การเปิดรับสื่อและความคาดหวังของผู้รับสารในการรับข้อมูลด้านสุขภาพ และแนวโน้มการใช้สื่อท้องถิ่นเพื่อการสื่อสารสุขภาพ ดำเนินงานวิจัยใน 6 จังหวัด ได้แก่ แพร่ นครพนม นครปฐม จันทบุรี กาญจนบุรี และสตูล ผลการวิจัย พบว่า วิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัดนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคภัย หรือความไม่โรครุนแรงที่สุด มุ่งให้ผู้รับสารทราบวิธีการป้องกันตนเอง และมีการนำเสนอใน 4 รูปแบบ คือ รายการสุขภาพ สปอต แทรกในรายการข่าวท้องถิ่น และโฆษณา การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของวิทยุชุมชนส่วนใหญ่มีคณะกรรมการดูแล โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน นำเสนอด้วยการจัดรายการสุขภาพโดยตรง และแทรกอยู่ในรายการอื่น ประเด็นมักเกี่ยวข้องกับ โรคภัยและอาหาร เพื่อป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพมากกว่าการรักษาและฟื้นฟู ไม่มีการนำเสนอเนื้อหาสุขภาพ ในรูปแบบของการจัดเป็นรายการสุขภาพโดยตรง หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย มักประกาศข่าวสารให้ทราบหรือให้ไปรับบริการ และเปิดสปอตที่ส่วนราชการผลิต เคเบิลทีวี ส่วนใหญ่นำเสนอข้อมูลสุขภาพผ่านรายการข่าวท้องถิ่น เพื่อแจ้งให้ทราบ

หรือรายงานเหตุการณ์ เนื้อหามักเกี่ยวข้องกับโรคยาและอาหาร และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นธุรกิจสื่อขนาดเล็ก เผยแพร่เป็นราย 5 วัน ถึงรายเดือน นำเสนอเนื้อหาสุขภาพทุกประเภท ในรูปแบบของการรายงานข่าว บทวิเคราะห์และโฆษณา ด้วยข้อจำกัดด้านความรู้ ข้อมูล แหล่งข่าว และงบประมาณ อีกทั้งสื่อบางประเภทดำเนินงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ด้านธุรกิจ สื่อท้องถิ่นเหล่านี้จึงยังไม่สามารถทำหน้าที่สื่อสารสุขภาพได้อย่างเต็มที่เท่าที่ควร

สำหรับผู้ทำหน้าที่สื่อสารสุขภาพ ส่วนใหญ่เป็นชายและจบศึกษาระดับปริญญาตรี อายุอยู่ระหว่าง 25-55 ปี มีประสบการณ์การทำงาน 1-30 ปี มักทำงานสื่อท้องถิ่นหลายประเภทและมีการทำงานเป็นผู้สื่อข่าวให้กับสื่อส่วนกลางหลายคน ทำงานสื่อเป็นอาชีพรอง และมีการใช้แหล่งข่าวในการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพหลายช่องทาง ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านสุขภาพ จึงนำเสนอรายการสุขภาพ/บทวิเคราะห์สุขภาพในจำนวนน้อย และต้องอาศัยแหล่งข่าวด้านสุขภาพ ผู้รับสารในท้องถิ่น มีความต้องการให้สื่อท้องถิ่นทั้ง 5 ประเภท สื่อสารเนื้อหาสุขภาพ โดยมีความคาดหวังจากวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัดมากที่สุด และจากเคเบิลทีวีน้อยที่สุด มีความต้องการให้ทุกสื่อเพิ่มปริมาณเนื้อหาด้านสุขภาพ โดยนำเสนอเรื่องใกล้ตัวสามารถนำไปปฏิบัติได้ ข้อมูลมีความถูกต้อง เข้าใจง่าย มีความสม่าเสมอต่อเนื่อง และจริงจัง

การดำเนินงานและผลงานวิจัยโครงการ ระยะที่ 2

การวิจัยและพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น (2549)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อค้นหาและศึกษาผู้สนใจ หรือผู้มีศักยภาพเป็นนักสื่อสารสุขภาพ หรือ นสส. เสริมสร้างศักยภาพการทำงานสื่อสารสุขภาพ และศึกษาแนวทางดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ดำเนินงานวิจัยในจังหวัดแพร่ และกาญจนบุรี ผลการวิจัย นสส. มาจากภาคสื่อมวลชน หน่วยงานสุขภาพ สถาบันการศึกษา และประชาคมสุขภาพ จำนวน 100 คน (แพร่ 54 คน และกาญจนบุรี 46 คน) เป็นชายและหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน อายุระหว่าง 35-54 ปี สำเร็จการศึกษา

ระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มาจากสายประชาสังคม ทำงานสื่อสารสุขภาพเป็นงานรอง ส่วนใหญ่สื่อสารผ่านสื่อเสียง ได้แก่ หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย และวิทยุชุมชน สนใจประเด็นสุขภาพที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก นิยมใช้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ รองลงมา คือแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล ปัญหาในการทำงาน คือความไม่พร้อมด้านความรู้/ทักษะการสื่อสาร ข้อมูล และแหล่งข้อมูล สำหรับกลุ่มผู้สนับสนุนการสื่อสารสุขภาพ ประกอบด้วย ผู้บริหารและผู้นำจาก 3 ภาคส่วน ได้แก่ องค์กรสุขภาพ (ทั้งภาครัฐและเอกชน) องค์กรสื่อมวลชนท้องถิ่น และแกนนำประชาสังคมสุขภาพ ร่วมรับรู้ ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของจังหวัด

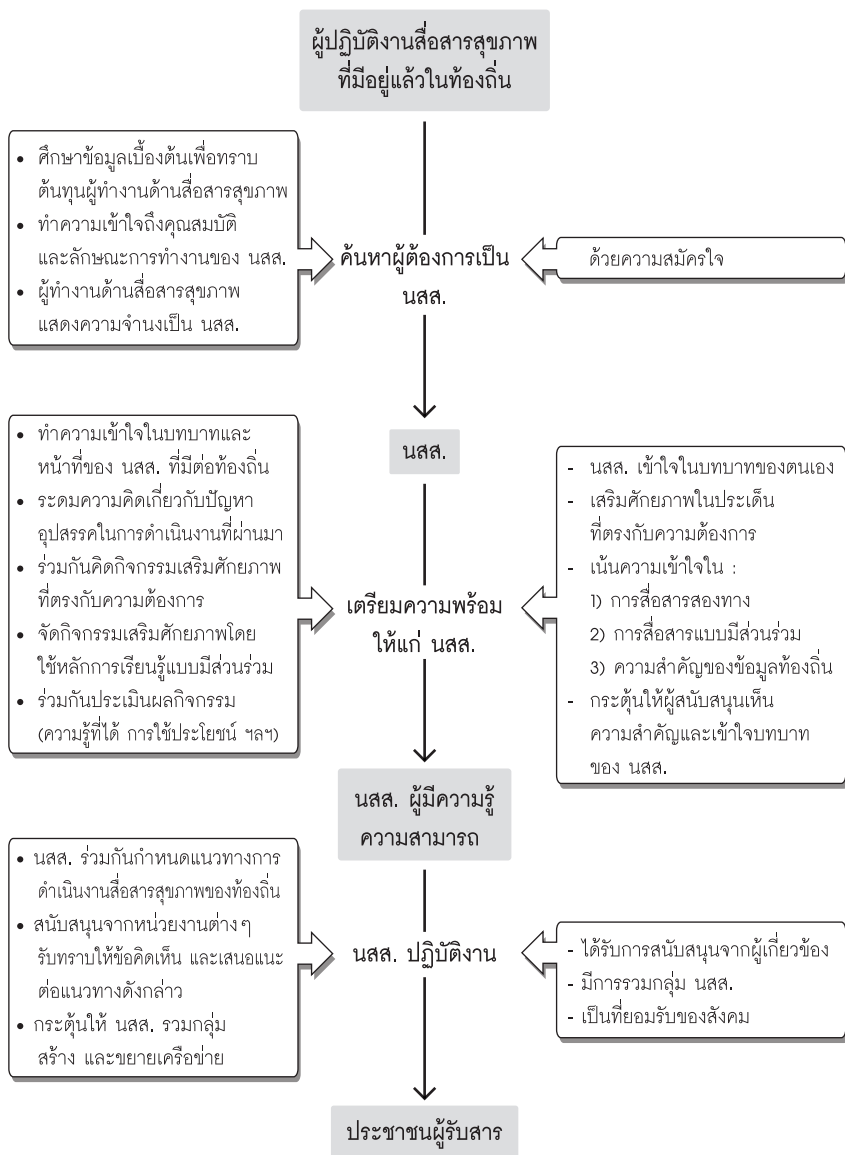
กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพ มาจากการปรึกษาหารือร่วมกันของ นสส. จึงตรงกับปัญหาและความต้องการ รวมทั้ง นสส. ยังได้เรียนรู้วิธีการพัฒนางานร่วมกัน ตั้งแต่การสำรวจ วิเคราะห์ และกำหนดวิธีการแก้ปัญหา นสส. มีความต้องการเสริมศักยภาพจำนวนมากและหลากหลาย สะท้อนถึงความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง กิจกรรมที่ได้รับความสนใจสูงคือ การเสริมศักยภาพด้านการพูด ซึ่งเป็นการพูดผ่านสื่อเสียง และการพูดในที่สาธารณะ สำหรับแนวทางดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น แบ่งออกเป็น นสส. และ กลไกสนับสนุน โดย นสส. ควรมีบทบาทร่วมสร้างเสริม เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ปัญหาสุขภาพของคนในท้องถิ่น เป็นสื่อกลางข้อมูลสุขภาพที่คนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงได้สะดวก และหนุนเสริมงานของภาครัฐ นสส. ควรมีใจรัก ทักษะที่ดีต่องานและชุมชน จิตสาธารณะ มนุษย์สัมพันธ์ เชื่อมมั่นในตนเอง ไหวพริบ ความคิดริเริ่ม สามารถจัดระบบความคิด ทักษะการสื่อสาร พัฒนาตนเองตลอดเวลา และปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างด้านสุขภาพ ทำงานด้วยการสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูล วางแผน และจัดกิจกรรมโดยใช้นวัตกรรม ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ มุ่งมั่น และมีจริยธรรม สำหรับกลไกสนับสนุน หน่วยงานและบุคคลผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานสุขภาพ สื่อมวลชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ร้านค้าประชาชน และแหล่งทุนจากส่วนกลาง สนับสนุน นสส. ให้มีความรู้ทั้งในด้านการสื่อสารสุขภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สนับสนุนข้อมูลด้านสุขภาพรวมถึงภูมิปัญญาด้านสุขภาพของท้องถิ่นที่เชื่อถือได้และทันเหตุการณ์ มีระบบการจัดเก็บและการให้บริการข้อมูล สนับสนุนให้มีโอกาสและพื้นที่การสื่อสารสู่ท้องถิ่นอยู่เสมอ มีการจัดตั้ง

เครือข่าย ประกอบด้วย นสส. ที่มีลักษณะหลากหลาย มีการจัดการเครือข่ายอย่างเป็นระบบ มีคณะทำงาน มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจในการทำงาน จัดให้มีการเสริมความรู้ให้แก่นักแบบพี่สอนน้องมีแผนการขับเคลื่อนงานที่ชัดเจน มีการขยายเครือข่าย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่น รวมทั้งได้รับการสนับสนุนสถานที่ทำงานและงบประมาณ

นอกจากนี้ ยังสามารถสรุปกระบวนการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นเป็นแผนผังแสดงการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งกลไกสนับสนุนให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ดังนี้

ข้อค้นพบจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมา 2 โครงการ

1. มีทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

จากผลการวิจัย เรื่อง “สถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของสื่อท้องถิ่น” เมื่อ พ.ศ. 2548 ที่มีการศึกษาการสื่อสารสุขภาพทั้งในส่วนของผู้ทำงานสื่อมวลชนท้องถิ่น และประชาชนผู้รับสาร ใน 6 จังหวัด พบว่า แม้ว่าในปัจจุบันประชาชนจะเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนส่วนกลางเป็นจำนวนมาก แต่สื่อมวลชนท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อเสียง ได้แก่ วิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด และหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย ยังได้รับความคาดหวังให้นำเสนอความรู้และเรื่องราวข่าวสารด้านสุขภาพ โดยขอให้เป็นเรื่องใกล้ตัว ถูกต้องแม่นยำ และชัดเจน ในขณะที่ผู้ทำงานสื่อมวลชนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว หรือเคเบิลทีวี มีลักษณะเป็นทีมงานขนาดเล็ก คนหนึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่หลายอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านสุขภาพ การนำเสนอเรื่องราวด้านสุขภาพเป็นลักษณะตั้งรับ คือ เมื่อมีข้อมูลมาให้จึงนำเสนอไม่สามารถปฏิบัติงานเชิงรุก ในลักษณะของการเป็นผู้ตั้งประเด็นและติดตามข้อมูลมานำเสนอ ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพของสื่อมวลชนท้องถิ่น จึงมีความเกี่ยวโยงในลักษณะขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับสุขภาพเป็นสำคัญ เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อเริ่มดำเนินงานวิจัย เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น” เมื่อ พ.ศ.2549 ที่มุ่งทำให้เกิดการสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ 2 จังหวัด (แพร่และกาญจนบุรี) เมื่อสำรวจผู้ทำงานสื่อสารสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นทำเพราะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือทำเพราะความต้องการของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นทำงานสื่อสารผ่านสื่อประเภทใด พบว่ามีผู้ทำงานสื่อสารสุขภาพในจังหวัดแพร่ 177 คน และกาญจนบุรี 200 คน ส่วนใหญ่เป็นชายมาจากภาคส่วนต่างๆ คือ ภาคสุขภาพ ภาคสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เช่น พยาบาลวิชาชีพ นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด ประธานชมรม/กลุ่ม/เครือข่าย หัวหน้า/ที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชน ผู้สื่อข่าว หนังสือพิมพ์ส่วนกลาง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน และ อสม. นักจัดรายการ/

ผู้ประกาศทางวิทยุชุมชน บรรณาธิการ/ผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
ผู้ดำเนินงานหอกระจายข่าว/เสียงตามสาย ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ส่วนกลาง (ฟรีทีวี)
ครูอาจารย์ เป็นต้น

2. ผู้ส่งสารอาสาเป็นนักสื่อสารสุขภาพ (นสส.)

ในพื้นที่จังหวัดหนึ่งๆ มีผู้ปฏิบัติงานสื่อสารสุขภาพอยู่แล้ว จะด้วยภาระหน้าที่หรือด้วยความสนใจส่วนตัวก็ตาม ในพื้นที่ศึกษาที่เช่นกัน ดังรายละเอียดที่กล่าวแล้วข้างต้น การค้นหาผู้มีความต้องการเป็นนักสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น (นสส.) เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ความคิดเริ่มแรก คือ การทำงานสื่อสารสุขภาพเป็นงานลักษณะอาสา ไม่มีค่าตอบแทน ดังนั้น ผู้ที่จะเป็น นสส. ควรเป็นด้วยความสมัครใจ มิได้เป็นเพราะถูกบังคับ ในการนี้ จึงมีการสอบถามความสมัครใจไปยังผู้ทำงานสื่อสารสุขภาพในพื้นที่ศึกษาทั้งสองจังหวัด ซึ่งมีผู้แสดงความจำนงเป็น นสส. ไม่ถึงครึ่งของจำนวนผู้ทำงานสื่อสารสุขภาพ กล่าวคือ จากจังหวัดแพร่ 54 คน และจังหวัดกาญจนบุรี 46 คน เมื่อศึกษาข้อมูลพบว่า เป็นชายและหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 35-54 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่มาจากสายวิชาชีพสังคม รองลงไปเป็นสายสื่อ และสายสุขภาพตามลำดับ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักอยู่แล้วและทำงานสื่อสารสุขภาพเป็นงานรอง ส่วนใหญ่สื่อสารผ่านสื่อเสียง ได้แก่ หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย และวิทยุชุมชน สนใจประเด็นสุขภาพที่เป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก รองลงมาคือ ประเด็นการรณรงค์ระดับชาติ และประเด็นที่เป็นข้อสงสัย ยังมีความเข้าใจไม่ตรงกัน แหล่งข้อมูลที่ใช้คือ หน่วยงานภาครัฐมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด นักวิชาการ และแพทย์/พยาบาล มีการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และใช้แหล่งข้อมูลจากสำนักข่าวในปริมาณปานกลางถึงค่อนข้างมาก ตลอดจนใช้แหล่งข้อมูลจากองค์กรเอกชน/มูลนิธิบ้าง ส่วนปัญหา/อุปสรรคในการทำงาน ปัญหาหลักคือ ผู้ส่งสารยังมีความรู้/ทักษะการสื่อสารสุขภาพไม่พอ ต้องรับผิดชอบงานหลากหลาย เวลาทำงานไม่สอดคล้องกับคนในท้องถิ่น มีความคิดว่าการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องยาก รวมทั้งยังมีปัญหาด้านข้อมูลคือ แหล่งข้อมูลและข้อมูลมีไม่เพียงพอ การประสานงานกับ

แหล่งข้อมูลไม่ต่อเนื่อง ข้อมูลไม่กระชับ ไม่น่าสนใจ หรือบางครั้งข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ขัดแย้งกันเอง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาเรื่องงบประมาณ อุปกรณ์ และความไม่สอดคล้องของการสื่อสารกับสภาพแวดล้อม/วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย 1 ปี (พ.ศ.2549) มีการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง นสส.บางคนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ บางคนเข้าร่วมบางกิจกรรม และบางคนยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ในระหว่างการจัดกิจกรรมยังมี นสส.หน้าใหม่ที่มีได้แจ้งความจำนงค์ แต่มีความสนใจและมีความต้องการเป็น นสส.จำนวนหนึ่งเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น เมื่อมีการรวบรวมรายชื่อ นสส.ในช่วงท้ายโครงการวิจัยระยะที่ 2 จึงมีจำนวน นสส.เพิ่มขึ้น และมีรายชื่อแตกต่างกับช่วงต้นโครงการวิจัยฯ

จากประสบการณ์การทำงาน นสส. ต่างเรียนรู้ว่าการเป็น นสส. ควรเป็นด้วยความสมัครใจ ดังจะเห็นได้จากเมื่อเริ่มต้นโครงการวิจัยระยะที่ 3 นสส.ทั้งที่จังหวัดแพร่และกาญจนบุรี ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรเริ่มต้นการสอบถามความสมัครใจกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้คนที่มีความต้องการทำงานสื่อสารสุขภาพเพื่อคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงมาปฏิบัติงาน เพราะตระหนักดีว่าคนที่มิมีจิตใจต้องการทำงานเพื่อส่วนรวมเท่านั้น จึงจะสามารถปฏิบัติงานในฐานะ นสส. ซึ่งไม่มีค่าตอบแทนได้

3. นสส. ต้องการการสนับสนุนทั้งความรู้และความมั่นใจ

นสส. คือ คนท้องถิ่นที่ทำงานสื่อสารสุขภาพ และมีความต้องการที่จะพัฒนางานสื่อสารสุขภาพ ให้เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนในจังหวัด ซึ่ง นสส.ต้องการการสนับสนุนการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ทั้งจากคนในและคนนอกท้องถิ่น นสส.ต้องการให้คนในท้องถิ่นรู้จักและให้การยอมรับ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในระดับบริหารในองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสื่อสารสุขภาพ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สถานีวิทยุ กระจายเสียง เป็นต้น รวมทั้งการที่ นสส.ต้องการการสนับสนุนความรู้เรื่องการสื่อสาร เนื่องจาก นสส.ส่วนใหญ่เรียนรู้จากการทำงานจริงมิได้ผ่านการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา นสส.จึงมีความต้องการที่จะได้รับการเสริมความรู้และทักษะด้านการสื่อสารจาก

โครงการวิจัยฯ ซึ่งการดำเนินงานวิจัยในขั้นตอนของการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพให้แก่ นสส.นี้ โครงการวิจัยฯ ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของ นสส. โดย นสส.เป็นผู้กำหนดประเด็นความรู้ นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง จะมีการเน้นความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) การสื่อสารแบบให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Community participation in communication) และความสำคัญของข้อมูลและแหล่งข้อมูล ท้องถิ่น (Local content/resource) ซึ่งความเข้าใจในแนวคิดทั้ง 3 ประการนี้เป็น รฐานสำคัญที่ นสส. จะใช้ “คนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง” ในการปฏิบัติงาน และเป็นการ ทำให้ นสส.เห็นความแตกต่างระหว่างสื่อมวลชนส่วนกลางและสื่อมวลชนท้องถิ่น อย่างชัดเจน

ทั้งนี้ การสนับสนุนการดำเนินงานไม่ว่าจะโดยคนท้องถิ่นด้วยตนเอง หรือ โดยโครงการวิจัยล้วนเป็นการทำให้ นสส.มีความรู้ ความสามารถ และความมั่นใจใน การปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

4. ความรับผิดชอบ บทบาท และการทำงานของ นสส.

ความเข้าใจในความรับผิดชอบและบทบาทของ นสส. เป็นเรื่องสำคัญ จากการปฏิบัติงานและการพูดคุยในเวทีเสวนาหลายครั้ง สะท้อนให้เห็นว่า นสส. มีความเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ และความรับผิดชอบของการเป็น นสส.สามารถ อธิบายถึงความแตกต่างระหว่าง อสม. และ นสส. และมองเห็นอนาคตของงาน สื่อสารสุขภาพในพื้นที่ของตน

นสส. ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของการทำงานที่มีอยู่หลายประการที่สำคัญ ได้แก่ ความหลากหลายของคนที่มาเป็น นสส. ที่มีทั้งหญิง/ชาย อยู่ในวัยต่างๆ เป็น ข้าราชการ/ประชาชนทั่วไป มาจากอาชีพต่างๆ สนใจเรื่องสุขภาพในแง่มุมที่แตกต่าง กัน ฯลฯ ความหลากหลายนี้ช่วยทำให้ นสส.ได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพ แง่คิด และวิธีการทำงานที่แตกต่าง ส่งผลให้การทำงานมีความรอบด้านหลากหลาย มิติมากขึ้น นสส.ส่วนใหญ่เห็นถึงความเป็นอิสระในการทำงาน ไม่ต้องทำงานตาม คำสั่ง หรือวิธีการทำงาน หรือกรอบเวลาที่ถูกกำหนดโดยผู้อื่น นสส.สามารถ พิจารณาได้เองจากความต้องการของคนในพื้นที่ ความเร่งด่วนของประเด็นปัญหา

รวมทั้งบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้สามารถทำงานได้ตรงจุด ในเวลา และด้วยวิธีการที่เหมาะสม นสส.เรียนรู้ว่าการสื่อสารสุขภาพสามารถทำได้หลากหลายวิธี ทั้งผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นและการจัดกิจกรรม เพียงแต่ให้มีความจริงจัง ชัดเจน และต่อเนื่อง เมื่อคนท้องถิ่นเห็นผลงานและยอมรับในผลงาน จะเข้ามามีส่วนร่วมในงาน และให้การสนับสนุน ดังเช่น การจัดกิจกรรมที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ที่ไม่ต้องพึ่งพางบประมาณในการจัดกิจกรรมจากหน่วยงานใด เพราะ นสส.ได้มีการสื่อสาร และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ชาวท่าม่วงจึงรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพและเข้าร่วมกิจกรรม เห็นถึงประโยชน์จึงมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด รวมทั้งให้การสนับสนุน นอกจากนี้ การที่ นสส.สามารถรวมกลุ่มกัน ซึ่งขณะนั้นกลุ่มอยู่ระหว่างการพัฒนาวิธีการทำงานร่วมกัน เริ่มมีการกำหนดบทบาทผู้นำ แกนนำ และสมาชิก มีการพบปะพูดคุยถึงแผนการทำงาน การมี นสส.รุ่นใหม่ การขยายเครือข่าย ฯลฯ ซึ่งล้วนส่งผลให้ นสส.มีพลังในการสร้างงานสื่อสารสุขภาพ ให้แก่คนในพื้นที่ของตน

5. การสื่อสารสุขภาพด้วย นสส.ท้องถิ่น คือ ฐานสำคัญของระบบสุขภาพชุมชน

แนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นฐานในการปฏิบัติงานโครงการวิจัยฯ ในทุกระยะ คือ สุขภาพไม่ใช่เรื่องของคน/องค์กรหนึ่ง แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสังคม นอกจากนี้ สุขภาพยังมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้วยสาเหตุของการเกิดโรค ชนิดของโรค การดูแลรักษา การป้องกัน ฯลฯ และการสื่อสารในท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยคนท้องถิ่น ใช้สื่อหรือช่องทางสื่อสารที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาสุขภาพของคนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้เป็นสำคัญ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้เห็นเครือข่ายการสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่น เห็นการเข้าไปมีส่วนร่วม/มีบทบาทของ นสส. ในระบบสุขภาพของท้องถิ่น และตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของ “กำลังคน” ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสำคัญในการขับเคลื่อนระบบสุขภาพ เป็นตัวแปรสำคัญในการสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการ

พัฒนาระบบสุขภาพ โดยที่ “กำลังคน” เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพของท้องถิ่นนั้น มิได้หมายถึงผู้ที่ทำงานด้านสุขภาพ หรือบุคลากรทางการแพทย์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถเป็นบุคคลที่ทำงานอยู่ในสายงานอื่น หากแต่การเป็น “อาสาสมัคร” หรือ “ผู้มีจิตอาสา” ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้ที่ จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการสร้างระบบสุขภาพให้แก่ชุมชน/ท้องถิ่นได้ ดังนั้นการพัฒนาด้านท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ และมีความพร้อม จึงจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันด้านสุขภาพที่ดีให้แก่ท้องถิ่นของตน จึงเป็นที่มาของโครงการระยะที่ 3 การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น : แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล

การดำเนินงานที่ต่อเนื่องกันมากกว่า 3 ปี เป็นความพยายามผลักดันให้เกิดการสื่อสารสุขภาพที่รับผิดชอบและดำเนินการด้วยคนท้องถิ่นเอง จากการสำรวจในโครงการวิจัยระยะที่ 1 ทำให้เห็นภาพคนทำงานสื่อสารสุขภาพในพื้นที่ 6 จังหวัด และจากการทำงานในโครงการวิจัยระยะที่ 2 ทำให้เกิด นสส.จำนวนหนึ่งในจังหวัดแพร่และกาญจนบุรี ที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมและศักยภาพในการทำงาน นอกจากนี้ยังทำให้เห็นแนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ที่ประกอบด้วยกระบวนการ วิธิดำเนินงาน และระบบกลไกสนับสนุน ซึ่งมีความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มีการเน้นในเรื่องของการเสริมสร้างระบบสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็งอย่างพอเพียง สามารถดูแลรักษาสุขภาพได้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันได้อย่างเกื้อกูล และการที่จะไปให้ถึงเป้าหมายของการพัฒนาระบบสื่อสารสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงนั้น ควรจะมีการนำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยดังกล่าวมาทดลองดำเนินการในพื้นที่เดิม คือ จังหวัดแพร่ และกาญจนบุรี เพื่อให้ทราบว่าแนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภายใต้หลักการพึ่งพาตนเองนั้น จะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรค และควรปรับการดำเนินงานอย่างไร และนอกจากการดำเนินงานในพื้นที่เดิมแล้ว การขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นถือเป็นวิธีหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีความต้องการ อีกทั้งยังทำให้ทราบว่า การนำแนวคิดการสื่อสารสุขภาพไปปรับใช้ในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันนั้น มีความเป็น

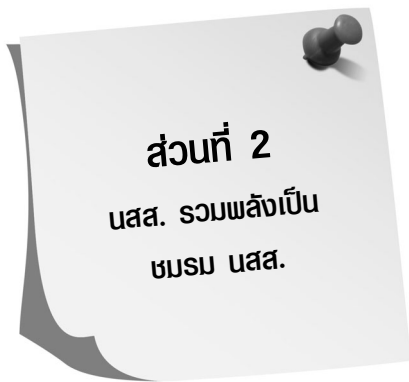

ไปได้มากนักน้อยเพียงไรเพื่อจะจะสามารถวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคในการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของแต่ละท้องถิ่นตามแนวคิดดังกล่าว

นอกจากนั้น การขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปยังพื้นที่อื่น ๆ ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และผู้บริหารที่มีส่วนในการสนับสนุนให้แนวทางดังกล่าว ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ถือเป็นการกระจายแนวคิดด้านการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างต่อไป จึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น : แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล” เพื่อการพัฒนาแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปสู่การปฏิบัติที่จริงจังและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพ “นักสื่อสารสุขภาพ” (นสส.) ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่สำคัญอย่างยิ่ง การดำเนินงานในหลายพื้นที่ น่าจะทำให้สามารถวิเคราะห์ความเหมือน ความแตกต่าง รวมทั้งปัจจัยในการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

ส่วนที่ 2

นสส. รวบรวมข้อมูลเป็น
ชุมชน นสส.

ส่วนที่ 2

นสส. รวมพลังเป็น ชมรม นสส.

“มีการจัดตั้งเครือข่าย ประกอบด้วย นสส. ที่มีลักษณะหลากหลาย มีการจัดการเครือข่ายอย่างเป็นระบบ มีคนทำงาน มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจในการทำงาน จัดให้มีการเสริมความรู้ ให้แก่กันแบบพี่สอนน้อง มีแผนการขับเคลื่อนงานที่ชัดเจน มีการขยาย เครือข่าย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่น...”

ข้อความดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของ แนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพ ท้องถิ่น ที่เกิดจากการระดมความคิดร่วมกันของ นสส. ในช่วงท้ายโครงการวิจัยระยะ ที่ 2 ซึ่งแสดงถึงเจตนารมณ์ในอันที่จะรวมกลุ่ม นสส. มาระยะหนึ่ง ดังนั้น เมื่อมีการ ปรัชษาหรือการดำเนินงานในการประชุมกลุ่มแกนนำ นสส. และในการประชุม นสส. เมื่อเริ่มต้นโครงการวิจัยระยะที่ 3 มีการพูดคุยถึงการดำเนินงานในระยะต่อไป ซึ่งจะเป็นการทำงานต่อเนื่องเป็นการสานความคิด “แนวทางการดำเนินงานสื่อสาร สุขภาพท้องถิ่น” สู่การปฏิบัติ และประเด็นแรกที่แกนนำ นสส. และ นสส.ทั้ง 2 พื้นที่ คำนึงถึงและต้องการให้มีขึ้น คือ การรวมตัว นสส. และการจัดตั้งเป็นชมรม

การจัดตั้งชมรมที่จังหวัดแพร่ เริ่มตั้งแต่การประชุมครั้งแรกของการ ดำเนินงานโครงการวิจัยระยะที่ 3 โดยในการประชุม นสส.แพร่ได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำงานในฐานะ นสส. ในช่วงระยะเวลาที่ไม่พบบัน ซึ่งมีการสื่อสาร สุขภาพด้วยสื่อหออกระจ่ายข่าวและสื่อวิทยุ มีการใช้สื่อกิจกรรม สื่อแผ่นพับ เขียน บทความ และดำเนินการในหลากหลายประเด็น เช่น อุบัติเหตุ สุขภาพผู้สูงอายุ ไข้เลือดออก โรคฉี่หนู เป็นต้น นสส. บางคนจัดกิจกรรมขยายเครือข่าย นสส. ใน พื้นที่ของตน

บรรยากาศการประชุม นสส.แพร่

นอกจากนี้ นสส. ซึ่งเป็นแกนนำได้รับเชิญเข้าร่วมเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในงานประชุมระดับประเทศร่วมกับโครงการวิจัยฯ ซึ่งมีผู้สนใจติดต่อขอให้ให้นำแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปเผยแพร่ในจังหวัดของตน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านี้ ทำให้ นสส.รู้สึกภาคภูมิใจ จนเกิดพลังที่จะดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ท้องถิ่นอื่นต้องการปฏิบัติงานให้เห็นผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และได้พิจารณาเห็นพ้องกันว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ นสส.แพร่ จะต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อสนับสนุนให้ นสส.สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง โดย นสส.ต่างเห็นพ้องต้องกันว่าควรจัดตั้งเป็นชมรม นสส.แพร่ จากนั้น แกนนำ นสส.แพร่ จึงร่วมกันปรึกษาหารือเกี่ยวกับประโยชน์และความต้องการในการจัดตั้งเป็นชมรม นสส.แพร่อย่างจริงจัง ซึ่งที่ประชุมได้แสดงความเห็นกันอย่างกว้างขวาง ต่างเห็นว่าจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ตลอดจนสนับสนุนความสามารถซึ่งกันและกัน โดยทั้งหมดประสงค์ที่จะให้ชมรมฯ นำแนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพที่ได้จัดทำไว้แล้วในระยะที่ 2 มาดำเนินการให้เป็นรูปธรรมเป็นประโยชน์แก่ประชาชนจังหวัดแพร่ เมื่อตกลงกันที่จะก่อตั้งชมรมแล้วจึงพิจารณากำหนดตำแหน่งที่ควรจะมีในชมรม รวมทั้งมีการเสนอชื่อผู้สมควรปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ เหล่านั้น โดยการเสนอชื่อนั้น มีทั้งการเสนอชื่อ นสส.ที่มาร่วมประชุม และเสนอชื่อ นสส.ที่ไม่อยู่ในที่ประชุม บรรยากาศในการประชุมเป็นไปอย่างสนุกสนานฉันทะเพื่อนพ้อง

ส่วนการจัดตั้งชมรมของ นสส.กาญจนบุรี เริ่มต้นตั้งแต่การประชุมครั้งที่ 1 ของโครงการวิจัยระยะที่ 3 เช่นกัน ในการประชุมครั้งนี้ นสส.ได้เล่าประสบการณ์การทำงานในฐานะ นสส. ในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งมีการดำเนินงานที่หลากหลายรูปแบบ อาทิ จัดทำหนังสือคู่มือสุขภาพ ทำสโปตเสียงเผยแพร่ทางวิทยุชุมชน จัดกิจกรรมสุขภาพ

จัดรายการทางหอกระจายข่าวและวิทยุ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชน นอกจากนี้ นสส.หลายคนดำเนินการขยาย เครือข่ายในพื้นที่ของตนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ติดต่อขอรับการสนับสนุนด้านสถานที่ ตลอดจนถึงงบประมาณจากเทศบาล การผลักดันเรื่องสุขภาพผ่านผู้นำชุมชน จัดอบรม โดยเป็นวิทยากรสร้าง นสส.ใหม่และสอนทักษะการพูดในที่สาธารณะ (ลักษณะเดียวกับ ที่ได้รับการอบรมจากโครงการวิจัยระยะที่ 2) จัดกิจกรรมเปิดตัว นสส.ในตำบล เป็นต้น

นสส.แพร่ ร่วมจัดกิจกรรม
ในงานประชุมวิชาการ

นสส.กาญจนบุรี ร่วมจัด
รายการวิทยุในงาน

นอกจากนี้ แกนนำจำนวนหนึ่งได้รวมกิจกรรมระดับประเทศ การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์นี้ทำให้แต่ละคนร่วมรับรู้ถึงบทบาทของเพื่อน นสส. ในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการทำงานแบบเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างสรรค์งาน การพัฒนาตนเอง การสนับสนุนกัน และนำไปสู่การพัฒนาสังคมแบบพึ่งพาตนเอง โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ เพื่อให้ชาว จังหวัดกาญจนบุรีมีสุขภาพดี จึงหารือกันอย่างกว้างขวางและเป็นเวลานานในประเด็น ต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นการรวมตัวเป็นชมรม และวิธีการขยายเครือข่าย นสส. ไปยังผู้สนใจที่มีศักยภาพ รวมทั้งประโยชน์ที่ชาวจังหวัดกาญจนบุรีจะได้รับ การพูดคุย ได้ต่อเนื่องมาถึงการประชุมครั้งที่ 2 ที่ประชุมได้ร่วมกันหารือ โดยนำแนวทางการ ดำเนินงานสื่อสารสุขภาพที่เคยร่วมกันวางไว้เมื่อปลายโครงการวิจัย ระยะที่ 2 มา เป็นฐานในการพิจารณา และร่วมกันพิจารณากำหนดตำแหน่งผู้จะทำหน้าที่บริหาร งานชมรมฯ จากนั้นมีการเสนอชื่อและร่วมกันคัดเลือกผู้เหมาะสม นสส.หลายคนมี ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเป็นเวลายาวนาน จึงรู้ถึงความสามารถและนิสัย ใจคอซึ่งกันและกัน การคัดเลือกกรรมการจึงเป็นไปอย่างราบรื่น แม้ว่าเมื่อเริ่มต้น การประชุมจะมีบรรยากาศที่ค่อนข้างจริงจัง มีการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา แต่ก็มิได้เคร่งเครียดจนเกินไป เนื่องจากมีผู้สร้างอารมณ์ขันเป็นระยะๆ อย่างไรก็ตาม

เหตุผลสำคัญที่ทำให้การประชุมคัดเลือกกรรมการชมรมสำเร็จได้ด้วยดีนั้น เนื่องมาจาก ผู้ดำเนินการประชุม มีความสามารถในการจัดการความคิดเห็นที่แตกต่าง ควบคุม การพูดคุยให้อยู่ในประเด็น ตลอดจนบริหารอารมณ์ของผู้เข้าประชุม คือ อาจารย์ สิริมา เจริญศรี ดังนั้น อาจารย์สิริมา จึงเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจาก นสส.ให้ ดำรงตำแหน่งเลขานุการชมรมฯ โดยไม่มีผู้คัดค้านแต่อย่างใด

เป้าหมายของการดำเนินงานชมรม

นสส.ต่างเห็นว่า การรวมกลุ่มเป็นชมรม นสส. จะก่อให้เกิดพลัง สามารถทำงาน สัมฤทธิ์ผลได้ดีกว่าการทำงานแบบต่างคนต่างทำ การพูดคุยในกลุ่ม นสส.เป็นไป ด้วยความกระตือรือร้น มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง ต่างเห็นว่า เมื่อ นสส. สามารถร่วมกันทำงานได้แล้วสมควรมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจนซึ่งเป้าหมาย ที่สำคัญของ นสส. ทั้ง 2 พื้นที่คือ การเป็นสื่อกลาง/การเป็นศูนย์กลางข้อมูลด้าน สุขภาพให้แก่คนในท้องถิ่น ด้วยวิธีการทำงานที่เชื่อมโยงกับงานสุขภาพที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น ดังที่สะท้อนให้เห็นจากเจตนารมณ์ ในการดำเนินงานที่ นสส.แพร่ ได้ร่วมกัน กำหนด ดังนี้

- ข้อ 1 อุทิศตนทำงานอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจ และเสียสละ เพื่อ จังหวัดแพร่
- ข้อ 2 ใช้ภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน เป็นหลักในการทำงาน สื่อสารสุขภาพ
- ข้อ 3 เป็นสื่อกลาง ในการสร้างเสริมสุขภาพและเฝ้าระวัง โรคภัยไข้เจ็บ ที่เป็นปัญหาสุขภาพของคนในจังหวัดแพร่
- ข้อ 4 เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ ที่คนจังหวัด แพร่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก
- ข้อ 5 สนับสนุน ส่งเสริม และเชื่อมโยง กระบวนการทำงาน ด้านสุขภาพของทุกภาคส่วนในจังหวัดแพร่
- ข้อ 6 เป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพ และมุ่งขับเคลื่อนเครือข่าย นักสื่อสารสุขภาพจังหวัดแพร่ให้เข้มแข็งและคงอยู่สืบไป

หรือ ดังที่ คุณวิโรจน์ พรหมอ่อน (นสส.กาญจนบุรี) เสนอว่า “ต้องทำงานแบบบูรณาการ โดยมีเป้าหมายรวมเพื่อก่อให้เกิดคุณค่าใหม่แก่ท้องถิ่น” โดย คุณวิโรจน์เสนอหลักการการทำงานเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายดังกล่าวว่า “1. ต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนทำงานให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น 2. ต้องสร้างการทำงานเป็นทีม และ 3. สร้างความชัดเจนของเป้าหมายการทำงานร่วมกัน” และได้ย้ำว่า หลักการทำงานนี้จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับสมาชิก นสส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทำให้รับรู้ร่วมกันอย่างทั่วถึงด้วย จึงจะทำให้การดำเนินงานทุกอย่างเดินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และเกิดประโยชน์สุขแก่ทุกภาคส่วน ในขณะที่ นสส.หลายคนเห็นด้วยและตระหนักว่าการทำงานที่จะไปถึงเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ นสส. ทุกคนจะต้องมีหลักการการทำงานชุดเดียวกันเป็นที่ยึดเหนี่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “หลักการการทำงานแบบเครือข่าย” ซึ่งเป็นวิธีการทำงานที่ทรงประสิทธิภาพ ดังเช่น คุณเพ็ญพิมล ให้ความเห็นว่า “เครือข่าย นสส.” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปสู่ทุกท้องที่ กล่าวคือ เมื่อเกิด นสส.ขึ้นจำนวนหนึ่งแล้ว ควรขับเคลื่อนงานในระดับกลุ่ม ไม่ควรทำอย่างโดดเดี่ยวดังเช่นที่ผ่านมา แต่ควรขยายลงลึกไปยัง “พรรคพวก” ของแต่ละคน อีกทั้งต้องให้ความสำคัญต่อตัวบุคคลโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนทำงานด้วย ซึ่งอาจารย์สิริมาสสนับสนุนแนวความคิดดังกล่าว โดยให้ความเห็นว่า ต้องขยายเครือข่ายในเชิงพื้นที่ กล่าวคือ ขยายสู่ระดับอำเภอ โดยมีแกนนำทุกอำเภอ จึงจะช่วยให้การดำเนินงานมีความสะดวก

องค์ประกอบและการได้มาซึ่งคณะกรรมการและสมาชิกชมรม

เมื่อ นสส.เห็นความสำคัญของการจัดตั้งชมรม จึงมีการพิจารณากำหนดตำแหน่งผู้ทำหน้าที่บริหารงาน และดำเนินการสรรหาผู้มีความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่ง การสรรหากรรมการบริหารชมรม นสส. พบว่า นสส. ทั้ง 2 แห่งใช้วิธีการหลักคือ ให้มีการเสนอชื่อผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม และให้มีการรับรองผู้ได้รับการเสนอชื่อ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยเปิดเผย ทั้ง 2 พื้นที่ต่างพิจารณากำหนดตำแหน่งต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ และมีความเห็นตรงกันว่าควรมีตำแหน่ง ประธาน รองประธาน ประธานสัมพันธ์ เภรณูญิก ผู้ช่วยเภรณูญิก เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ ส่วนที่มีความเห็นแตกต่าง คือ นสส.แพร่เห็นว่าควรมี

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ 3 คน (เว็บมาสเตอร์เป็นหนึ่งในผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ) หัวหน้าฝ่ายติดตาม/ประเมินผลและผู้ช่วย 5 คน และผู้ช่วยประชาสัมพันธ์ 3 คน ในขณะที่ นสส.กาญจนบุรีเห็นว่า ควรมีกรรมการฝ่ายทะเบียน ฝ่ายปฏิคม ฝ่ายกิจกรรม และผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรม 4 คน จาก 4 อำเภอ และกรรมการประจำอำเภอจำนวน 9 อำเภอ ทั้งนี้ ชมรม นสส.แพร่ มีกรรมการทั้งสิ้น 22 คน ส่วนชมรม นสส.กาญจนบุรีมีกรรมการทั้งสิ้น 21 คน

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของผู้ที่เป็นกรรมการชมรมฯ ของทั้ง 2 จังหวัด พบว่า นสส.แพร่จำนวนเกินกว่าครึ่งมาจากภาคสุขภาพ ในขณะที่ นสส.กาญจนบุรี เป็นผู้ที่มาจากภาคประชาคม ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพิจารณากำหนดตำแหน่งกรรมการแตกต่างกัน เช่น นสส.แพร่ส่วนใหญ่มาจากภาคสุขภาพ จึงให้ความสำคัญกับ “ข้อมูลสุขภาพ” จึงจัดให้มีกรรมการฝ่ายวิชาการถึง 4 คน นอกจากนี้ นสส.แพร่ยังมีลักษณะการทำงานที่เป็นระบบชัดเจน โดยนำระบบดำเนินการตามแผนงาน/โครงการของงานราชการมาประยุกต์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยตั้งกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผลจำนวนมากถึง 6 คน ในขณะที่ นสส.กาญจนบุรี ให้ความสำคัญกับงานในอีกรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ เน้นกิจกรรม ซึ่งเห็นได้จากการจัดตั้งตำแหน่งกรรมการ เช่น ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายปฏิคม เป็นต้น

สำหรับสมาชิก คณะกรรมการชมรมได้มีการแสดงความคิดเห็นป้องกันว่า เพื่อให้ชมรมมีความเข้มแข็ง จำเป็นต้องประกอบด้วยสมาชิกที่มีความต้องการเข้าร่วมงานและมีความพร้อม จึงให้มีการสอบถามความสมัครใจผู้ที่มีชื่อเป็น นสส. (จากโครงการวิจัยระยะที่ 2 ในการร่วมงานในฐานะ นสส.ต่อ โดย นสส.แพร่ใช้วิธีการส่งจดหมายสอบถาม ในขณะที่ นสส.กาญจนบุรีใช้การกำหนดผู้ประสานงานในการสอบถามความสมัครใจทางโทรศัพท์ (พบว่ามี นสส.ตอบรับว่า ยังคงยินดีจะดำเนินงานต่อเนื่องจำนวนถึง 73 คน จากจำนวน 89 คน) ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ส่งผลให้การเริ่มต้นงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นโดย นสส.มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นการเริ่มต้นการทำงานที่เน้นการให้ความสำคัญที่ “จิตใจ” ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานอันสำคัญยิ่งของการปฏิบัติงานเพื่อท้องถิ่น เมื่อชมรมฯ ดำเนินงานต่อมาได้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเพิ่มขึ้นทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม เช่น จังหวัดแพร่มี นสส.แพร่

เพิ่มขึ้นหลังจากการเปิดตัวชมรม นสส.แพร่ โดยมีผู้สนใจขอสมัครเข้าร่วมเป็น นสส. ถึง 134 คน เป็นต้น ทำให้ในปัจจุบันจำนวนสมาชิก นสส. ใน 2 จังหวัด มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก โดยมาจากทุกภาคส่วนในจังหวัด หลายคนร่วมเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมของชมรม ในระยะต่อมาบางคนเป็นแกนนำชมรมฯ บางคนเป็นแกนนำในพื้นที่อำเภอ ตำบล หมู่บ้านของตน

อนึ่ง พบข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชมรม นสส.แพร่ และกาญจนบุรี เช่น

ตำแหน่งประธาน ของทั้งสองจังหวัดมีลักษณะร่วมบางอย่างที่น่าสนใจ คือ เป็นเพศชาย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูงจากงานหลากหลายที่ทำอยู่ในภาคประชาคมท้องถิ่น ดำรงตำแหน่งในระดับผู้นำภาคประชาคม (ประธานชมรมหอกระจายข่าวจังหวัดแพร่ และประธานสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาญจนบุรี) มีประสบการณ์ในการเป็นนักจัดรายการวิทยุ มีบุคลิกลักษณะเป็นผู้นำ เคร่งขรึม มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานจริงจัง เป็นที่ยอมรับของ นสส. ที่มาจากทุกภาคส่วน เป็นนักคิดและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล และเมื่อสัมผัสใกล้ชิดพบว่าเป็นผู้ที่มีพื้นฐานจิตใจดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และเป็นผู้มีความปรารถนาดีต่อคนในสังคม

ตำแหน่งเลขานุการ เป็นเพศหญิง มีความรู้ความเชี่ยวชาญในงานประจำรับผิดชอบงานสังคมหลายประเภท นอกเหนือจากงานในอาชีพข้าราชการ เป็นนักจัดรายการวิทยุ มีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและในที่สาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ในระดับดีเยี่ยม มีทักษะประสานงานสูง มีบุคลิกเป็นผู้นำ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ทำงานจริงจัง มีความสามารถในการบริหารจัดการงาน การบริหารคน รวมทั้งการบริหารความขัดแย้ง รอบคอบ ละเอียดย่อ่อน เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและมีความประนีประนอม เมื่อสัมผัสใกล้ชิดพบว่าเป็นผู้ที่มีพื้นฐานจิตใจดี เปิดเผย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และเป็นผู้มีความปรารถนาดีต่อคนในสังคมเช่นกัน

คุณลักษณะของประธานและเลขานุการของชมรม นสส. เป็นลักษณะส่วนตัวที่มีความสำคัญต่อการบริหารภายในชมรม ทั้งในการประสานงาน การกระชับความสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมชมรม ซึ่งมีส่วนทำให้ “ได้ใจ” จากสมาชิก และเมื่อ

พิจารณาบทบาทภายนอกชมรมพบว่า บุคคลเหล่านี้มีผลต่อการสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัดและภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่คนเหล่านี้เคยมีประสบการณ์ในพื้นที่ที่หลากหลาย (ในและต่างจังหวัด) ทำให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีเครือข่ายที่ลึกและกว้างขวาง อาทิ อบต. หลายแห่ง อบจ. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) สถานีวิทยุชุมชน การท่องเที่ยวจังหวัด หน่วยประสานงาน สสส. ประจำท้องถิ่น ชมรมสื่อในท้องถิ่น สมัชชาสุขภาพประจำจังหวัดหอการค้าจังหวัด กาชาดจังหวัด ตลาด สถานศึกษาระดับต่างๆ ในจังหวัด และอื่นๆ อีกมาก จัดเป็นต้นทุนชั้นดีที่สนับสนุนการขยายแนวคิดและงานของชมรมไปยังสถานที่ต่างๆ ทั้งในและต่างจังหวัดซึ่งคนเหล่านี้มีความเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังนำมาซึ่งการสนับสนุนกิจกรรมของชมรมในรูปแบบต่างๆ จากหน่วยงาน หรือ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทำให้หลายกรณี มีการประสานงาน การขยายงาน และการทำงานต่างๆ ได้รับความร่วมมือให้สะดวกง่ายดายขึ้นมาก

นอกจากนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา มีความสำคัญยิ่งในการสนับสนุนงานชมรม นสส. ซึ่ง นสส. ทั้งสองจังหวัดต่างให้ความสำคัญกับตำแหน่งนี้ โดยขณะตั้งกรรมการชมรมฯ นสส. แพร่เห็นร่วมกันที่จะให้ทีมวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ชมรม ในขณะที่ นสส. กาญจนบุรี หลายคนซึ่งต้องการกำลังใจจากผู้บังคับบัญชา การสนับสนุนด้านเวลาราชการ ประกอบกับคำนึงถึงการให้เกิดขีดำราชการผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้อง (ด้านการสื่อสาร/ด้านสุขภาพ) จึงเสนอผู้ที่ นสส. มีความเห็นร่วมกันว่า มีความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกในการเชื่อมโยงและสนับสนุน นสส. ในการดำเนินงานระดับจังหวัด ได้แก่ ตำแหน่งนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์จังหวัด นอกจากนี้ นสส. ซึ่งเป็นนักวิชาการอิสระในจังหวัดกาญจนบุรียังร่วมเสนอตนเองเป็นที่ปรึกษาด้วย ดังนั้น ชมรม นสส. กาญจนบุรีจึงมีที่ปรึกษารวม 4 คน ทั้งนี้ ที่ปรึกษาที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในด้านการเป็นผู้ให้แนวคิด ข้อเสนอ คำแนะนำแก่ นสส. ประสานงานทั้งในระหว่างประชุม และหลังการประชุม เข้าร่วมงานของโครงการฯ อย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ คุณเพ็ญพิมล (ดำรงตำแหน่ง รองนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดในขณะตั้งชมรม) ซึ่งแม้เกษียณอายุราชการในเวลาต่อมา แต่ยังคงเข้าร่วมงานและติดต่อสื่อสารกับ นสส. กาญจนบุรีอย่างสม่ำเสมอจนถึงปัจจุบัน

การทำงานและการประสานงานภายในชมรม

ชมรมได้ให้ความสำคัญกับการจัดการภายในกลุ่ม เน้นการทำความเข้าใจใน
งานร่วมกันคิด ร่วมกันทำ มีแผนกิจกรรมที่ชัดเจน สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีส่งเสริม
สนับสนุนซึ่งกัน เช่น จัดให้มีการเสริมความรู้ด้านการสื่อสารให้แก่นัก ในลักษณะ
พี่สอนน้อง สร้างช่องทางการสื่อสาร เช่น ที่จังหวัดกาญจนบุรี ให้กรรมการซึ่งเป็น
ผู้แทนจากอำเภอเป็นผู้ประสานงานไปยังสมาชิก นสส. ที่จังหวัดแพร่ ใช้เว็บไซต์
เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม
ชมรม นสส.ทั้ง 2 จังหวัด มีวิธีการทำงานที่แตกต่างกันตามบริบททางสังคม
วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ดังนี้

เนื่องจาก นสส. แต่ละคนอาศัยอยู่ในสถานที่ที่ห่างไกลกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ ประกอบกับลักษณะสภาพภูมิ
ประเทศที่เป็นภูเขาสูงเป็นปราการธรรมชาติทำให้เกิดความยากลำบาก และใช้เวลา
ในการเดินทางมาก อีกทั้งทำให้มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงกว่าจังหวัดที่มีพื้นที่เล็ก
ดังนั้น การทำงานร่วมกันในกลุ่มสมาชิกชมรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการ
การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเอื้ออำนวยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงทัน
กำหนดเวลา

จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดเล็ก การเดินทางค่อนข้างสะดวก แต่ด้วย นสส.ส่วนใหญ่
โดยเฉพาะที่เป็นแกนนำมีการกิจประจำจำนวนมาก จึงมักติดต่อประสานงานกันทาง
โทรศัพท์มือถือ ต่อมา มีการสร้างเว็บไซต์ขึ้น ทำให้เกิดการแจ้งข่าว และแลกเปลี่ยน
ข้อมูลกัน แต่ยังอยู่ในวงจำกัดของ นสส. จำนวนหนึ่งที่นิยมการติดต่อสื่อสารผ่าน
เว็บไซต์ สำหรับการติดต่อด้วยโทรศัพท์มือถือซึ่งมีประสิทธิภาพสูงนั้น เลขานุการ
และทีมผู้ช่วยเลขานุการจะติดต่อประสานงานไปยังสมาชิก นสส.หรือแกนนำ เพื่อนัด
หมายเข้าประชุมเพื่อเตรียมงาน ยกตัวอย่างเช่น การเตรียมงานเปิดตัว นสส.แพร่
แกนนำจะทำหน้าที่ประชุมพิจารณาเรื่องต่างๆ แบ่งความรับผิดชอบโดยพิจารณา
ตามตำแหน่งหน้าที่และความถนัดของแต่ละคน และทีมเลขานุการเป็นผู้นำเรื่องแจ้ง
ไปยัง นสส.คนอื่นๆ ที่มีหน้าที่ตามหน้าที่ประชุมพิจารณาต่อไป จากนั้น นสส.แต่ละคน
ดำเนินการในส่วนที่ตนรับผิดชอบ โดยมีเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการทำหน้าที่

ติดตามความคืบหน้าของการเตรียมงานและนัดหมายเพื่อประชุมเตรียมความพร้อม ก่อนวันงานอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ชมรม นสส.แพร่ยังใช้การประชุมเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมักใช้ศาลาแก้ววรรณาเป็นสถานที่ประชุม มีการบันทึกประเด็นการประชุมเพื่อเตือนความจำ ใช้ในการประสานงานและดำเนินงาน อื่นๆ เพื่อความสะดวกของ นสส. ส่วนใหญ่ จึงมักใช้ช่วงเวลาเย็นหลังเลิกงานประจำ หรือในวันหยุด ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ จะมีการติดต่อประสานงานกันอย่าง ไม่เป็นทางการ ดังนั้น นสส. จะรับทราบความเคลื่อนไหวของชมรม และให้ความร่วมมือ ในการดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มที่ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดในวันเปิดตัว ชมรมฯ

กาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่แบ่งเขตการปกครองเป็นหลายอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูง การสื่อสารด้วยไปรษณีย์มักมีความล่าช้า ชมรมฯ จึงแก้ปัญหาด้วยการตั้งกรรมการประจำอำเภอ มีหน้าที่ประสานงานไปยัง นสส. ในอำเภอ นั้นๆ ผู้ประสานงานประจำอำเภอส่วนใหญ่สะดวกที่จะใช้โทรศัพท์มือถือในการติดต่อ ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการติดต่อสื่อสารภายในชมรมฯ ได้ อย่างไรก็ดี กรณีที่จำเป็นต้องส่งจดหมายเป็นลายลักษณ์อักษร จะใช้วิธีส่งล่วงหน้ากว่าปกติ หรือ ส่งไปยัง แกนนำอำเภอแล้วแกนนำเป็นผู้ถือไปส่งให้ นสส. นอกจากนี้มีการใช้โทรสารบ้าง ในกรณีมีเครื่องโทรสาร และเป็นเรื่องที่ต้องการความชัดเจน รวดเร็ว ทั้งนี้ ชมรม นสส. กาญจนบุรี ยังไม่มีการใช้เว็บไซต์เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และมี นสส.ผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประสานงาน 2 คน คือ อาจารย์สิริมา (รอง ประธานและเลขานุการ) และคุณอารีย์ (รองประธานและเหรัญญิก) ซึ่งสามารถ ประสานงานได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง อื่นๆ เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่ห่างไกลกัน จึงทำให้ นสส. ในบางพื้นที่มุ่งหน้าดำเนินการสื่อสารสุขภาพในพื้นที่ของตนเอง รวมทั้งมีความ พยายามที่จะขยายงานและเพิ่มจำนวน นสส. เช่นที่อำเภอท่าม่วง อำเภอศรีสวัสดิ์ และบางตำบลในอำเภอเมือง โดยดำเนินการเสริมความเข้มแข็งให้กับ นสส. ในอำเภอ และการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพในรูปแบบที่เหมาะสมกับปัญหาท้องถิ่นของตน (ซึ่ง จะกล่าวรายละเอียดต่อไปในส่วนของ ภารกิจ/ผลงานของ นสส.)

อนึ่ง นสส.ในจังหวัดกาญจนบุรีมีปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นระดับต่างๆ กระทบการทำงานเป็นอย่างมาก ดังเช่นในช่วงหาเสียงเลือกตั้งซึ่งมีความรุนแรง

ซึ่งโครงการวิจัยระยะที่ 3 ที่ผ่านมา มีการเลือกตั้งในท้องถิ่นอย่างน้อย 3-4 ครั้ง ในจังหวัด ทำให้แกนนำอำเภอต่างๆ เช่น อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง และอำเภอ เลาวงัว ต้องหยุดการเคลื่อนไหวงานทุกด้าน เนื่องจากเกรงผลกระทบต่อชีวิตตนเอง และครอบครัว

การจัดทำทำเนียบชมรม นสส.

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ชมรม นสส. เห็นความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างกัน การทำงานร่วมกัน และคุณค่าของเพื่อนสมาชิก จึงมีการจัดทำทำเนียบ นสส. ขึ้น โดยมอบหมายให้กรรมการฝ่ายทะเบียนของชมรม นสส.กาญจนบุรี และฝ่าย เลขาการของชมรม นสส.แพร่ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำ ทำเนียบ นสส. ของ ทั้งสองจังหวัดประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิก นสส. ที่จำเป็นต่อการ ทำงานร่วมกัน เช่น ชื่อ นามสกุล ลักษณะงานที่ทำ ตำแหน่งในชมรม ความนัด ความสนใจ ความสามารถพิเศษ และสถานที่ติดต่อ รวมทั้ง ภาพถ่ายด้วย ข้อมูล เหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับสมาชิกในชมรม นสส. ด้วยกัน ซึ่งนอกจากจะ ทำให้ นสส.มีข้อมูลของเพื่อนสมาชิก และเห็นศักยภาพของแต่ละคน นำไปสู่การ สนับสนุนเชื่อมโยงงานกันได้อย่างเหมาะสมแล้ว ประโยชน์ของการจัดทำ ทำเนียบ นสส. ที่เห็นได้ชัดอีกประการหรือคือ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การติดต่อ สื่อสารภายใน กลุ่ม นสส.มีความสะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงยิ่งขึ้น

การจัดทำสัญลักษณ์ของชมรม

เมื่อมีการรวมตัว นสส.กันชัดเจน และการดำเนินงานร่วมกันระยะหนึ่ง นสส. จึงต้องการให้มีสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็น นสส.จึงได้จัดทำเสื้อและโลโก้ขึ้น รวมทั้ง ยังได้วางแผนจัดทำบัตรประจำตัว นสส.ด้วย ทั้งนี้ นสส.ต่างตระหนักว่าการมี สัญลักษณ์ดังกล่าว มีความสำคัญต่อการยอมรับจากสังคม เนื่องจาก นสส.เป็น สิ่งใหม่ในสังคมซึ่งประชาชนยังไม่รู้จัก สัญลักษณ์จะทำหน้าที่สื่อสารให้สังคมรับรู้ว่ามี นสส.เกิดขึ้น ทำหน้าที่อยู่ในสังคม และมีบทบาทต่อการสร้างเสริมสุขภาพท้องถิ่น ซึ่งจะนำมาซึ่งการยอมรับ หรือลดความกังขาจากสังคมว่า นสส.เป็นใคร ต่างจาก อสม. อย่างไร และที่สำคัญ นสส. จัดเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขหรือไม่ ในขณะที่

เดียวกัน เครื่องหมายเหล่านี้ยังใช้สื่อสารภายในกลุ่มอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อมีการรวมตัวกันและใช้สัญลักษณ์ของ ชมรม นั้นหมายถึง ความเป็นหนึ่งเดียวกัน

โลโก้ ในการประชุมชมรมฯ นสส. ทั้งที่จังหวัดแพร่และกาญจนบุรี มีการพิจารณาถึงรูปแบบและการจัดทำโลโก้ โดยทั้งสองจังหวัดเห็นว่าโลโก้ ตัวการ์ตูน 2 ตัว ในอิริยาบถกำลังสื่อสาร ซึ่งแผนงานวิจัยและพัฒนาระบบสื่อสารสุขภาพสู่ประชาชน (รสส.) ใช้เป็นสัญลักษณ์ นสส. ในการจัดประชุมหรือจัดทำหนังสือ จากการประชุมหลายครั้งพบว่า นสส.ทั้งสองจังหวัดเห็นตรงกันว่า ควรนำโลโก้ดังกล่าว ซึ่งเป็นที่รับรู้ในวงกว้างแล้วนั้น ไปปรับเป็นโลโก้ นสส. ของจังหวัดตน โดยใช้สัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งของจังหวัด เช่น เจริญสามองค์ หรือสะพานข้ามแม่น้ำแคว เป็นส่วนประกอบในกรณีของจังหวัดกาญจนบุรี และพระธาตุข่อยแอ หรือเสื้อหม้อห้อม เป็นส่วนประกอบในกรณีของจังหวัดแพร่

สัญลักษณ์ นสส. (โลโก้การ์ตูน)

บัตรประจำตัว นสส.กาญจนบุรีให้ความสำคัญกับการมีบัตรประจำตัวเพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ในขณะปฏิบัติงาน ด้วยเหตุผลที่ว่า นสส. เป็นเรื่องใหม่ในสังคมคนจำนวนมากยังไม่รู้จัก ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่และลักษณะการทำงานของ นสส. การจัดทำบัตรประจำตัว นสส. ซึ่งลงนามโดยบุคลากรจากมหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และชมรม นสส.กาญจนบุรี จะช่วยสร้างความมั่นใจให้ นสส. ทำให้การทำงานสื่อสารสุขภาพในพื้นที่สะดวก และได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น เช่น หาก นสส.จะณรงค์ให้รณรงค์ลดการใช้น้ำมันเก่าในการทอดอาหารขายแก่นักท่องเที่ยว ผู้ค้าอาจเกิดความสงสัยในตัว นสส. ว่าเป็นใคร ทำงานให้ใคร เพราะเหตุใดจึงมาทำหน้าที่นี้ อาจทำให้ นสส.ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ค้า นสส.กาญจนบุรีจึงมีความเห็นว่าบัตรประจำตัว นสส. มีความหมายและความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะป้องกันการตั้งข้อสงสัยจากสังคม

เสื้อ สามารถเป็นสัญลักษณ์ของการเป็น นสส.ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเมื่อ นสส.ใส่เสื้อในรูปแบบเดียวกัน นอกจากจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ยังพบว่ามักได้รับความสนใจจากผู้พบเห็น นสส. ทั้ง 2 จังหวัดมีข้อ

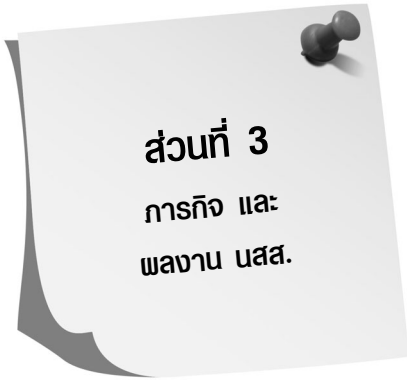

กำหนดของชมรมประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ผู้สมควรได้เสื้อ นสส. คือ นสส. ที่ทำงานจริง ไม่ใช่ผู้ที่เข้ามาเพียงชั่วคราวชั่วคราว เพื่อหวังได้เสื้อฟรี การมีข้อกำหนดเช่นนี้ยังทำให้ นสส. เห็นคุณค่าและรู้สึกภาคภูมิใจในการสวมใส่เสื้อ นสส. ไปปฏิบัติงาน ทั้งนี้ นอกจากการใส่ไปทำงานร่วมกันแล้ว นสส. มักใส่ในวันที่มีการพบปะกันทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วย เช่น การประชุมแกนนำ การประชุมชมรมรวมทั้งนัดหมายกันใส่ไปดำเนินกิจกรรม/เวทีต่างๆ เช่น งานเปิดตัว นสส. แพร่ งานอบรมวิทยากรกระบวนการ งานสร้างสุขภาคเหนือ และงานสร้างสุขภาคกลาง กิจกรรมขยายแนวคิดไปยังจังหวัดใกล้เคียง และกิจกรรมของ นสส. ในพื้นที่ของตน ดังนั้น สำหรับ นสส. แล้ว “เสื้อ” จึงเป็นมากกว่าเสื้อสำหรับสวมใส่ แต่เป็น “สัญลักษณ์” ที่สามารถสร้างคุณค่าทางจิตใจสำหรับ นสส. ทุกคนอีกด้วย

นสส. สวมเสื้อ นสส. ในการดำเนิน
กิจกรรมงานสร้างสุขภาคเหนือ

ส่วนที่ 3

ภารกิจ และ
ผลงาน นสส.

ส่วนที่ 3

ภารกิจ และ ผลงาน นสส.

นสส. ทั้ง 2 จังหวัด ดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนงานสื่อสารสุขภาพและขยายเครือข่ายไปพร้อมๆ กัน ในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

นสส.แพร่ ขับเคลื่อนงานและขยายเครือข่าย

ในช่วงก่อนเริ่มต้นโครงการวิจัยระยะที่ 3 นสส.แพร่ดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิ จัดรายการวิทยุให้ความรู้เรื่องสุขภาพทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด สถานีวิทยุชุมชน หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย เป็นวิทยากรหรือพี่เลี้ยงด้านสุขภาพในงานต่างๆ ของจังหวัด เป็นวิทยากรนำออกกกำลังกายในสถานที่ต่างๆ นอกจากนี้ นสส.ยังได้ใช้ความรู้จากที่ได้เข้ารับการอบรมทักษะด้านการสื่อสารสุขภาพที่โครงการวิจัยฯ ได้จัดในโครงการวิจัยระยะที่ 2 มาผลิตผลงานในรูปแบบของสื่อประเภทต่างๆ เช่น การผลิตแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพแก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล การทำสื่อพาวเวอร์พอยท์ที่ให้ความรู้เรื่องเหล่าและบุหรี การเขียนบทความให้ความรู้ด้านสุขภาพ การแต่งเพลงรณรงค์เรื่องสุขภาพ (เนื้อเพลง “นสส.ขอร้อง” ภาคผนวก ข) เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการขับเคลื่อนงานสื่อสารสุขภาพของ นสส.แพร่ รวมทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ และสร้างเครือข่าย นสส.แพร่ อีกทางหนึ่งด้วย

หลังจาก นสส.แพร่จัดตั้งชมรมฯ ขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว นสส.แพร่ซึ่งเคยดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในพื้นที่ของตน เริ่มรวมตัวกันทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค

บรรยากาศงานเปิดตัว นสส.แพร่

งานสำคัญ ได้แก่ การจัดงานเปิดตัว นสส.อย่างยิ่งใหญ่ มีผู้สนใจเข้าร่วมงานจำนวนมาก และสามารถทำให้ประชาชนจังหวัดแพร่รู้จักและเข้าใจ นสส. และการมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมงาน “สร้างสุขภาพเหนือ” ซึ่งจังหวัดแพร่เป็นเจ้าภาพชมรม นสส.แพร่ ได้เตรียมการจัดกิจกรรมภายในงานในฐานะ นสส. โดยชมรมฯ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมนี้ และมีการนำเข้าสู่การปรึกษาหารือในการประชุมชมรมฯ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง นสส.หลายคนได้ร่วมเป็นกรรมการจัดงานดังกล่าว โดยระบุชื่อตำแหน่ง “นักสื่อสารสุขภาพจังหวัดแพร่” อยู่ในคำสั่งเตรียมการจัดงานของจังหวัด แสดงให้เห็นว่า นสส.แพร่ได้รับการยอมรับในระดับจังหวัด ซึ่งก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

การดำเนินงานของ ชมรม นสส.แพร่ มีลักษณะเป็นไปอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำแผนร่วมกันเป็น แผนปฏิบัติการ “ขับเคลื่อนชมรม นสส.แพร่” ซึ่งสะท้อนให้เห็นพัฒนาการ และความเข้มแข็งของชมรมฯ ได้เป็นอย่างดี แผนปฏิบัติการดังกล่าวประกอบด้วย 6 โครงการ ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

โครงการที่ 1 สร้างและขยายเครือข่าย นสส.แพร่ จะดำเนินการโดยมีเป้าหมายการสร้าง นสส. แพร่รุ่นใหม่ขึ้น อำเภอละ 30 คน 8 อำเภอ รวม 240 คน ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) แพร่ และส่วนประสานงาน นสส. แพร่

โครงการที่ 2 จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ จำนวน 1 แห่ง เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลระดับจังหวัด โดยจะปรับปรุงสถานที่ที่มีอยู่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสุขภาพอย่างเป็นระบบ เช่น หนังสือ แผ่นพับ ภาพถ่าย สำหรับอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าข้อมูลด้านสุขภาพให้แก่ นสส. ตลอดจนเป็นแหล่งที่เผยแพร่กิจกรรมที่ นสส.แพร่ดำเนินการไปแล้ว ให้แก่ผู้สนใจโดยกำหนดขอรับการสนับสนุนจากโครงการวิจัยฯ และ สวรส.

โครงการที่ 3 สื่อสารสุขภาพเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและเฝ้าระวัง โดยจะจัดทำจดหมายข่าว นสส.แพร่ 6 ครั้ง ครั้งละจำนวน 1,000 ฉบับ และผลิตสื่อเผยแพร่ความรู้ (ซีดี) จำนวน 30 แผ่น 6 ครั้ง ครั้งละ 20 เรื่อง ขอรับการสนับสนุนจากส่วนประสานงาน นสส. แพร่

โครงการที่ 4 สนับสนุน ส่งเสริม และเชื่อมโยงกระบวนการทำงาน โดย นสส. จะเข้าร่วมเครือข่ายแผนสุขภาพจังหวัดแพร่ และประสานจัดทำโครงการ/กิจกรรม เสริมศักยภาพเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 10 ตำบลในจังหวัดแพร่ ขอรับการสนับสนุนจาก อบจ.แพร่ และส่วนประสานงาน สสส.แพร่

โครงการที่ 5 สื่อสารสุขภาพ ในงาน “สร้างสุขภาพเหนือ” โดยจะมีการประชาสัมพันธ์ก่อนงาน ประมาณ 1 เดือน ผ่านจดหมายข่าว วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เว็บไซต์ และ นสส. แต่ละคนจะสื่อสารไปยังประชาชนในพื้นที่ของตน ในงาน มีการจัดซุ้มประกอบด้วยกิจกรรม ที่ให้ความรู้และความสนุกสนาน เช่น ตามหาความสุขในงาน วาดภาพความสุข เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ สื่อสารสุขภาพ และหลากหลายรูปแบบการสื่อสารสุขภาพ จะมีการผลิตสื่อ “นสส.แพร่” เพื่อประชาสัมพันธ์ โดยขอรับการสนับสนุนจากโครงการวิจัยฯ และส่วนประสานงาน สสส.แพร่

โครงการที่ 6 จัดการประชุมชมรมฯ โดยจะจัดประชุมชมรมฯ อย่างสม่ำเสมอ โดยขอรับการสนับสนุนบางส่วนจากโครงการวิจัยฯ

เมื่อพิจารณาโครงการข้างต้น จะเห็นว่ามีลักษณะครอบคลุมการดำเนินงาน สื่อสารสุขภาพท้องถิ่นของจังหวัดแพร่หลายมิติ ทั้งในด้านการบริหารจัดการ ภายในชมรม การขับเคลื่อนงาน การสร้างและขยายเครือข่าย อีกทั้งยังเป็นการวางแผนการดำเนินงานในระยะยาว โดยไม่ยึดติดกับระยะเวลาสิ้นสุดของโครงการวิจัยฯ แสดงให้เห็นว่า ขณะนี้ นสส.แพร่และชมรมฯ เติบโตขึ้นอย่างมั่นคง มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ และมีความพร้อมในการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นด้วยตนเอง ตลอดจนมีความประสงค์ที่จะดำเนินการต่อไป แม้ว่าโครงการวิจัยฯ จะสิ้นสุดลง นอกจากนั้น ชมรม นสส.แพร่ยังพิสูจน์แล้วว่า ชมรมฯ สามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนหลายแหล่ง อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ อบจ. และองค์กรด้านสุขภาพในระดับประเทศ ได้แก่ สสส. นอกจากนั้น ยังมีความเป็นไปได้ที่จะมีแหล่งทุนใหม่ในจังหวัด และในส่วนกลางเพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น อบต. เทศบาล เป็นต้น

นสส.กาญจนบุรี ขับเคลื่อนงานและขยายเครือข่าย

นสส.กาญจนบุรี มีการขับเคลื่อนงานและการขยายเครือข่ายที่เข้มแข็งเช่นกัน โดยมีรูปแบบที่น่าสนใจ กล่าวคือ มีลักษณะการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ดังนี้

อำเภอท่าม่วง เป็นอำเภอที่มี นสส.ที่มีความเข้มแข็งเป็นจำนวนมาก นำโดย คุณอารีย์ จิติโชตนันต์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองประธานและเหรัญญิกของชมรมฯ คุณอารีย์เป็น นสส.ที่มีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อสาธารณะ มีพื้นฐานเป็นผู้ช่วยพยาบาลมาก่อน ต่อมาลาออกมาดำเนินธุรกิจในครอบครัว แต่ยังคงทำงานด้านสุขภาพ โดยเป็น อสม. มาหลายปี สามารถทำงานร่วมกับส่วนราชการได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ ประสานงานได้เป็นอย่างดี มีภาวะความเป็นผู้นำสูง เมื่อเห็นประโยชน์ของการเป็น นสส. จึงทุ่มเททำงานในฐานะ นสส.อย่างจริงจัง มีการเชื่อมโยงกับกลุ่ม อสม. อีกทั้งได้พยายามขยายแนวคิดฯ และฝึกให้ทำงาน ในฐานะ นสส. จนกระทั่ง อสม. สมัครงานเป็น นสส.หลายคน และบางส่วนเข้าร่วมอบรม เป็น นสส.วิทยากรกระบวนการด้วย

การดำเนินงานของอำเภอท่าม่วง เริ่มเด่นชัดขึ้นตั้งแต่ช่วงหลังการอบรมเสริมศักยภาพให้แก่ นสส. ในโครงการวิจัยระยะที่ 2 โดยคุณอารีย์ได้จัดกิจกรรมเปิดตัว นสส. และดำเนินกิจกรรมในหลากหลายลักษณะ ดังนี้

จัดรายการสื่อสารสุขภาพผ่านทางวิทยุชุมชน เช่น การใช้axonกลาง ยาเสพติด เป็นต้น โดยระบุในตอนท้ายรายการว่า “ด้วยรักและห่วงใยจากนักสื่อสารสุขภาพ จังหวัดกาญจนบุรี”

ร่วมกับ อสม. และโรงพยาบาลจัดกิจกรรมสุขภาพ เช่น จัดรายการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ในวันเอดส์โลก จัดกิจกรรมมินิมาราธอน เดิน-วิ่งเพื่อสุขภาพ เป็นต้น โดยจัดทำป้ายไวนิล เผยแพร่คำว่า นักสื่อสารสุขภาพ ติดตั้งในทุกกิจกรรมที่จัด

นำความรู้ที่ได้รับจากโครงการวิจัยฯ ไปทำการอบรมให้แก่ อสม.ท่าม่วง เช่น การฝึกพูด การจัดท่าสปรอตวิทยุ ฝึกทักษะการพูดในที่สาธารณะให้แก่ อสม. 40 คน เป็นต้น โดยแกนนำ นสส. ที่ได้รับการอบรมจากโครงการวิจัยฯ ร่วมเป็นวิทยากร

อนึ่ง การดำเนินงานต่างๆ มิได้ราบรื่นเสมอไป มีการหยุดกิจกรรมในช่วงที่มีการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เพื่อป้องกันมิให้ นสส.เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ นสส.ท่ามวังสามารถดำเนินงานสื่อสารสุขภาพให้เป็นที่ประจักษ์ มี นสส. รุ่นใหม่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และทำให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นสนใจให้การสนับสนุน

อำเภอท่ามะกา ตำบลเขาสามลึบหาบ โดยนายจินดา พวงไทย เป็นแกนนำ และเป็น นสส.ผู้หนึ่งที่มีความตั้งใจจริงในการสื่อสารสุขภาพ โดยใช้ตนเองเป็นตัวอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพ เนื่องจากตนเป็นโรคเบาหวาน จึงพยายามดูแลรักษาสุขภาพด้วยการควบคุมอาหาร และการออกกำลังกาย ทำให้สามารถรักษาระดับน้ำตาลในเลือด จนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ นอกจากนั้น ประสบการณ์จากความเจ็บป่วยดังกล่าวเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้คุณจินดา เป็นผู้ที่หมั่นสังเกตปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยของประชาชนในพื้นที่ของตนเอง ทำให้พบว่า ประชาชนมีค่านิยมอย่างหนึ่งซึ่งตนเองไม่เห็นด้วยและพยายามใช้การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขค่านิยมเหล่านี้ คือ ค่านิยมการไปโรงพยาบาลแม้ว่าจะป่วยเพียงเล็กน้อย จนทำให้ในปัจจุบันคนไข้ในโรงพยาบาลมีมากขึ้นจนผิดสังเกต

“เรามองภาพในโรงพยาบาลผู้ป่วยเยอะจัง...อาสาสมัคร สาธารณสุขกระจายข่าวหรือเปล่า ในเรื่องของสุขภาพ ทำไมประชาชนยังคงป่วยมาก ป่วยในลักษณะไหนเราไม่ทราบ แต่เรามองว่าผู้ป่วยน่าจะหลงทาง ป่วยเล็กๆ น้อยๆ เราไม่ควรไปโรงพยาบาล แต่เราไปกันตอนนี้ เรานิยมใช้โรงพยาบาลโดยไม่นึกถึงว่าบางเรื่องเราก็แก้ไขได้ เรามีนักสื่อสารที่คุยในเรื่องนี้ สมัยก่อนเราเอาวิถีชีวิตภูมิปัญญามาใช้ เราก็ไม่จำเป็นต้องไปโรงพยาบาล อย่างเช่น เด็กตัวร้อนไม่ใช่ ร้อนจนมากมาย อย่างนี้ก็ควรจะดูแลใน เรื่องการเช็ดเนื้อเช็ดตัว จะได้ไม่ต้องไปโรงพยาบาล ที่นี้ทุกคนมุ่งไปโรงพยาบาล โรงพยาบาลจึงแน่นขนัด

นอกจากนี้ คุณจินดาพบว่า ผู้ป่วยในพื้นที่อำเภอของตนเองนั้น มักป่วยเป็นโรคที่มีสาเหตุเนื่องมาจากการรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดโรคต่างๆ เช่น โรคอ้วน เบาหวาน อาหารเป็นพิษ มะเร็ง เป็นต้น จึงได้เข้าไปพูดคุยให้สาระความรู้ ร่วมกับพระสงฆ์ ดำเนินงานในช่วงที่มีงานบุญในวันสำคัญทางศาสนา

ซึ่งมีชาวบ้านรวมตัวกันที่วัดจำนวนมาก รวมทั้ง มีการสาธิตทำออกกำลังกายโดยการ ใช้กะลามะพร้าวและไม้พลองออกกำลังกายต่างๆ จนได้ ผลดีต่อสุขภาพของตนเอง เมื่อมีผู้สังเกตเห็นและสนใจทำตามแล้วได้ผลจึงได้แนะนำคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุให้บริหารร่างกายด้วยอุปกรณ์ดังกล่าว โดยใช้ภาพถ่ายของตนเองในการสาธิต และทำให้พบว่า การสื่อสารสุขภาพโดยใช้เพียงการบรรยายอาจไม่สามารถทำให้คนส่วนใหญ่หันมาปฏิบัติได้ จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสารอื่นร่วมด้วย

“เหียบบะลา เอาท่าเหียบมาให้ดู ทุกคนก็โอเค หลายครอบครัวเริ่มใช้...เดิมผมเคยไปคุยกับกลุ่มอาสาสมัคร แล้ว 70 กว่าคน เขาก็ยังไม่ทำกัน ก็ต้องคนที่แอบมองเรา อย่างน้องผม พี่สาวผม แกเริ่มลุกไม่ค่อยขึ้น ปวดหัวเข่า ก็เลยลองดูมั่ง เออ..มันดี ผมคิดว่าถ้าผมอยู่ในหมู่บ้าน ถ้าทำให้อุ ทุกวัน ๆ คงมีคนคิดอยากทำเหมือนกัน เพราะมันจะต้องเกิดขึ้นเองจากจิตใจ ไม่ใช่จากการฟัง มันละเอียดอ่อน เหมือนกันคนที่จะมาทำเรื่องของสุขภาพ”

นอกจากนี้ คุณจินดา ยังนำภูมิปัญญาที่สืบทอดจากครอบครัวของเพื่อน นสส. คือ คุณพยุศรี นสส.อำเภอเมืองกาญจนบุรี คือ ทำออกกำลังกายก่อนลุกขึ้นจากที่นอน 35 ท่า ไปเผยแพร่แก่คนในชุมชนด้วย ซึ่งคุณจินดา รวมทั้ง นสส.คนอื่น ๆ เน้นว่า นสส.ควรเผยแพร่หลักการพึ่งตนเองด้านสุขภาพด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาแต่อดีต ให้กับคนในชุมชนได้เห็นคุณค่า ตลอดจนอนุรักษ์และ สืบทอด ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมสุขภาพ และสามารถรักษาความเจ็บป่วยเล็กน้อยได้ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการลดภาระของแพทย์และพยาบาล รวมทั้งสามารถประหยัดงบประมาณในการรักษาพยาบาลของประเทศ

อำเภอพนมทวน นสส.แกนนำ ได้แก่ คุณสุธิมา สงวนศักดิ์ (นักวิชาการ สาธารณสุข โรงพยาบาลพนมทวน) คุณอรทัย ตระกูลมโนรัตน์ (อสม.) และคุณ สุชาดา จันทรแย้ม (อสม.) กล่าวว่า ปัญหาสุขภาพที่สำคัญของพื้นที่มีหลายอย่าง แต่ ปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันนี้ คือ โรคเบาหวาน โรคอ้วน และ ปัญหาเพศศึกษาในเด็ก และวัยรุ่น ในฐานะ นสส. จึงเข้าไปให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ตามจังหวะและโอกาสที่เหมาะสม รวมทั้งได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

ได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาล ในการจัดกิจกรรมบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในวิชาสุขศึกษา ซึ่งได้รับความสนใจจากนักเรียน โดยได้รับความร่วมมือจากทางผู้บริหารและครูในโรงเรียนเป็นอย่างดี

จัดกิจกรรมปั่นจักรยาน เตินวิ่ง และตรวจสุขภาพ

สร้างและขยายเครือข่าย นสส. ในหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงพยาบาลพนมทวน และบุคคลที่มีศักยภาพ เช่น อสม. ผู้นำชุมชน เยาวชน ข้าราชการบำนาญรักสุขภาพ เพื่อสร้างคนเหล่านี้เป็น นสส. รุ่นใหม่

ร่วมกับกรมทางหลวงในการสื่อสารกับผู้ใช้รถใช้ถนนเพื่อป้องกันอุบัติเหตุช่วงวันหยุดปีใหม่

ทั้งนี้ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะจัดทำป้ายแนะนำ นสส. เพื่อให้ประชาชนทั่วปฎัก

อำเภอเลาขวัญ ตำบลหนองประดู่ นสส.แกนนำ ได้แก่ คุณประสิทธิ์ แสงทองดี ซึ่งมีตำแหน่งเป็น รองนายก อบต.หนองประดู่ และนักจัดรายการวิทยุชุมชน คุณประสิทธิ์ร่วมเป็น นสส. ตั้งแต่โครงการวิจัยระยะที่ 2 คุณประสิทธิ์ภาคภูมิใจที่สามารถถ่ายทอดแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น และแนวคิดนักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) ให้กับ นายก อบต.หนองประดู่ และเลขานุการนายก อบต.หนองประดู่ ทั้งสองคนเกิดความเข้าใจ และเข้าร่วมอบรม นสส.วิทยากรกระบวนการตลอด 3 วัน และยินดีให้การสนับสนุนการทำงานในตำบลหนองประดู่อย่างจริงจัง ทำให้คุณประสิทธิ์เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน หลังการอบรมวิทยากรกระบวนการ ได้กลับไปประชาสัมพันธ์เปิดตัว นสส. ด้วยสื่อต่างๆ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

จัดรายการวิทยุชุมชนเพื่อสื่อสารสุขภาพ รวมทั้งเผยแพร่แนวคิด นสส.อย่างสม่ำเสมอ มีการใช้สปอตซึ่งได้รับจากโครงการฯ ไปเปิดในรายการ ซึ่งช่วยให้การเผยแพร่เป็นไปโดยสะดวกขึ้น

ทำงานหนุนเสริมกิจกรรมสุขภาพในพื้นที่ ร่วมจัดกิจกรรมในงานวันคนพิการ

ขยายเครือข่ายในตำบล โดยใช้การประชุมชาวบ้านซึ่งมีเป็นประจำทุกเดือน เป็นช่องทางแจ้งเรื่องนักสื่อสารสุขภาพ และรับสมัครผู้สนใจเป็น นสส. โดยมีนายก อบต. เป็นผู้สนับสนุน ซึ่งทำให้การขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นเป็นไปได้ ผล มีผู้สนใจเป็น นสส. จำนวนมาก

“สิ่งที่ทำตอนนี้ก็คือ ในการประชุมชาวบ้านแต่ละเดือน นายก อบต.ผู้บริหาร ต้องเข้าร่วมประชุมด้วย เราก็พูดเรื่องพวกนี้ (เรื่อง นสส.) เราเข้าไปเสริมเรื่อง อาสาสมัครสุขภาพนะ ว่าใครจะอาสาบ้าง มีหน้าที่ทำอย่างนี้แบบนี้ แล้วก็ได้ ผลการตอบรับ”

ในอนาคตคาดหวังที่จะขยายเครือข่าย นสส. ให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านของตำบล เลหาขวัญ และจะดำเนินการสื่อสารสุขภาพมุ่งประเด็นปัญหาด้านเพศศึกษาในวัยรุ่น จึงมีความคิดที่จะขยายแนวคิดไปยังเยาวชน สร้าง “นสส.น้อย” อีกทั้งหวังให้เกิด “ชมรม นสส.อำเภอเลหาขวัญ” เพื่อเชื่อมโยงกับ ชมรม นสส.กาญจนบุรี และชมรม นสส.อำเภออื่นๆ ที่มีความประสงค์เช่นเดียวกัน

อำเภอศรีสวัสดิ์ บ้านบนเขาแก่งเรียง หมู่ที่ 3 ตำบลท่ากระดาน ตั้งอยู่บน เทือกเขาสูง มีภูมิประเทศเป็นป่าเขา และอยู่ห่างไกลจากอำเภอเมือง บ้านบนเขาแก่ง เรียงเป็นหมู่บ้านที่สาธารณูปโภคพื้นฐานยังไม่พร้อม กล่าวคือ ไม่มีน้ำประปา ไม่มี ไฟฟ้า แต่ใช้อุปกรณ์แปลงพลังงานจากแสงอาทิตย์เป็นกระแสไฟฟ้า คุณปราณี และ คุณกาญจนา บุญทอง เป็นแกนนำ นสส.ที่มุ่งมั่น ทำงาน อสม.มาก่อนหลายปี จนได้ รางวัล อสม.ดีเด่น และเป็นแกนนำชุมชนที่ทำงานเพื่อชุมชนมาโดยตลอด ในฐานะ นสส.ประจำหมู่บ้าน ทั้งสองคนดำเนินงานในพื้นที่ของตนโดยใช้ตนเองเป็นสื่อในการ ให้ความรู้ทุกรูปแบบให้แก่ผู้ป่วยและชาวบ้านทั่วไป ทุกเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพที่ ตนเองรู้ ดังที่คุณปราณีกล่าวว่า “อบรมอะไร พูดเรื่องนั้น” เช่น สารเคมีในภาค เกษตร อาหาร อุบัติเหตุ โรคเบาหวาน การดูแลแผลกดทับ เหล่า โรคในผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดความรู้แบบทางการและไม่เป็น ทางการ โดยส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุย หรือตอบ คำถามแก่คนรอบข้างตามจังหวะและโอกาสที่เหมาะสม คุณปราณีจึงพบว่า การให้ ความรู้เรื่องสุขภาพในท้องถิ่นของตนนั้น มีจังหวะและโอกาสเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาใน

วิถีชีวิตประจำวันนั่นเอง ซึ่งคุณปราณีเห็นว่าการพูดคุยเรื่องสุขภาพในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ชาวบ้านเข้าใจง่ายกว่ารูปแบบที่เป็นทางการ

“บางทีการให้ความรู้ไม่จำเป็นจะต้องจัดขึ้นอย่างเช่นเราไปเข้าร่วม กิจกรรมฟาดข้าว การลงแรงอย่างนี้ ในช่วงพักเหนื่อย กินข้าว พอเห็นจังหวะ เราก็จะยกมาเป็นประเด็นในการคุย บางที เขาสงสัยว่าช่วงนี้มีข่าวเรื่องโรคอะไรมาเขาก็จะคุยแล้วก็ถามว่าจริงๆ มันเป็นอย่างนี้ ไหนช่วยเล่าให้ฟัง หน่อยซิ อยากรู้...”

อย่างไรก็ดี คุณปราณียังคงเห็นประโยชน์ของการจัดกิจกรรมให้ความรู้แบบเป็นทางการ และมีการเสริมศักยภาพให้แก่ผู้นำหมู่บ้านโดยการจัดอบรมการพูดในที่สาธารณะ เป็นต้น

อำเภอเมือง นสส.อำเภอเมืองกาญจนบุรี ดำเนินงานสื่อสารสุขภาพ โดย นสส. จะพบปะและสื่อสารกันในกลุ่มย่อยของตน ขยายเครือข่ายในส่วนของแต่ละคนออกไป ซึ่งมีทั้งเครือข่ายที่เป็นตัวบุคคล กลุ่มคน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในและภายนอกจังหวัด เช่น

คุณพยุศรี (ป่าหึง) ดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นโดยเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน และเป็นอาสาสมัครของโรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นสมาชิกกลุ่มและองค์กรสุขภาพหลายแห่งในจังหวัด ทำงานเพื่อสังคมอย่างจริงจังและจริงใจ มีบุคลิกเปิดเผยและมีอารมณ์ขันจึงเป็นบุคคลซึ่งเป็นที่รักของเพื่อนร่วมงาน เป็นผู้มีบทบาทและเป็นแกนนำ โดยมีโอกาสได้เป็นตัวแทนของจังหวัดเข้าประชุมเกี่ยวกับสุขภาพในเวทีระดับชาติอยู่เสมอ ทำงาน นสส. โดยเน้นเป็นสื่อบุคคล โดยบอกเล่าประสบการณ์ตรง ความรู้จากคนในครอบครัว ข่าวสาร และเรื่องราวสุขภาพทั่วไป ให้แก่ญาติมิตรใกล้ชิดตัวในประเด็นต่างๆ เช่น การดูแลสุขภาพในวัยต่างๆ การยืดเหยียดร่างกาย อาหารการกินเพื่อสุขภาพ การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร การช่วยเหลือตนเองเมื่ออ่อนเพลีย และอื่นๆ มากมาย นอกจากนี้ ยังจัดรายการวิทยุเป็นประจำเผยแพร่ความรู้ในการดูแลสุขภาพ ที่สถานวิทยุชุมชนแก่เสี้ยน นอกจากนี้ ป่าหึงยังเป็นสมาชิกจิตอาสา ของโรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา และได้เผยแพร่

แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปยังเครือข่ายเพื่อนจิตอาสา ซึ่งมักเป็นผู้ที่มีเวลา เห็นความสำคัญของสุขภาพ รักสุขภาพของตนเองและของเพื่อนมนุษย์ ที่สำคัญ คนเหล่านี้ต้องการทำประโยชน์ให้แก่สังคมเมืองกาญจน์ สมาชิกจิตอาสาเหล่านี้เริ่มเข้าร่วมประชุม ชมรม นสส. และมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานด้านสุขภาพในที่ประชุม

คุณพิศิษฐ์ เป็นนักวิชาการอิสระและเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมภาคประชาสังคมที่มีความสนใจงานสุขภาพ มีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของชมรม นสส.กาญจนบุรี ขับเคลื่อนงาน นสส. โดยดำเนินงานสื่อสารผ่านรายการ เสียงคนต้นน้ำแคว ออกอากาศทางสถานีวิทยุชุมชน คลื่น 100.75 MHz. วันพฤหัสบดี เวลา 12.00 - 13.00 น. โดยกลุ่มปฏิรูปสื่อกาญจนบุรีร่วมสนับสนุนการนำเสนอประเด็นต่างๆ หลากหลาย เช่น การคุ้มครองผู้บริโภค การใช้สิทธิ หน้าที่ในการรับบริการจากสถานบริการ (สุขภาพ) การจัดตั้งกองทุนสุขภาพชุมชนท้องถิ่น การรณรงค์งดเหล้าและบุหรี่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ แก่กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทในสังคม

คุณวิโรจน์ ประธานชมรมฯ เป็นนักธุรกิจที่มีวิสัยทัศน์ และมีความสนใจจริงจังในการทำประโยชน์แก่สังคมและชุมชน โดยเฉพาะด้านสุขภาพ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นประธานสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาญจนบุรี และอาจารย์สิริมา เลขานุการชมรมฯ (และเป็นรองประธานอีกตำแหน่งหนึ่ง) ทั้งสองคนเป็นที่ยอมรับของผู้ทำงานด้านประชาสังคมในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นผู้ทำงานด้านการสื่อสารสุขภาพมาเป็นเวลานาน ทำงานในระดับผู้นำทางความคิดในจังหวัดเช่น เป็นผู้นำภาคประชาสังคมกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดเป็นวิทยากรกระบวนการ เป็นนักจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพมนุษย์โดยเฉพาะการจัดอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั่วประเทศ และ เป็นนักจัดรายการสาระเพื่อชุมชน รายการ “ชีวิตสาธารณะท้องถิ่นน่าอยู่” ทางสถานีวิทยุ สวท.กาญจนบุรี และทางสถานีวิทยุ อสมท. ซึ่งเป็นรายการที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับชุมชนกาญจนบุรีในประเด็นต่างๆ เป็นประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ และร่วมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งสองคนมีบทบาทสำคัญในการสร้างและขยายเครือข่าย นสส. ทั้งในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอื่นๆ โดยดำเนินงานขยายเครือข่าย นสส. ไปยังจังหวัดราชบุรี ได้แก

เปลี่ยนแนวความคิดการสื่อสารสุขภาพกับผู้บริหารตลาดศรีเมือง ศูนย์กลางซื้อขายพืชผักปลอดสารพิษ โดยทั้ง 2 คนเป็นวิทยากรในเวทีสร้างความตระหนักและสร้างความร่วมมือกับผู้ค้าและเกษตรกรในจังหวัดราชบุรีในการขายสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค เป็นความภาคภูมิใจที่สามารถขยายเครือข่ายผู้สร้างสุขภาพในวงกว้าง

การจัดกิจกรรมเปิดตัว นสส. ให้เป็นที่รู้จัก

ชมรม นสส.แพร่ ได้มีมติร่วมกันที่จะจัดกิจกรรมเปิดตัว นสส. เพื่อให้ นสส.เป็นที่รู้จักอย่างเป็นทางการและแพร่หลายภายในจังหวัดแพร่ให้เป็นที่ยอมรับกันว่า นสส. เป็นใคร มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในท้องถิ่น ชมรม นสส. ทำหน้าที่อะไร และมีเป้าหมายอะไรในการทำงานสื่อสารสุขภาพ ขณะเดียวกัน ชมรม นสส.แพร่ ใช้องการนี้ในการเผยแพร่แนวความคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น โดย นสส.แพร่ ได้ร่วมกันจัดงาน “กินดี อยู่ดี กิดดี ทำดี...ป๊ะกันดี เวที นสส.” ที่นอกจากจะทำให้เป็นที่รู้จักแล้ว ยังเป็นการเสริมความมั่นใจ และภาคภูมิใจในการดำเนินงานของชมรม เป็นโอกาสให้ นสส.ได้ประกาศเจตนารมณ์ในการทำงาน รวมทั้งเป็นโอกาสในการขยายเครือข่าย นสส.โดยมีการเปิดรับสมัครผู้สนใจร่วมเป็น นสส. เป็นสมาชิก “ชมรมนักสื่อสารสุขภาพจังหวัดแพร่” มีผู้ร่วมงานนี้ทั้งสิ้น 235 คน ประกอบด้วย ประชาชนชาวแพร่ที่มาจากทั้ง 8 อำเภอ มีความหลากหลายทั้ง เพศ วัย และอาชีพ เช่น บุคลากรจากองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรจากสายสื่อ บุคลากรจากสายสุขภาพ รวมทั้งผู้สนใจทั่วไป และมีผู้สนใจสมัครเป็น นสส. เข้าเป็นสมาชิกของชมรม นสส.แพร่ ในระหว่างงาน จำนวนทั้งสิ้น 135 คน

นสส.แพร่ ประกาศเจตนารมณ์ มุ่งมั่นสื่อสารสุขภาพ เพื่อคนท้องถิ่น

การจัดงานครั้งนี้สร้างความภาคภูมิใจและสร้างพลังใจให้แก่นักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) จังหวัดแพร่ อีกทั้งทำให้เห็นถึงศักยภาพของนสส. และการรวมกลุ่ม

ร่วมกันดำเนินกิจกรรมของชมรม ก่อให้เกิดความร่วมมือ และการสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมนักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) จังหวัดแพร่ จากภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรในระดับจังหวัด คือ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และองค์กรระดับชาติ เช่น สสส. ซึ่งภายหลังจากได้เห็นพลังของชมรม นสส.แพร่ ในการจัดงานครั้งนี้ ต่างรู้สึกชื่นชมยินดีกับผลงานของชมรมและยืนยันที่จะให้การสนับสนุน นสส.แพร่ในการจัดกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

การสนับสนุน ส่งเสริม และเชื่อมโยงกระบวนการทำงานกับหน่วยงาน ด้านสุขภาพในจังหวัด

การทำงานของ นสส. ทั้งสองพื้นที่ มีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ที่สำคัญ ได้แก่ องค์กรผู้รับผิดชอบงานสุขภาพในพื้นที่ คือ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นสส.ทั้งสองพื้นที่ได้รับการสนับสนุนด้วยดีตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน เช่น การอนุญาตให้ใช้สถานที่ อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม นำเรื่องสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นเป็นประเด็นการประชุม ขอให้ผู้บริหารทุกระดับให้ความร่วมมือ เป็นต้น

นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแพร่ ให้การสนับสนุน นสส. ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ ติดตามสอบถามความคืบหน้าของการดำเนินงานของชมรมอย่างสม่ำเสมอ ให้การสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชาในการเข้าร่วมกิจกรรมชมรมเป็นอย่างดี รวมทั้งเมื่อชมรม นสส.แพร่จัดกิจกรรมครั้งใด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของ นสส. โดยเฉพาะ หรือกิจกรรมที่ นสส. เข้าไปร่วม เช่น งานเปิดตัวชมรม งานสร้างสุขภาพคนเหนือ และงานขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพไปยังจังหวัดใกล้เคียง ท่านก็ได้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี รับเชิญเป็นวิทยากรผู้แสดงความคิดเห็นต่อความสำคัญของการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นโดยคนท้องถิ่น ซึ่งการสนับสนุนกิจกรรมของนสส.แพร่ อย่างสม่ำเสมอเช่นนี้ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจอย่างดียิ่งแก่ นสส.แพร่ที่มาจากทุกภาคส่วน

นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี ให้การสนับสนุนในระดับนโยบาย ด้วยการอนุญาตและอำนวยความสะดวกแก่ข้าราชการในสังกัดในการเข้าร่วมกิจกรรม ชมรม นสส. ประการสำคัญ เมื่อเริ่มต้นโครงการฯ ระยะที่ 3 นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดได้แจ้งในที่ประชุมประจำเดือน ซึ่งมีผู้เข้าประชุมจากหน่วยงานด้านสุขภาพทั่วจังหวัด คือ สาธารณสุขอำเภอทุกแห่ง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลต่างๆ และ ผู้อำนวยการฝ่ายต่างๆ จำนวนประมาณ 55 คน ให้ถือเป็นนโยบายของสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรีในการสนับสนุนข้าราชการทุกคนที่สนใจร่วมเป็น นสส. และให้ถือเป็นนโยบายของจังหวัดในการสนับสนุนส่วนราชการในสังกัด เช่น โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สถานีอนามัยทุกอำเภอและตำบล ให้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมของ นสส. ที่เข้าไปจัดในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานในท้องถิ่นข้างต้น ซึ่งเป็นการเปิดทางให้ นสส.กาญจนบุรีทำงานได้สะดวกขึ้นอีกทางหนึ่ง

นอกจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ให้การสนับสนุน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ องค์การบริหารส่วนตำบลเลาขวัญ โรงเรียนในพื้นที่อำเภอพนมทวน ชมรมสุขภาพต่างๆ วัด กลุ่มประชาคมสุขภาพ โรงพยาบาล ตำรวจ เป็นต้น

การร่วมงานสร้างสุขภาพภาคเหนือ/ภาคกลาง

งานสร้างสุขภาพเหนือจัดที่จังหวัดแพร่ และงานสร้างสุขภาพกลางจัดที่จังหวัดสุพรรณบุรี นสส. ได้ใช้งานดังกล่าวเป็นเวทีเผยแพร่แนวคิด และแนะนำตัวให้เป็นที่รู้จัก ทั้งนี้เนื่องจากงานสร้างสุขทั้งสองครั้ง เป็นการจัดงานด้านสุขภาพระดับภูมิภาค

งานสร้างสุขภาพเหนือ

มีผู้ปฏิบัติงานและผู้สนใจงานสุขภาพจากจังหวัดต่างๆ มาร่วมงานจำนวนมาก

นสส.แพร่ ได้มีการวางแผนเพื่องานนี้ล่วงหน้าเป็นเวลาหลายเดือน จึงมีการจัดเตรียมงานอย่างดี มีการวางแผนการจัดกิจกรรมให้เป็นที่สนใจของผู้ร่วมงาน จัดเตรียมเอกสารและของที่ระลึกแจกแก่ผู้สนใจ ภายในงาน นสส. ร่วมกันแสดงบทบาทของ

ความเป็น นสส. เช่น ผลัดกันเป็นพิธีกร จัดการแสดง จัดนิทรรศการ เป็นต้น ผลงานเป็นที่น่าพอใจยิ่ง แสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในความเป็น นสส. เห็นถึงความภาคภูมิใจและความพร้อมที่จะประกาศให้คนทั่วไปได้รู้จัก เห็นถึงศักยภาพในการสื่อสารสามารถสร้างความสนใจให้แก่ผู้ร่วมงาน และเห็นถึงการรวมพลัง สามารถสร้างงานร่วมกัน ในงานมีผู้สนใจเข้ามาสอบถามและพูดคุยกับ นสส.จำนวนมาก หลายคนแสดงความสนใจที่จะมี นสส. และขอมาศึกษาดูงาน

สำหรับงานสร้างสุขภาคกลางซึ่งจัดที่จังหวัดสุพรรณบุรี นสส.กาญจนบุรีได้เข้าร่วมจัดกิจกรรม นำเสนอความเป็น นสส. ให้ผู้ร่วมงานทราบที่มา ความสำคัญ และตัวตนของ นสส. เช่น บทบาทของกรม นสส.ในท้องถิ่นลักษณะการดำเนินงานของ นสส. แจกเอกสารประชาสัมพันธ์ จัดนิทรรศการความเป็นมาของ นสส. ตรวจสอบสุขภาพให้แก่ผู้ร่วมงาน แจกน้ำสมุนไพร ให้ความรู้เรื่องสุขภาวะยั่งยืนด้วยวิถีพอเพียง โดยมี นสส. เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

นสส. กาญจนบุรี ให้บริการตรวจสุขภาพ

นสส. กาญจนบุรี
สาธิตการเทียบกะเลาเพื่อสุขภาพ

การมีโอกาสร่วมจัดกิจกรรมในงานสร้างสุขทั้งภาคเหนือและภาคกลาง ทำให้ นสส. ต่างรู้สึก ภาคภูมิใจ ยินดี และปลื้มปิติที่ได้เป็น นสส. เห็นคุณค่าและความสำคัญของ นสส. และจากการไปร่วมงานครั้งนี้ ทำให้ นสส.จำนวนหนึ่ง เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์งานในฐานะ นสส.มากยิ่งขึ้น โดย นสส.กาญจนบุรีถึงกับมีความคิดที่จะให้ชมรม นสส.กาญจนบุรี รับเป็นกำลังหลักในการจัดงานสร้างสุขภาคกลางครั้งต่อไป

โครงการที่กำลังจะดำเนินการ

ในระยะท้ายโครงการฯ นสส. ได้พูดคุยกันหลายครั้งถึงงานในอนาคตเพื่อขับเคลื่อนงานสื่อสารสุขภาพอย่างเข้มแข็งต่อไป ซึ่งเป็นภาพสะท้อนหนึ่งของความยั่งยืนโดย นสส. ปรีกษาหรือกันอย่างจริงจังในที่ประชุมชมรมฯ ถึงประเด็นปัญหาสุขภาพสำคัญในพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัด รูปแบบการดำเนินงาน และความเป็นไปได้ในการได้รับการสนับสนุน ซึ่งขณะนี้ นสส. 2 จังหวัด ตกลงร่วมกันว่าจะดำเนินโครงการต่างๆ อย่างหลากหลาย เพื่อด้อยอดงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในระยะต่อไปตามเจตนารมณ์งานดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ งานที่ทำร่วมกันในฐานะชมรม นสส. และงานที่ทำในพื้นที่ของ นสส. ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละจังหวัด ดังนี้

แผนงานในระยะต่อไปของจังหวัดแพร่

นสส.แพร่ มีแผนจะดำเนินโครงการระดับจังหวัดจำนวน 4 โครงการ คือ

โครงการที่ 1 สร้างและขยายเครือข่าย นสส.แพร่ โดย นสส. จะจัดการอบรมผู้สนใจใน 8 อำเภอ อำเภอละ 30 คน เพื่อสร้าง นสส. รุ่นใหม่ จำนวน 240 คน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากส่วนประสานงาน สสส.แพร่

โครงการที่ 2 จัดการข้อมูลสุขภาพท้องถิ่น จะดำเนินการ 2 ลักษณะคือ 1) จัดหาสถานที่ที่ นสส. ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน 2) ผลิตและพัฒนาสื่อประเภทต่างๆ เพื่อสื่อสารข้อมูลสุขภาพไปยังประชาชนกับสื่อสารภายในชมรมเพื่อสร้างและกระชับความสัมพันธ์ระหว่าง นสส.แพร่ ได้แก่ พัฒนาเว็บไซต์ นสส.แพร่ จัดทำซีดี เผยแพร่ความรู้สุขภาพทางวิทยุชุมชน จัดทำจดหมายข่าวชมรม นสส.แพร่ โดย สสรส. และ สสส. เป็นผู้สนับสนุน

โครงการที่ 3 ประชุมใหญ่สมาชิกชมรม นสส.แพร่ เพื่อชี้แจงสมาชิกใหม่ให้เข้าใจบทบาทของ นสส. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ค้นหาปัญหาสุขภาพท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์งานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

โครงการที่ 4 เสริมความรู้ให้แก่ นสส.แพร่ 3 รูปแบบ ได้แก่ อบรมศิลปะการพูดในที่ชุมชนเพื่อความสำเร็จ อบรมการใช้คอมพิวเตอร์และสื่ออินเทอร์เน็ตเบื้องต้น

และอบรมการจัดการเว็บไซต์ นสส. ซึ่ง นสส.วิทยากรกระบวนการจะได้มีส่วนร่วมในการจัดการและเป็นวิทยากรในเรื่องที่มีความพร้อมอีกด้วย

นอกจากการดำเนินงานร่วมกันในระดับจังหวัดแล้ว นสส.แพร่ ต่างแสดงความกระตือรือร้น มุ่งสร้างสรรค์งานสื่อสารสุขภาพในพื้นที่ของตน โดยคำนึงถึงการเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติอย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และนำวิทยาการใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนางานสื่อสารสุขภาพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย เช่น การพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย หรือ R2R (Routine to Research) โดย นสส. ที่มีความพร้อม อยู่ระหว่างวางแผนการดำเนินงานระดับพื้นที่/อำเภอ เช่น อำเภอหนองม่วงไข่ อำเภอลอง อำเภอวังทอง และอำเภอเมือง เป็นต้น

ที่น่าสนใจ คือ มีกลุ่ม นสส.รุ่นเยาว์ ที่มีศักยภาพในการทำงานเพื่อสาธารณะเข้าร่วมงานด้วย ในเบื้องต้นได้แสดงความสนใจดำเนินกิจกรรมค่ายอาสาอบรมเยาวชนที่สนใจสุขภาพมาร่วมเป็น นสส. โดยขณะนี้อยู่ระหว่างการพัฒนาโครงการ

แผนงานในระยะต่อไปของจังหวัดกาญจนบุรี

นสส.กาญจนบุรี มีแผนจะดำเนินโครงการระดับจังหวัดจำนวน 2 โครงการ ได้แก่

โครงการที่ 1 ป้องกันและแก้ไขสุขภาพเยาวชน มุ่งแก้ไขปัญหาเยาวชนในมิติสุขภาพ ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมในปัจจุบัน และกำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัด อาทิ ยาเสพติด ปัญหาเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม แชงรูด อุบัติเหตุทางการจราจร ดิดเกมส์คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

โครงการที่ 2 การผลิตสื่อสปอต นสส. ดำเนินการผลิตสปอตเพื่อเผยแพร่ความรู้/ข้อมูลสุขภาพ และ เผยแพร่กิจกรรมของ นสส. เพื่อให้เป็นที่รู้จัก โดยแจกจ่ายไปยังวิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เสียงตามสายของโรงพยาบาลหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ อย่างทั่วถึง

นสส. ในแต่ละพื้นที่นำเสนอโครงการระดับพื้นที่/อำเภอ จำนวน 9 โครงการ ได้แก่

โครงการที่ 1 ขยายเครือข่าย นสส. ไปยังกลุ่มผู้สูงอายุอำเภอเลาขวัญ ตำบลหนองปรือ โดยจะจัดอบรมผู้สูงอายุจำนวน 40 คน และ นสส. 29 คน ให้เป็น นสส.สูงอายุ เพื่อสื่อสารสุขภาพกับผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ละเลยการเอาใจใส่สุขภาพกายและจิตใจของตนเองจนก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา โดยโครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ

โครงการที่ 2 แม่ลูกผูกพัน เป็นการอบรมให้ความรู้ด้านการเตรียมความพร้อมในการตั้งครรภ์ การดูแลสุขภาพของแม่และลูกระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอดให้แก่ 72 ครอบครัวที่ยังไม่มีประสบการณ์ และแก่ นสส. 29 คน ในอำเภอเลาขวัญ ตำบลหนองปรือ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกองอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ

โครงการที่ 3 ขยายเครือข่ายและพัฒนาศักยภาพ นสส.อำเภอศรีสวัสดิ์ ด้วยการจัดอบรมแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น และแนวคิดนักสื่อสารสุขภาพให้แก่ อสม.จำนวน 85 คน โดยได้รับความร่วมมือจาก อสม. ในอำเภอศรีสวัสดิ์

โครงการที่ 4 นสส. เสวนาปัญหาสุขภาพประชาชนอำเภอท่าม่วง เพื่อค้นหาปัญหาสุขภาพในพื้นที่อำเภอท่าม่วง ขณะเดียวกันจะจัดกิจกรรมการเปิดตัว นสส. และขยายเครือข่ายไปยังผู้สนใจ โดยได้รับความร่วมมือจากเทศบาลตำบลท่าม่วง

โครงการที่ 5 ขยายเครือข่าย นสส.อำเภอพนมทวน เป็นการจัดอบรมเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นและสร้างความเข้าใจบทบาทของ นสส. ให้แก่ประชาชนผู้สนใจสุขภาพในอำเภอพนมทวนจำนวน 50 คนให้เป็น นสส.รุ่นใหม่

โครงการที่ 6 ป้องกันโรคภัยเจ็บ นสส.แกนนำของอำเภอพนมทวนจะจัดอบรมแก่ผู้ที่ผ่านการอบรมจากโครงการที่ 5 ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยแรง ซึ่งกำลังเป็นภัยคุกคามสุขภาพประชาชนในอำเภอนี้ เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ ซึ่งล้วนเป็นโรคที่อาจทำให้พิการและเสียชีวิตอย่างเฉียบพลัน เป็นการเตรียมความพร้อมแก่ นสส.รุ่นใหม่ให้เข้าใจสาเหตุอาการ และการป้องกันโรคภัยเจ็บดังกล่าวให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

โครงการที่ 7 ขยายเครือข่ายและเสริมศักยภาพผู้ประกอบการอาชีพนวดแผนไทย และกลุ่มอาสาสมัครจิตอาสา นสส.แกนนำในอำเภอเมืองและอำเภอบางอำเภอจะร่วมกัน ดำเนินการจัดอบรมเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นให้แก่กลุ่มหมอนวด แผนไทย 20 คน และกลุ่มอาสาสมัครจิตอาสา 30 คน เพื่อสร้าง นสส.รุ่นใหม่ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาการนวดแผนไทยเข้ากับแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น เพื่อให้ นสส. ทั้ง 2 กลุ่ม ทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

โครงการที่ 8 ขยายเครือข่าย นสส.อำเภอหนองปรือ แกนนำจะอบรมแนวคิด การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นให้แก่ อสม. จำนวน 50 คน โดยจะจัดในช่วงงานประเพณี แห่ปราสาทผึ้งประจำปี ซึ่งเป็นงานสำคัญของประชาชนในท้องถิ่น

โครงการที่ 9 ขยายเครือข่าย นสส.อำเภอดำรงวิทยะ ในพื้นที่ตำบลแสนตอ และตำบลเขาสามลือหาบ โดยจะจัดอบรมแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นให้แก่ ผู้สนใจจากทั้งสองตำบลดังกล่าวจำนวน 50 คน

การดำเนินโครงการต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นความสามารถของ นสส.ในการ ขับเคลื่อนและขยายงานจากภายในชมรมไปยังพื้นที่ต่างๆ ในแนวคิด กล่าวคือ ขับเคลื่อน จากระดับชมรม (จังหวัด) สู่ระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้านและครอบครัว ซึ่งการ ขยายงานในมิติเช่นนี้ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายและโครงสร้างพื้นฐานให้กับแนวคิดการ สื่อสารสุขภาพท้องถิ่น เปรียบเหมือนรากฝอยจะนำพาแนว คิดนี้ไปยังทั่วทุกพื้นที่ ของจังหวัด ซึ่งในระยะยาวจะสร้างความมั่นคงให้กับแนว คิดการสื่อสารสุขภาพได้ ในทุกท้องถิ่น ขณะเดียวกัน นสส.ได้ขับเคลื่อนงานและขยายเครือข่ายขึ้นไปสู่ระดับ ภาคและระดับประเทศ โดยเข้าไปร่วมงานกับองค์กรต่างๆ ที่ส่งผลสะท้อนต่อระบบ สุขภาพ ทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มคน บุคคล ที่มีศักยภาพและมีบทบาทใน หลายด้าน ซึ่งหน่วยงานและบุคคลเหล่านี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนงาน และให้ความร่วมมือในอนาคตต่อไป

ส่วนที่ 4

นสส.วิทยาการกระบวนการ
คือ กลไกสำคัญรองรับ
ความต่อเนื่อง

ส่วนที่ 4

นสส.วิทยากรกระบวนการ คือกลไกสำคัญรองรับความต่อเนื่อง

การสร้าง นสส.วิทยากรกระบวนการ เป็นแผนงานหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ และถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้งานสื่อสารสุขภาพของจังหวัดมีความต่อเนื่อง เพราะการที่ นสส.รุ่นแรกมีความสามารถในการถ่ายทอดความเป็น นสส.ให้แก่ผู้อื่นได้ จะทำให้สามารถสร้าง นสส.รุ่นใหม่ได้ เป็นการเพิ่มจำนวน นสส.ได้ด้วยกลุ่มเอง อีกทั้งหลังจากจบโครงการวิจัยระยะที่ 2 คณะวิจัยและผู้แทน นสส.ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในฐานะ นสส. และ การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในเวทีระดับประเทศหลายครั้ง ผลที่เกิดขึ้น คือมีผู้สนใจจากหลายจังหวัดติดต่อมาทางโครงการฯ แสดงความต้องการให้มี นสส. ที่ดำเนินงานในลักษณะเดียวกันในพื้นที่ของตนบ้าง ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความคิดว่า นสส.ทั้งที่จังหวัดแพร่และจังหวัดกาญจนบุรีหลายคนมีศักยภาพ น่าจะเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์สู่พื้นที่อื่นด้วย

“การทำความเข้าใจ และสร้างความรู้สึกร่วมในงาน” เป็นกลยุทธ์สำคัญของการขับเคลื่อนแผนงานการสร้าง นสส.วิทยากรกระบวนการ คณะผู้วิจัยจึงได้เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจในเป้าหมายและขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ นสส. ซึ่งร่วมงานมาตั้งแต่โครงการวิจัยระยะที่ 2 รับทราบ เกิดความเข้าใจ และรู้สึกมีส่วนร่วม ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น และจากการที่ นสส.ทั้ง 2 พื้นที่ได้รับการเสริมศักยภาพ รวมทั้งจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา ทำให้ นสส.จำนวนหนึ่งมีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ถ่ายทอดแนวคิดและวิธีการทำงาน นสส.เหล่านี้จะทำหน้าที่สร้าง นสส.รุ่นใหม่ ทั้งในพื้นที่ของตนและพื้นที่อื่นที่มีความต้องการ ขมรม นสส. ทั้ง 2 พื้นที่ เห็นถึงประโยชน์ของการมี นสส.วิทยากรกระบวนการ จึงร่วมกันคิดและดำเนินงานดังนี้

การได้มาซึ่ง นสส.วิทยากรกระบวนการ

จากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการประชุม นสส. ทั้งที่จังหวัดแพร่และกาญจนบุรี ในขั้นตอนการประชุมแกนนำ นสส. และการประชุม นสส. ผลปรากฏว่า ทั้ง 2 จังหวัดมีความเห็นที่สอดคล้องกันถึงความสำคัญของแผนงานและกระบวนการคัดกรองผู้ที่มีความเหมาะสมจะเป็น นสส.วิทยากรกระบวนการ คณะวิจัย และ นสส.ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของคนที่จะเป็น นสส.วิทยากรกระบวนการ และสรุปว่า นสส.วิทยากรกระบวนการ หมายถึง คนที่เข้าใจว่า นสส. เป็นอย่างไร มีบทบาทอย่างไรต่อประชาชนในจังหวัด มีความรู้ในเรื่องการสื่อสาร ข้อมูลสุขภาพ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และมีความพร้อมที่จะเป็นวิทยากรฯ นั่นคือ มีเวลาและความมุ่งมั่นตั้งใจ

คุณวิโรจน์ ประธานชมรมฯ นสส.กาญจนบุรี ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงคุณสมบัติของวิทยากรกระบวนการฯ ว่า

“วิทยากรเป็นผู้บริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ไม่ใช่วิทยากรถ่ายทอดความรู้เฉพาะทางเท่านั้น และต้องได้รับการฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจริงหลายครั้งจนเกิดความเชี่ยวชาญ รวมทั้งควรมีคุณสมบัติคือ 1) มีใจรัก 2) รู้ลึกว่าทำได้ดี เป็นความถนัดของเรา 3) สามารถผนวกเข้ากับงานประจำของเราได้”

ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาวิธีการคัดกรองผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะเป็น นสส.วิทยากรกระบวนการ ซึ่งทั้ง 2 พื้นที่ กำหนดการคัดกรองด้วยวิธีการที่เหมือนกัน 2 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 การอาสาสมัคร

แกนนำ นสส. มีความเห็นตรงกันว่า การที่จะได้มาซึ่ง นสส.วิทยากรกระบวนการที่มีคุณภาพนั้น ควรจะให้ นสส. ผู้มีความต้องการเป็นวิทยากรกระบวนการอาสาด้วยตนเอง เนื่องจาก “การอาสาสมัคร” ถือเป็นหัวใจสำคัญของคุณสมบัติพื้นฐานของ นสส. ที่มีจิตสาธารณะ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และมีความพร้อมที่จะทำงาน

วิธีที่ 2 การเสนอชื่อโดยแกนนำหรือเพื่อนสมาชิก นสส.

ในกรณีที่ นสส. รู้จักบุคคลในท้องถิ่นที่มีศักยภาพและมีคุณสมบัติพร้อมจะเป็น นสส.วิทยากรกระบวนการ แต่บุคคลดังกล่าวยังมิได้แสดงความจำนงไว้ นสส.สามารถเสนอรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้สมาชิกพิจารณา และทาบทามเข้าร่วมเป็น นสส.วิทยากรฯ ต่อไป

หลังจากที่ นสส. มีความเข้าใจ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมี นสส. วิทยากรกระบวนการ และได้ร่วมกันกำหนดวิธีการคัดกรอง นสส. แล้ว จากนั้น จึงมีการดำเนินงานแจ้ง นสส.ให้ทราบโดยทั่วกัน ทั้งในการประชุม และการส่งหนังสือจากประธานชมรมฯ มีการกำหนดระยะเวลาของการแจ้งความประสงค์ และแกนนำได้ร่วมกันพิจารณา ด้วยกระบวนการดังที่กล่าวนี้ ทำให้ได้รายชื่อ นสส. ที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพให้เป็น นสส.วิทยากรกระบวนการ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 78 คน โดยเป็น นสส.แพร่ จำนวน 33 คน และ นสส.กาญจนบุรี จำนวน 45 คน

การจัดทำเนื้อหา และวิธีการอบรมฯ

ในการจัดทำเนื้อหาหลักสูตรเพื่อสนับสนุนให้ นสส. เป็น “วิทยากรกระบวนการ” นั้น คณะผู้วิจัยได้สำรวจและศึกษาหลักสูตรการอบรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการสื่อสารสุขภาพ และด้านการอบรมวิทยากรกระบวนการ โดยคณะผู้วิจัยได้ร่วมปรึกษากับ รองศาสตราจารย์มาลี บุญศิริพันธ์ หัวหน้าโครงการวิจัยการศึกษาเชิงนโยบายการสร้างนักสื่อสารสุขภาพและระบบการสื่อสารสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบการศึกษาที่เป็นผลจากการวิจัยดังกล่าว สู่หลักสูตรการอบรมระยะสั้นที่เหมาะสมกับการสร้าง นสส.วิทยากรกระบวนการ อีกทั้งคณะผู้วิจัยยังได้ปรึกษากับอาจารย์วิโรจน์ พรหมอ่อน (ประธานชมรม นสส.กาญจนบุรี) และอาจารย์สิริมา เจริญศรี (รองประธานชมรม นสส.กาญจนบุรี) ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมวิทยากรกระบวนการ ซึ่งปัจจุบันเป็นวิทยากรให้บุคลากรของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พมจ.) 76 จังหวัด เพื่อพิจารณาเนื้อหาหลักสูตรด้านการเสริมศักยภาพความเป็น “วิทยากรกระบวนการ”

จากการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้ประมวลผลและกำหนดเนื้อหาและวิธีการอบรมวิทยากรกระบวนการ โดยเนื้อหาในการอบรมประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ

- บทบาทหน้าที่ของวิทยากรกระบวนการ
- ทักษะการสื่อสารเพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดความคิด
- ความรู้เรื่องลักษณะและการได้มาซึ่งข้อมูลสุขภาพ

การจัดการอบรมวิทยากรกระบวนการนี้ใช้เวลาครั้งละ 3 วัน โดยใช้วิธีการอบรมที่หลากหลาย ทั้งการบรรยาย การฝึกทักษะ และการทดลองปฏิบัติจริง ซึ่งเน้นรูปแบบการเรียนรู้ความเป็นวิทยากรกระบวนการในทุกขั้นตอนของการอบรม เน้นการมีส่วนร่วมและการฝึกปฏิบัติ ในบรรยากาศของความเป็นเพื่อน ความสนุกสนาน และความเป็นกันเอง สร้างการเรียนรู้แบบเข้าใจและประทับใจ นอกจากนี้ กระบวนการอบรมทำให้ นสส.เห็นคุณค่าของกันและกันมากขึ้น แต่ละคนแสดงความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ “เพื่อน นสส.”

ผลการจัดอบรม นสส.วิทยากรกระบวนการ

การจัดอบรมวิทยากรกระบวนการครั้งนี้ บรรลุเป้าหมายเป็นอย่างดีทั้งสองจังหวัด ผู้รับการอบรมฯ ได้รับการถ่ายทอดความรู้และฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ ซึ่งจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมครั้งนี้ไปใช้ในการขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพให้แก่ผู้ต้องการเป็นนักสื่อสารสุขภาพรุ่นใหม่ทั้งในพื้นที่จังหวัดแพร่ และในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปอย่างมั่นใจ ผู้เข้าร่วมอบรมฯ มีความประทับใจที่ได้เข้าร่วมอบรมครั้งนี้ และอยากให้มีการอบรมต่อเนื่องเป็นระยะๆ โดยเพิ่มเวลาในการอบรมจาก 3 วัน เป็นครั้งละประมาณ 5 วัน และเพิ่มทักษะในการฝึกปฏิบัติในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น รวมทั้ง ควรจะจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง นสส.กาญจนบุรี และ นสส.แพร่ ด้วย

นอกจากนี้ การอบรมครั้งนี้ถือเป็นการตอกย้ำความเป็น “นสส.” ให้ชัดเจนในความคิดของผู้เข้าร่วมอบรม ทั้งที่เป็น นสส.เก่า และ นสส.ใหม่ ด้วย และประโยชน์

ที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้จากการอบรมในครั้งนี้ คือ การเสริมพลังซึ่งกันและกัน (Empowerment) และเป็นการกระตุ้นความรู้สึกร่วมกันในการทำงานร่วมกัน เพื่อผลักดันให้งานสื่อสารสุขภาพของจังหวัดแพร่ดำเนินต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

บรรยากาศการอบรม
นสส. วิทยาการกระบวนการ จ.แพร่

สำหรับการอบรม นสส.วิทยาการกระบวนการของจังหวัดกาญจนบุรี ผู้เข้าอบรมมีโอกาพิเศษในการฝึกการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นการเปิดเวทีรูปแบบหนึ่ง ที่สร้างความตื่นตัวและความสนุกสนานอย่างยิ่ง โดย นสส.ได้ให้สัมภาษณ์สดในรายการ “เรารักเมืองกาญจน์” ซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดกาญจนบุรี (A.M. 558 KHz.) ในเวลา 16.00 - 16.30 น. โดยมีอาจารย์สิริมา (วิทยากรในการอบรมฯ) ซึ่งเป็นนักจัดรายการประจำสถานีฯ เป็นผู้สัมภาษณ์ นสส. โดยใช้วิธีการโทรศัพท์ (Phone-in) จากสถานที่จัดอบรม ไปยังสถานีวิทยุฯ ประเด็นในการสัมภาษณ์พูดคุยครั้งนี้ คือ การนำเสนอแผนการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีที่แต่ละกลุ่มร่วมกันระดมความคิดเห็นในช่วงท้ายของการอบรม โดย นสส.ที่มีประสบการณ์ทางสื่อวิทยุได้เปิดโอกาสให้ นสส.ที่ยังไม่เคยออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงได้ใช้โอกาสนี้ในการเริ่มต้นฝึกฝนประสบการณ์ ซึ่งคณะผู้วิจัย วิทยากร และ นสส.ทุกคนต่างพบว่า ผู้แทนกลุ่มแต่ละคนสามารถทำได้เกินความคาดหมาย

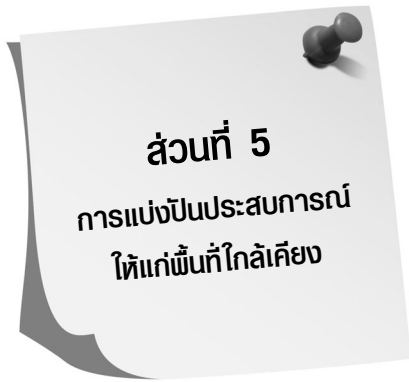

บรรยากาศการอบรม นสส. วิทยาการกระบวนการ จ.กาญจนบุรี

โดยสรุป การอบรมวิทยาการกระบวนการทั้ง 2 จังหวัด บรรลุวัตถุประสงค์เกินที่คณะผู้วิจัยได้คาดไว้ เนื่องจาก การอบรมดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมฯ ได้รับความรู้และทักษะการเป็นวิทยาการกระบวนการที่ดีแล้ว ยังนับได้ว่าเป็นวิธีการสร้างความสนิทสนมให้แก่ สมาชิก นสส. ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการทำงานเป็นทีมที่ดี กระบวนการอบรมทำให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักเพื่อน นสส. ซึ่งมีประสบการณ์ ศักยภาพ ความต่าง และความเหมือน ตลอดจนเห็นคุณค่าของกันและกันมากขึ้น แต่ละคนแสดงความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ “เพื่อน นสส.” และแสดงความมุ่งมั่นในการร่วมกันพัฒนางานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ประโยชน์ที่สำคัญยิ่งที่ผู้เข้าร่วมอบรมได้รับคือ การเข้าใจในบทบาทของ “นสส.” ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้ง นสส.เก่า และ นสส.ใหม่ รวมทั้งการเสริมพลังซึ่งกันและกัน เพื่อผลักดันให้งานสื่อสารสุขภาพทั้ง 2 พื้นที่ดำเนินต่อไปต่อเนื่องและยั่งยืน

ส่วนที่ 5

การแบ่งปันประสบการณ์ให้แก่พื้นที่ใกล้เคียง

ตามที่โครงการวิจัยฯ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ข้อ 3 ว่า จะดำเนินการขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่เดิม มุ่งหวังให้เกิดการขยายผล โดยการนำแนวคิดการสื่อสารสุขภาพไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นภายในจังหวัดที่มีความต้องการ ให้ประชาชนของตนมีสุขภาพดี ซึ่งมีการขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นนั้น ดำเนินการในพื้นที่ 8 จังหวัด คือ จังหวัดใกล้เคียงจังหวัดแพร่ ได้แก่ ลำปาง ลำพูน น่าน อุดรดิตถ์ และ พะเยา และจังหวัดใกล้เคียงจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ เพชรบุรี ราชบุรี และนครปฐม โดยดำเนินการในเผยแพร่แนวคิดใน 2 ลักษณะ คือ การเผยแพร่แนวคิดด้วยสื่อ และการจัดการประชุมเผยแพร่แนวคิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเผยแพร่แนวคิดด้วยสื่อ

การเผยแพร่แนวความคิดสื่อสารสุขภาพด้วยการใช้สื่อ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- สื่อสารแนวความคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นโดยนักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) ท้องถิ่นไปยังพื้นที่ใกล้เคียงจังหวัดแพร่และจังหวัดกาญจนบุรี
- เผยแพร่งานของโครงการวิจัยฯ ซึ่งอยู่ในช่วงของการขยายแนวคิด
- แสดงความพร้อมให้การสนับสนุนพื้นที่หรือจังหวัดที่สนใจนำแนวคิดไปพัฒนาให้เกิดขึ้นในจังหวัดของตน

คณะผู้วิจัยได้ประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดทำสื่อ เพื่อเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น โดยจัดทำสื่อ 3 ประเภท ได้แก่ วิดิทัศน์ สปอตวิทยุ และแผ่นพับ โดยมีรายละเอียดในการจัดทำและการเผยแพร่ ดังนี้

1. วิดิทัศน์

คณะผู้วิจัยพิจารณาดำเนินงานในส่วนของการจัดทำวิดิทัศน์ภายใต้กรอบแนวคิดดังนี้

- เนื่องจากธรรมชาติการรับรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์นั้น ผู้ชมจะมีความสนใจอยู่ในช่วงเวลาอันสั้น การนำเสนอเนื้อหาจึงจำเป็นต้องกระชับ ชัดเจน และมีความน่าสนใจตลอดเวลา
- แกนนำ นสส. ทั้งจังหวัดแพร่และจังหวัดกาญจนบุรี ควรมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิด
- สื่อสารด้วยภาพมากกว่าตัวอักษร โดยผู้ให้เสียงต้องมีน้ำเสียงที่มีพลัง และมีความน่าเชื่อถือ

จากกรอบแนวคิดข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้ผลิตวีดิทัศน์ เรื่อง แนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น มีระยะเวลาในการนำเสนอทั้งสิ้น 12 นาที โดยเนื้อหาเริ่มจากการเกริ่นนำถึงที่มาที่ไปของโครงการวิจัยฯ และความสำคัญของการมี นสส. ในท้องถิ่น แล้วจึงอธิบายถึงแนวทางการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น ซึ่งมีนักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) และกลไกสนับสนุนการปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบสำคัญ ทั้งนี้ รูปแบบในการนำเสนอวีดิทัศน์เรื่องนี้เป็น การแสดงภาพกิจกรรมของคณะผู้วิจัย และ นสส. ที่ปฏิบัติงานในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดแพร่ พร้อมด้วยการให้สัมภาษณ์ โดยผู้เกี่ยวข้อง ในบทบาทที่แตกต่างกัน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา ประธานแผนงานวิจัยระบบสื่อสารสุขภาพสู่ประชาชน (รสส.) รองศาสตราจารย์ดวงพร คำบุญวัฒน์ (หัวหน้าโครงการวิจัยฯ) นายสุริย นเมืองเอก (ประธานชมรม นสส. จังหวัดแพร่) และ นางอารีย์ จิตติโชตนันต์ (รองประธานชมรม นสส. จังหวัดกาญจนบุรี) (บทวีดิทัศน์เรื่อง แนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น ภาคผนวก ค)

2. สปอตวิทยุ

คณะผู้วิจัยได้จัดทำสปอตวิทยุเพื่อขยายแนวคิดสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นผ่านทางสื่อมวลชนท้องถิ่นประเภทเสียง ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดสถานีวิทยุชุมชน หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และเสียงตามสายในหน่วยงาน โดยกรอบความคิดที่ใช้พิจารณาในการจัดทำสื่อประเภทนี้ คือ การนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจจากผู้ฟังโดย เน้นคำว่า นสส. และการให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ นสส. รวมทั้งการย้าชื่อโครงการวิจัยและช่องทางการติดต่อกับโครงการฯ หากผู้ฟังต้องการสอบถามหรือสนใจแนวคิดนี้ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าน้ำเสียงของผู้ให้เสียงและ

เพลงประกอบเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสร้างความน่าสนใจของสปอตวิทยุนี้ ด้วยกรอบแนวคิดข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันผลิตสปอตวิทยุ เรื่อง **นักสื่อสารสุขภาพ** โครงการวิจัยสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ความยาว 45 วินาที (บทสปอตวิทยุ เรื่อง นักสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ภาคผนวก ง)

3. แผ่นพับ

ในการจัดทำแผ่นพับเพื่อขยายแนวคิดสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยพิจารณาดำเนินงานด้วยกรอบความคิด ดังนี้ ใช้เนื้อหาที่สั้น กระชับ สามารถทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อประชาชนในจังหวัด และเชิญชวนผู้สนใจเข้ามาร่วมงาน โดยรูปแบบของแผ่นพับนั้นต้องสวยงาม มีรูปภาพประกอบ และใช้ตัวอักษรที่อ่านง่าย

แผ่นพับขยายแนวคิด
สื่อสารสุขภาพ

สำหรับการเผยแพร่สื่อไปยังจังหวัดใกล้เคียงที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย 8 จังหวัดนั้น คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเผยแพร่สื่อด้วยวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

คณะผู้วิจัยเข้าพบนายแพทย์
สาธารณสุข จ.เพชรบุรี

3.1 เข้าพบนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดน่าน และนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเพชรบุรี และพูดคุยทางโทรศัพท์กับนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดราชบุรี เพื่อแนะนำโครงการวิจัย ชี้แจงการดำเนินงานและขอความร่วมมือในการเผยแพร่แผ่นพับและสปอตเสียง

3.2 จัดทำสำเนาสปอตเสียง จำนวน 500 ชุด และจัดส่งไปยังหน่วยงาน/บุคคล ที่เป็นช่องทางการสื่อสารภายในท้องถิ่น ได้แก่ สถานีวิทยุ กระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีวิทยุชุมชน และหอกระจายข่าว ทั้ง 8 จังหวัด

3.3 จัดทำแผ่นพับจำนวน 5,000 แผ่น จัดส่งไปเผยแพร่ยังหน่วยงานและบุคคลต่างๆ เช่น ประชาสัมพันธ์จังหวัดสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล สถานีอนามัย อสม. ทั้ง 8 จังหวัด

3.4 มอบสื่อทั้ง 3 ประเภทให้ นสส.ในพื้นที่เดิม คือ จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดแพร่ เพื่อร่วมเผยแพร่ในช่องทางที่แต่ละคนมีอยู่

3.5 เผยแพร่สื่อในงาน/กิจกรรม ที่มีผู้เกี่ยวข้องจากพื้นที่ต่างๆ เข้ามาร่วมงาน เช่น งานเปิดตัว นสส.แพร่ “กินดี อยู่ดี ก็นิดี ทำดี... ปะกันดี เวที นสส.” งานสร้างสุขภาพเหนือ/ภาคกลาง การประชุมวิชาการสุขภาพแห่งชาติ การประชุม “นักสื่อสารสุขภาพ...นวัตกรรมการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น” การประชุมสื่อมวลชนท้องถิ่นจัดโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดราชบุรี และในการประชุมเพื่อขยายแนวคิดไปยัง 8 จังหวัดใกล้เคียง

การจัดประชุมขยายแนวคิด

หลังจากการเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ผ่านสื่อทั้ง 3 ประเภทอย่างแพร่หลายด้วยวิธีการดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะผู้วิจัยได้ทิ้งระยะเวลาสำหรับให้ผู้สนใจติดต่อมายังโครงการ แล้วจึงจัดการประชุมเผยแพร่แนวคิดให้แก่กลุ่มจังหวัดใกล้เคียงจังหวัดแพร่และกาญจนบุรี ชื่องาน “นสส...นวัตกรรมการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น” โดยเชิญผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาพจากจังหวัดใกล้เคียง ทั้งผู้ปฏิบัติงานสื่อสารสุขภาพจากภาคส่วนงานสุขภาพ สื่อมวลชน ประชาสังคม และการศึกษา เข้าร่วมงาน จังหวัดละประมาณ 20 คน การจัดประชุมทั้ง 2 พื้นที่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาพได้มีโอกาสเรียนรู้ เพื่อพัฒนางาน และเพื่อได้ทราบถึงความสนใจของพื้นที่ต่างๆ อันจะนำไปสู่การขยายผลในระดับปฏิบัติการต่อไป

ในการจัดการประชุมทั้ง 2 พื้นที่ เป็นเวทีให้ นสส. ในพื้นที่เดิมได้แสดงบทบาทสำคัญ ด้วยการเป็นเจ้าภาพร่วมกับโครงการวิจัยฯ โดย ชมรม นสส.เป็นผู้คิด กำหนดการ ร่วมกันเตรียมงาน และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างชัดเจน การรวมพลังกันจัดงานนี้ นอกจากเพื่อนำเสนอแนวคิดการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น และทำให้ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารสุขภาพได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนางานแล้ว ชมรมฯ ยังได้ใช้โอกาสนี้เป็นเวทีให้ นสส.วิทยากรกระบวนการ ได้แสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่อีกด้วย

สำหรับการเตรียมการจัดประชุมทั้ง 2 พื้นที่นั้น คณะผู้วิจัยได้ติดต่อไปทางสาธารณสุขจังหวัดทั้ง 8 จังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงจังหวัดแพร่และกาญจนบุรี ได้แก่ อุตรดิตถ์ น่าน ลำพูน ลำปาง พะเยา เพชรบุรี ราชบุรี และนครปฐม และได้ปรึกษาผู้ประสานงานจังหวัดต่างๆ ทางโทรศัพท์ เกี่ยวกับการเชิญกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมงาน ซึ่งผู้ประสานงานแต่ละจังหวัดได้ส่งรายชื่อกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับงานสื่อสารสุขภาพจากภาคส่วนต่างๆ มาให้คณะผู้วิจัยจัดส่งจดหมายเชิญพร้อมแนบกำหนดการเป็นรายบุคคล รวมทั้ง ได้ส่งแบบตอบรับ เพื่อให้ผู้ที่ประสงค์จะร่วมงานส่งกลับมายังคณะผู้วิจัย ทั้งนี้ การจัดประชุมขยายแนวคิด 2 ครั้ง มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

การจัดประชุมขยายแนวคิดแก่พื้นที่รอบจังหวัดแพร่

ในการจัดประชุมเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นแก่พื้นที่รอบจังหวัดแพร่ 5 จังหวัด ได้แก่ อุตรดิตถ์ น่าน ลำพูน ลำปาง และพะเยา จัดขึ้นในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2550 เวลา 9.00 - 12.00 น. ณ โรงแรมแม่ยม พาเลส จังหวัดแพร่

ในวันงานมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนทั้งสิ้น 98 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) ผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารสุขภาพจากหน่วยงานสุขภาพ สื่อมวลชนท้องถิ่น ประชาคมสุขภาพ และการศึกษา จากจังหวัดรอบจังหวัดแพร่จำนวน 72 คน ประกอบด้วย จังหวัดพะเยา 5 คน ลำพูน 17 คน ลำปาง 19 คน น่าน 14 คน และอุตรดิตถ์ 17 คน
- 2) ผู้แทนจากโครงการวิจัยการพัฒนาชุมชนสื่อสารสุขภาพออนไลน์ 3 คน
- 3) ผู้แทนจากแผนงาน รสส. และ สสส. 5 คน
- 4) นสส.จังหวัดแพร่ จำนวน 18 คน ซึ่งร่วมงานในฐานะผู้ร่วมจัดงาน

ในการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับฟังที่มาและวัตถุประสงค์ของการประชุมในครั้งนี้ จากรองศาสตราจารย์ดวงพร คำบุญวัฒน์ หัวหน้าโครงการวิจัย และได้รับฟังความสำคัญของการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ในหัวข้อ “ทำไมจึงต้องสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น?” จาก รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา ประธานแผนงานวิจัยและพัฒนากระบวนสื่อสารสุขภาพสู่ประชาชน สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) รวมทั้ง ได้ฟังแนวคิดเรื่อง “การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นสร้างคุณประโยชน์ต่อท้องถิ่น

อย่างไร” จากนายแพทย์ปริดา ดิสุวรรณ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดแพร่ และคุณ ณัฐพน ทองไหล สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ตามด้วยการแบ่งปันประสบการณ์การทำงานสื่อสารสุขภาพของชมรม นสส.แพร่ โดยประธานและเลขาธิการชมรม นสส.จังหวัดแพร่ นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดต่างๆ ยังได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

บรรยากาศในงาน

บรรยากาศในการจัดประชุมครั้งนี้ เต็มไปด้วยสาระและความสนุกสนาน ชมรม นสส.แพร่ ได้จัดให้มีการแสดงพื้นเมือง โดย สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดแพร่ และกิจกรรมต่างๆ มากมาย ทั้งนี้โครงการแสดงผลงานและกิจกรรมการสื่อสารสุขภาพที่ผ่านมาของ นสส.แพร่ การแจกหนังสือเกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพ รวมทั้ง การจำหน่ายเสื้อ นสส. ที่จัดทำขึ้นโดยชมรม นสส.แพร่ อีกด้วย

การจัดประชุมขยายแนวคิดแก่พื้นที่รอบจังหวัดกาญจนบุรี

ในการจัดประชุมขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นแก่พื้นที่รอบจังหวัดกาญจนบุรี 3 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี ราชบุรี และนครปฐม จัดขึ้นในวันที่ 31 มกราคม 2551 เวลา 9.00 - 12.00 น. ณ โรงแรมริเวอร์ จังหวัดนครปฐม

ในการจัดประชุมครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมงานจำนวนทั้งสิ้น 95 คน โดยแบ่งเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. ผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารสุขภาพจากหน่วยงานสุขภาพ สื่อมวลชนท้องถิ่น ประชาคมสุขภาพ และการศึกษา จากจังหวัดรอบจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 60 คน ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี 18 คน เพชรบุรี 9 คน และ นครปฐม 33 คน
2. คณะผู้วิจัยจากโครงการวิจัยการพัฒนาชุมชนสื่อสารสุขภาพออนไลน์ 4 คน
3. ผู้แทนจากกองอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย 4 คน
4. ผู้แทนจากแผนงาน รสส. และ สสส. 4 คน
5. นสส.จังหวัดกาญจนบุรี 23 คน ซึ่งร่วมงานในฐานะผู้ร่วมจัดงาน

เนื้อหาในการประชุมหลักๆ คล้ายกับการประชุมที่จังหวัดแพร่ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับฟังความสำคัญของการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น จารองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา ในหัวข้อ “การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น...เพื่อสุขภาพคนไทย” และได้รับฟังที่มาและวัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ จารองศาสตราจารย์ดวงพร คำบุญวัฒน์ รวมทั้งได้ฟังประสบการณ์การทำงานสื่อสารสุขภาพจังหวัดกาญจนบุรี จากผู้แทนชมรม นสส.กาญจนบุรี นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสดแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ด้วยการแบ่งกลุ่มตามจังหวัด เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานซึ่งกันและกัน โดยมี นสส.กาญจนบุรี เป็นผู้นำการสนทนากลุ่ม แล้วจึงปิดท้ายการประชุม ด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีใหญ่ร่วมกัน

บรรยากาศของการประชุมในครั้งนี้ สนุกสนาน เป็นกันเอง และมีทั้งสาระและความบันเทิงเช่นเดียวกับที่จังหวัดแพร่ นสส.กาญจนบุรี ได้นำเสนอการแสดงรำไทเก๊กเพื่อสุขภาพ และมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของ นสส.กาญจนบุรี ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมประชุมอย่างมาก

แบ่งกลุ่มจังหวัด
เรียนรู้ประสบการณ์

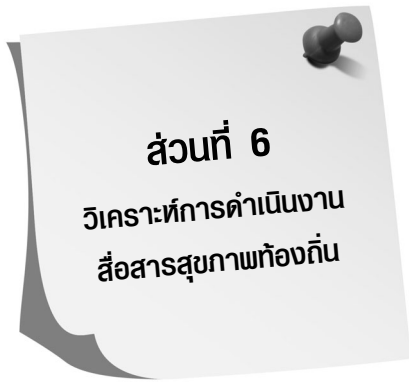
บรรยากาศในงาน

นำเสนอผลการเรียนรู้ และ
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป การขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปยังจังหวัดใกล้เคียง จังหวัดแพร่และกาญจนบุรี ด้วยการใช้อุปกรณ์ต่างๆ และการจัดประชุมขยายแนวคิดดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ถือเป็นการสร้างกระแสเรื่องการสื่อสารสุขภาพ ก่อให้เกิดกลุ่มผู้สนใจที่จะนำแนวคิดสื่อสารสุขภาพไปดำเนินการต่อในท้องถิ่นของตนหลายคน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะประสานงานกับกลุ่มคนเหล่านี้เพื่อสนับสนุนให้เกิดการขยายกลุ่ม นักสื่อสารสุขภาพในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

ส่วนที่ 6

วิเคราะห์การดำเนินงาน
สื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

ส่วนที่ 6

วิเคราะห์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

รูปแบบหรือกระบวนการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

เมื่อประมวลการดำเนินงานทั้ง 3 ระยะ สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ศึกษาสถานการณ์เบื้องต้น ค้นหาผู้สนใจเป็น นสส. เตรียมความพร้อมให้แก่ นสส.ในการปฏิบัติงาน นสส.แสดงความสามารถและมีผลงาน เกิดการรวมกลุ่ม นสส. และมีการขยายผล เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ที่ดี ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดการดำเนินงาน และผลงาน ที่มีลักษณะเชื่อมโยงเป็นกระบวนการ สรุปเป็นตาราง ดังนี้

ขั้นตอน	การดำเนินงาน	ผลที่เกิดขึ้น
1. ศึกษาสถานการณ์	รวบรวมข้อมูลการสื่อสารสุขภาพในพื้นที่ (ใครทำอะไร ทำอย่างไร)	ทราบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ทุน ด้านการสื่อสารสุขภาพที่มีในพื้นที่
2. ค้นหาผู้สนใจเป็น นสส.	ทำความเข้าใจกับผู้ทำงานสื่อสารสุขภาพอยู่แล้ว รวมทั้งผู้ที่มีความสนใจ โดยให้เป็นการอาสา	ได้ผู้พร้อมเป็น นสส. ที่มีความเข้าใจ และมีจิตใจที่ต้องการทำงานเพื่อท้องถิ่น
3. เตรียมความพร้อมให้แก่ นสส.	ตอกย้ำแนวคิดการทำงาน เพื่อชุมชน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และเสริมความรู้ด้านการสื่อสาร (ตามความต้องการ)	มี นสส. ที่มีความสามารถ และมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงาน
4. นสส.แสดงความสามารถและผลิตผลงาน	นสส.ได้ทดลองปฏิบัติงาน โดยได้รับการสนับสนุนจากสังคมท้องถิ่น และโครงการฯ	นสส.เรียนรู้ ปรับปรุงการทำงาน เป็นที่รู้จักเกิดการยอมรับ และมีความมั่นใจ

ขั้นตอน	การดำเนินงาน	ผลที่เกิดขึ้น
5. นสส.รวมกลุ่ม	นสส.เห็นถึงความสำคัญของการรวมกลุ่ม และ มีการรวมตัวกันเป็นชมรมฯ มีการสร้าง นสส.วิทยากร กระบวนการ เพื่อเสริมพลังให้แก่กลุ่ม	นสส.มีพลังสร้างสรรค์งานมากขึ้น คำนึงถึงงานในอนาคต มีการขยายเครือข่าย และสืบทอดเจตนารมณ์ โดย นสส.วิทยากรกระบวนการ
6. นสส. แบ่งปันประสบการณ์ และขยายเครือข่าย	นสส.เห็นคุณค่าของงาน และมีความต้องการนำความรู้และประสบการณ์ไปเผยแพร่ให้พื้นที่อื่นได้มีโอกาเช่นเดียวกัน จึงมีการนำเสนอแนวคิดไปยังพื้นที่อื่นๆ เมื่อมีโอกาส	เกิดการตื่นตัวในการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพโดยคนท้องถิ่นในหลายพื้นที่

การดำเนินงานแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญ และส่งผลต่อเนื่องถึงกัน เช่น หากสามารถค้นหาผู้ที่มีความสนใจจริงที่จะทำงานสื่อสารสุขภาพเพื่อคนในท้องถิ่น (ขั้นตอนที่ 2) การเตรียมการให้มีความพร้อมเป็น นสส.ที่มีศักยภาพไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด ความเข้าใจ และความสามารถด้านการปฏิบัติงานสื่อสารสุขภาพ (ขั้นตอนที่ 3) จะเป็นไปอย่างได้ผลเกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปปฏิบัติต่ออย่างได้ผล เป็นต้น ดังนั้น หากจะมีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการสื่อสารสุขภาพขึ้นในท้องถิ่นใดๆ ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานในท้องถิ่นนั้นๆ ทุกขั้นตอน

นอกจากนี้ ยังพบว่าเป็นการดำเนินงานที่ต้องอาศัยเวลา ค่อยเป็นค่อยไป ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาตายตัวได้ และประการสำคัญกระบวนการนี้สามารถใช้เป็นหลักการได้ แต่ควรมีการปรับรายละเอียดโดยเฉพาะวิธีการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ

นสส. คือ กลไกหลัก จึงต้องตัวจริงเสียงจริง

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนานโยบายด้านสุขภาพนั้น สามารถเป็นจริงได้ด้วยการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในระบบสุขภาพให้สามารถพึ่งตนเองได้ ในชุมชนท้องถิ่นซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิต ความเจ็บป่วย ความเชื่อ และวิธีการดูแลสุขภาพ ที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นและมีความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่น การหาแนวทางพัฒนาคนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ และมีความพร้อมที่จะสร้างภูมิคุ้มกันด้านสุขภาพที่ดีให้แก่ตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นได้ จึงมีความสำคัญ “กำลังคน” ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพของท้องถิ่นนั้น มิได้หมายถึงผู้ที่ทำงานด้านสุขภาพ หรือบุคลากรทางการแพทย์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น “อาสาสมัคร” หรือ “ผู้มีจิตอาสา” ในชุมชน/ท้องถิ่น ถือเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการสร้างระบบสุขภาพให้แก่ชุมชน/ท้องถิ่นได้

ดังนั้น นสส. ที่เป็นตัวจริงเสียงจริง จึงมีลักษณะสำคัญ 3 ด้าน คือ จิตใจ ความรู้ และความสนใจ กล่าวคือ

จิตใจ เป็นผู้มีจิตสาธารณะ จิตอาสา มุ่งมั่น ตั้งใจดำเนินงาน มีความ รู้สึกลำบากยากเข็ญ มีความห่วงใยในสุขภาพของผู้อื่น และมีความเข้าใจรวมทั้งตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความรู้ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสืบค้น และจัดการข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ มีทักษะด้านการสื่อสารที่ใช้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐาน รู้จักตั้งประเด็นสื่อสาร และเป็นต้นแบบด้านสุขภาพ

ความสนใจ มีความสนใจงานด้านสื่อสาร งานด้านสุขภาพ และมีประสบการณ์การดำเนินงานด้านสื่อสารสุขภาพ

นสส. ควรมีความหลากหลาย เพื่อเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกัน

คุณสมบัติ นสส. ดังกล่าวข้างต้น ไม่จำกัดด้วย เพศ อายุ หรือ อาชีพ ดังนั้น นสส.จึงมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้วย เพศ วัย และอาชีพ ความหลาก

หลายของ นสส. ทำให้เกิดการผสมผสาน ความคิดและความรู้ความสามารถ ช่วยให้เกิดการดำเนินงานที่หลากหลายเช่นกัน ดังเช่น ความหลากหลายของหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้ นสส.มีคุณลักษณะแตกต่าง

นสส.ที่มาจากสายสุขภาพ : สามารถสื่อสารข้อมูล/เนื้อหาเชิงลึก เป็นไปตามสถานการณ์จริง และสามารถสื่อสารเชิง “ป้องกัน” โรค

นสส.ที่มาจากสายสื่อสารมวลชน : สามารถสื่อสารข้อมูลข่าวสารสู่คนในท้องถิ่น ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เช่น การดำเนินงานของศูนย์ฯ ชุมศิลป์ (สวท.แพร่)

นสส.ที่มาจากสายประชาคม : ด้วยบุคลิกและลักษณะการดำเนินงานของสายประชาคมที่มีความรู้ความเข้าใจคนในท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น จึงสามารถเข้าถึงคนในท้องถิ่นได้ดี เช่น ศูนย์โรจน์ พรหมอ่อน

นสส.ที่มาจากสายการศึกษา : สามารถเชื่อมโยงงานได้อย่างกว้างขวาง ส่งผลต่อการขยายผล เช่น อาจารย์ศิริพร พันธุลี (อาจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่เฉลิมพระเกียรติ) ได้เชื่อมโยงงานเข้าสู่ระบบการศึกษา และมีการจัดทำแผนการดำเนินงาน/โครงการ

การรวมกลุ่ม นสส. คือ พลังสำคัญในการขับเคลื่อนงาน

การรวมกลุ่มกันของ นสส. เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญ เพราะเมื่อนสส.สามารถรวมตัวกัน ทำให้เห็นการขับเคลื่อนงานที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีชีวิตชีวา สร้างความน่าสนใจ เกิดผลงานชัดเจน มากกว่าเดิม เนื่องจากในกลุ่มเกิดการดำเนินงานในลักษณะ ยอมรับ ใส่ใจ ระลึกถึง และให้เกียรติกัน และพบว่าองค์ประกอบของกลุ่มมีความสำคัญต่อการดำเนินงานร่วมกัน ดังนี้

แกนนำ นสส.

- 1) จำนวนที่เหมาะสม คือ ประมาณ 10-15 คน เพราะหากน้อยไปจะขาดพลังในการขับเคลื่อนงาน และหากมากไปมักทำให้ต้องใช้เวลาในการขับเคลื่อนงาน

- 2) มีความสามารถในการสื่อสารเพื่อเชื่อมประสานความหลากหลายได้
- 3) มักมีเครือข่ายจากงานประจำที่ทำอยู่
- 4) มีสถานภาพทางสังคมที่ทำให้สามารถเชื่อมโยงงานกับกลุ่มผู้สนับสนุน/ผู้บริหารฯ ได้
- 5) มีบุคลิกลักษณะ น่าเชื่อถือ เข้ากับคนได้ เป็นที่ยอมรับในท้องถิ่น เข้าใจแนวคิดและเห็นประโยชน์ มีใจพร้อมดำเนินงานอย่างเต็มเปี่ยม (ใจเกินร้อย) กระตือรือร้น เอาจริงเอาจัง และทุ่มเท

การดำเนินงานภายในกลุ่ม

- 1) มีการพบปะ พูดคุย ประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมาย แผนการดำเนินงาน และร่วมกันจัดกิจกรรม
- 2) ร่วมรับผิดชอบในงาน และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากงาน
- 3) มีการสร้างกลไกการสื่อสารภายในกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลการปฏิบัติงานกันในการประชุม (ใคร ไปทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ได้ผลเช่นใดบ้าง) การจัดทำทำเนียบสมาชิก
- 4) มีการเสริมพลังกันในกลุ่ม ใครที่มีโอกาสได้ไปอบรม/เรียนรู้สิ่งใหม่ จะมาถ่ายทอดสู่เพื่อนสมาชิก นสส.

การรวมกลุ่มเป็นการเสริมพลังซึ่งกันและกัน เชื่อมพลังที่แต่ละคนมีอยู่แล้ว สามารถพัฒนางานสื่อสารสุขภาพที่แต่ละคนทำอยู่ และสามารถร่วมกันทำงานใหญ่สำเร็จ การรวมกลุ่มจึงนับเป็นการสร้างความมั่นใจในการทำงานให้ แก่ นสส. นอกจากนี้ การที่กลุ่ม นสส. สามารถเชื่อมโยงงานเข้ากับกลุ่มสุขภาพ หรือเครือข่ายสุขภาพอื่น ทั้งในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน และต่างพื้นที่ ยิ่งทำให้ นสส.มีพลังในการทำงาน มีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ขับเคลื่อนงานได้อย่างมีพลังมากขึ้น

มีข้อมูลและความรู้เรื่องสุขภาพพร้อม

ข้อมูล/ความรู้สุขภาพมีลักษณะเฉพาะและมีความยากระดับหนึ่ง ข้อมูลหรือความรู้ จึงมักเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของ นสส. ตลอดระยะเวลาดำเนินงาน

วิจัย มีการพูดคุยและดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การสร้างเว็บไซต์ การจัดตั้ง ศูนย์ข้อมูล เป็นต้น รวมทั้งในการอบรมเพื่อสร้าง นสส.วิทยากรกระบวนการ ได้มีการเน้นย้ำถึง ลักษณะของข้อมูลสุขภาพ การเข้าถึงข้อมูล และการรู้เท่าทันข้อมูล และในการปฏิบัติงานจริง นสส.จำนวนหนึ่งได้เห็นถึงความสำคัญ โดยมีการตรวจสอบ ความถูกต้องและเหมาะสมก่อนเผยแพร่ออกไป

สื่อสารผ่าน นสส.สื่อบุคคล และสื่อท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย

ด้วยความหลากหลายในเพศ วัย และอาชีพของ นสส. จึงทำให้ช่องทางในการสื่อสารมีความหลากหลายไปด้วย และ นสส.เองมักทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลเผยแพร่ข้อมูล/ความรู้อยู่เสมอ สื่อมวลชนท้องถิ่นที่ นสส.ส่วนใหญ่ใช้เป็นช่องทาง คือ สื่อเสียง ได้แก่ วิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว/เสียงตามสาย และ สื่อกิจกรรม (ทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นเอง และกิจกรรมที่มีอยู่แล้วในชุมชน) สามารถเข้าถึงผู้รับสารที่หลากหลายพื้นที่และโอกาส เช่น ชาวบ้านในหมู่บ้าน นักเรียนในโรงเรียน ผู้มาออกกำลังกาย ผู้มาเที่ยวในงาน ผู้ป่วยในโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งในหลักการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ นอกจากควรใช้ภาษา วัฒนธรรม และ เนื้อหาที่ตรงกับความถนัดและความสนใจของผู้รับสารแล้ว การสื่อสารด้วยสื่อประเภทต่างๆ จะมีส่วนทำให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ที่ดีขึ้น

ความสามารถในการเชื่อมโยงงาน

การปฏิบัติงานของ นสส.ส่วนใหญ่ ที่ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ มีผลงาน และเป็นไปด้วยความราบรื่น มักมีลักษณะของการเชื่อมโยงกับงานประจำที่รับผิดชอบอยู่ ดังกรณีของ นสส.ที่ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาล สถานีอนามัย นสส.เหล่านี้สามารถนำแนวคิด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และเครือข่ายที่มี มาใช้ผสมผสานก่อให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพ หรือ นสส.ที่เป็น อาจารย์/นักวิชาการในสถาบันการศึกษา สามารถใช้ความเป็น นสส.ในการถ่ายทอดแนวคิด และมีส่วนสำคัญในการสร้าง นสส.ใหม่ รวมทั้งขยายเครือข่าย นสส. ให้กว้างขวางออกไป เช่นเดียวกับ นสส.ที่เป็นนักจัดรายการวิทยุอยู่แล้ว สามารถผลิตรายการเกี่ยวกับสุขภาพได้อย่างสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารสุขภาพเพื่อท้องถิ่น

การได้รับการสนับสนุนในระดับประเทศ/ระดับนโยบาย

เป็นการสนับสนุนจากภายนอกท้องถิ่น ในงานที่ผ่านมา นสส.ได้รับการสนับสนุนจาก แผนงานวิจัยและพัฒนาระบบสื่อสารสุขภาพสู่ประชาชน (รสส.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมหาวิทยาลัยมหิดล ในด้านงบประมาณ ความรู้ การสร้างเวที/พื้นที่ สำหรับการพัฒนาความสามารถ และอื่นๆ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญ เพราะนำไปสู่การพัฒนาคนและงาน โดยการสร้างโอกาส และความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น ประการสำคัญ นำไปสู่การเรียนรู้ที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนเหล่านี้ควรมีการปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของ นสส.ท้องถิ่น ที่น่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

กระทรวงสาธารณสุข สามารถให้การสนับสนุนด้วยการมีนโยบายสนับสนุน การดำเนินงาน บนพื้นฐานความเข้าใจในงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ที่เน้นการตั้งโจทย์ จากพื้นที่ ดำเนินงานด้วยคนในพื้นที่อย่างเป็นอิสระ และใช้ช่องทางสื่อสารในพื้นที่

สื่อมวลชนส่วนกลางที่มีเครือข่ายในระดับท้องถิ่น เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) สถานีวิทยุกระจายเสียงตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) สถานีวิทยุกระจายเสียงองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) ซึ่งมีนโยบาย สนับสนุนงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นด้วยการให้พื้นที่ ให้เวลาและให้โอกาส แก่ นสส. ในการสื่อสาร

องค์กรวิจัยสนับสนุนภายใต้แนวคิด WIN-WIN-WIN (องค์กร-นสส.-ท้องถิ่น) เช่น สสส. สวรส. มสช. สนับสนุนงบประมาณ ช่องทางการดำเนินงาน ความรู้ และอื่นๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ นสส. ได้แสดงความคิดและผลงานในเวทีระดับประเทศ (เช่น เวทีแสดงความคิดเห็นต่อร่างธรรมนูญสุขภาพ จัดโดย UNESCO) ทำให้ นสส. เป็นที่ยอมรับ เป็นที่รู้จัก ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจ เกิดพลังในการทำงาน

การได้รับการสนับสนุนในระดับท้องถิ่น

มีข้อสรุปจากการประชุม นสส. ครั้งหนึ่ง ซึ่งสะท้อนถึงความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ นสส. ความเข้าใจในบทบาทและวิธีการทำงาน รวมทั้งความต้องการการสนับสนุนที่ว่า “นสส. มีความต้องการให้คนในท้องถิ่นของตนมีสุขภาพดี โดยพึ่งตนเอง ไม่ฝากชีวิตไว้กับแพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และยา มีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ ทำเป็นฐานความรู้ เป็นงานวิจัยชุมชน และเป็นสิ่งที่ นสส. ต้องการได้รับการสนับสนุนจากทุกท่าน ไม่ว่าจะเป็น โอกาส (เวลา/เวที) งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ที่จะเอื้อให้การทำงานสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น”

การสนับสนุนระดับจังหวัดที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เช่น สสจ.แพร่ อำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่จัดประชุม ข้อมูลข่าวสาร เปิดโอกาส ถามถึงความคืบหน้าของงาน ทำให้ นสส. เกิดกำลังใจ เพราะผู้บริหารให้ความสำคัญ

การสนับสนุนระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสนับสนุน และหากเข้าร่วมในงาน ร่วมเป็น นสส. ดังเช่นที่ อบต.หนองประดู่ (อำเภอเลาขวัญ) หรือ เทศบาลท่าม่วง (อำเภอท่าม่วง) จะยิ่งเสริมสร้างให้งานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นมีความชัดเจนและเข้มแข็ง

โดยสรุป การสนับสนุนจากภายในท้องถิ่น จากงานที่ผ่านมา การสนับสนุนที่มีความสำคัญมาก คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานสาธารณสุขภาครัฐในทุกระดับ ซึ่งส่งผลต่อความคล่องตัว และขวัญกำลังใจของ นสส. รองลงมาคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น ระดับจังหวัด (อบจ.) ระดับตำบล (อบต.) ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสื่อมวลชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และแกนนำกลุ่มภาคประชาสังคม ล้วนมีส่วนในการผลักดันการดำเนินงาน นอกจากนี้ มีการกล่าวถึงและคาดหวังการสนับสนุนจากภาคธุรกิจเช่นกัน หากแต่ยังไม่ปรากฏในงานวิจัยนี้

ส่วนที่ 7

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ส่วนที่ 7

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กำหนดให้ นสส.ท้องถิ่น และงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ปรากฏในระบบสุขภาพ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีการดำเนินงานที่พยายามผลักดันให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในงานสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้มี อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) หรือผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในงานสาธารณสุขได้ในระดับหนึ่ง นักสื่อสารสุขภาพ (นสส.) ท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งความพยายาม หากแต่ นสส. เน้นความอิสระและความเป็นธรรมชาติ ในการคิดและปฏิบัติงาน นสส.สามารถตั้งประเด็นเพื่อสื่อสารด้วยตนเอง มีความรู้และมีความสามารถทางการสื่อสาร เป็นคนท้องถิ่นที่เข้ามาด้วยจิตใจ (ไม่มีคำตอบแทนใดๆ) มีความหลากหลายในเพศ อายุ และอาชีพ รวมทั้งการรวมตัวเป็นไปอย่างธรรมชาติ เกิดจากความต้องการของสมาชิก จึงทำให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างมีพลัง

หากต้องการให้มี คนและงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ควรต้องมีการสร้างการรับรู้ถึงความสำคัญและโอกาสการพัฒนางาน ให้แก่ผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณสุขระดับต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น รับทราบและพิจารณาปรับเข้าสู่การกำหนดเป็นนโยบาย นอกจากนี้ อาจมีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพในระดับท้องถิ่น เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรองรับงานสื่อสารสุขภาพที่จะเกิดขึ้น ให้ทุกองค์กรชุมชนมีความตระหนักเรื่องสุขภาพและการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น วางระบบการสนับสนุนให้เกิดคนและงานเกิดความเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งในระดับจังหวัดและระหว่างจังหวัด ในขณะที่เดียวกัน ส่งเสริมให้มีการสร้าง นสส.ในระบบการศึกษา เพื่อให้ นสส.เป็นได้ทั้งวิชาชีพและอาชีพในอนาคต

สร้างกลไกเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็น นสส.

นสส.เป็นบุคคลที่มีใจรักในงาน มีจิตอาสา ต้องการมีส่วนร่วมสร้างสุขภาพที่ดีให้แก่คนในท้องถิ่น การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่ นสส. จึงควรเป็นแรงจูงใจประเภทที่เกิดผลตอบแทนทางด้านจิตใจ เช่น ทำงานได้อย่างมีความสุข ความภาคภูมิใจในงาน เป็นต้น โดยกลไกที่สำคัญคือ การได้รับการยอมรับในสังคมว่ามีตัวตน เป็นที่รู้จัก มีการกล่าวถึง มีการได้การยกย่อง (ให้รางวัลจากจังหวัดหรือหน่วยงานในท้องถิ่น) นอกจากนี้ การสร้างความมั่นใจในตนเองให้แก่ นสส. อาจเป็นแรงจูงใจได้เช่นกัน เช่น การส่งเสริมความรู้ความสามารถ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การมีกลุ่มที่เข้มแข็ง เป็นต้น

สร้างกลไกให้การสนับสนุนการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น

ท้องถิ่นประกอบด้วยคนและหน่วยงาน ซึ่งขณะนี้เป็นที่ยอมรับกันว่า การดำเนินงานด้านสุขภาพควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้น การสนับสนุนอย่างรอบด้านจากบุคคลรอบข้างในการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพจึงมีความจำเป็น และควรเป็นการสนับสนุนที่เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของคนและหน่วยงานนั้นๆ เช่น

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล สถานีอนามัย มีการบรรจุนานด้านสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในแผนงาน และให้การสนับสนุน กำหนดเป็นนโยบายระดับท้องถิ่น (Local Policy)
- องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อปท.) ไม่ว่าจะเป็นในระดับ จังหวัด หรือตำบล มีการะหน้าที่ความรับผิดชอบด้านสาธารณสุขอยู่แล้ว เพียงรับทราบ และเปิดโอกาสให้งานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นผนวกเข้าไปในภาระงานนั้น
- ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ รับทราบและเชื่อมโยงงานถึงกัน
- ผู้ประกอบการภาคเอกชน ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกับท้องถิ่น (Corporate Social Responsibility : CSR) เข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุน
- สถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนด้านวิชาการ การพัฒนาศักยภาพต่างๆ

การจัดให้งานสื่อสารสุขภาพเข้าไปมีส่วนสำคัญในการรองรับงานสุขภาพของหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมเช่นนี้ จึงจะทำให้สามารถกล่าวได้ว่า ท้องถิ่นร่วมกันดูแลสุขภาพ และสามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพได้อย่างแท้จริง และสามารถทำให้งานสื่อสารสุขภาพมีความชัดเจน และเป็นส่วนหนึ่งของระบบสุขภาพของท้องถิ่น

มีกลไกสร้างความยั่งยืนของงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

1. นสส.เป็นที่ยอมรับ โดยมีโอกาสแสดงผลงาน

นสส.ล้วนมีความตั้งใจที่จะทำงานสื่อสารสุขภาพ ยิ่งเมื่อมีการเสริมศักยภาพ และเสริมความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง นสส.จึงสามารถผลิตผลงาน และพัฒนา งานสื่อสารสุขภาพ หากแต่ความสำเร็จของการสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่น มิใช่มีเพียง ผู้ส่งสารที่มีประสิทธิภาพและมีใจรักเท่านั้น สิ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน คือ การยอมรับของประชาชนผู้รับสารในท้องถิ่นต่อผลงานของ นสส. ซึ่งการยอมรับของ ประชาชนจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ ประชาชนได้เห็นหรือรับรู้การปฏิบัติงานของ นสส. นั่นคือ นสส. ควรมีการแสดงบทบาทที่ชัดเจน และได้รับโอกาสให้เผยแพร่ผลงาน อย่างต่อเนื่อง หาก นสส.มีผลงานดี เป็นประโยชน์ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และมีแผน ในการประชาสัมพันธ์ จะสามารถสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชาชนรู้จัก จำได้ สนใจ ติดตาม และให้ความร่วมมือซึ่งสิ่งเหล่านี้จะย้อนกลับมาเป็นแรงสนับสนุน ในลักษณะการสนับสนุนทางสังคม (Social support) ให้ นสส. มีขวัญกำลังใจในการ ปฏิบัติงาน

2. สนับสนุนให้มีเครือข่าย นสส. (Networking)

นสส. ควรได้รับการสนับสนุนให้มีการรวมตัวกัน เพื่อร่วมกันพัฒนางาน สื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น และทำงานเพื่อให้ประชาชนในจังหวัดมีความเข้าใจเกี่ยวกับ สุขภาพที่ถูกต้อง มีข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ และสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ เพราะการรวมกลุ่ม นสส.แสดงให้เห็นแล้วว่า สามารถสร้างพลังการทำงาน สามารถ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมีคณะกรรมการที่เป็นแกนนำ มีการวางแผนงาน มีการแบ่งงาน มีการใช้การสื่อสารภายในกลุ่มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกัน มีการสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และประการสำคัญสมาชิกทุกคนได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน กลุ่ม/เครือข่ายนี้ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้งานสื่อสารสุขภาพ มีความต่อเนื่อง

3. ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication)

แนวทางหนึ่งที่จะทำให้การสื่อสารสุขภาพมีความน่าสนใจและเป็นการสื่อสารชุมชนอย่างแท้จริง คือ การสื่อสารที่เปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เป็นการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการสื่อสาร ตั้งแต่ขั้นตอนของการส่งสาร ที่อาจเข้าร่วมในหลายลักษณะ เช่น เป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ร่วมรายการ เป็นต้น ขั้นตอนของการกำหนดเนื้อหาสาระ (Message) ด้วยการแสดงความต้องการหรือให้ข้อเสนอแนะต่อประเด็น/ประเภทของเนื้อหา และรูปแบบรายการ เนื้อหาต้องมีข้อมูลภายในชุมชนและข้อมูลภายนอกชุมชน เสนอเนื้อหาข้อมูลในรูปแบบ (Channel) ที่ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง เช่น การใช้ภาษาท้องถิ่น การกำหนดเวลาที่ประชาชนส่วนใหญ่พร้อมที่จะรับสาร เป็นต้น การสื่อสารเช่นนี้เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) มีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร และนำผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กันนั้นมาปรับใช้ในการดำเนินงาน การดำเนินงานสื่อสารที่คำนึงถึงความคิดเห็นและความต้องการของผู้รับสาร นำเอาสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสื่อสาร รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในกระบวนการสื่อสารด้วย ประชาชนไม่เพียงเป็นผู้รับสาร (Receiver) แต่จะมีฐานะเป็นคู่สื่อสาร (Communicator) ด้วยการดำเนินการเช่นนี้จะส่งผลให้เกิดการสื่อสารสุขภาพที่มีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างจากการสื่อสารสุขภาพทั่วไป เหตุเพราะทั้งเนื้อหาและวิธีการมีความเฉพาะท้องถิ่น มีผลต่อการรับสารของผู้รับสารในท้องถิ่น ที่ยอมรับสารลักษณะนี้ได้ดีกว่าการรับสารซึ่งเป็นเรื่องไกลตัว ไม่เกี่ยวข้อง และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต จะเห็นได้ว่า แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานมีความยั่งยืน

4. ได้รับการสนับสนุนจากบุคคล/องค์กรภายนอก (Social support)

นสส. ควรได้รับการสนับสนุนที่หลากหลาย จากหลายองค์กร/หน่วยงาน เช่นนี้ เป็นแรงผลักดันทางสังคม (Social support) ให้ นสส. ดำเนินงานต่อไปได้ การสนับสนุนมีทั้งแรงสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ (Emotional support) เป็นการแสดงออกถึงการยกย่อง เห็นคุณค่า ไว้วางใจ ห่วงใย และรับฟังความ รู้สึกด้วยความเห็นอกเห็นใจ แรงสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่า (Appraisal support) เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือ ข้อมูลที่ใช้ประเมินตนเอง แรงสนับสนุนด้านข้อมูล ข่าวสาร (Informational support) เป็นการให้คำแนะนำ ข้อชี้แนะ แนวทาง และการให้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงาน และแรงสนับสนุนด้านทรัพยากร (Instrumental support) เป็นการช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ เช่น เงิน แรงงาน เวลา เป็นต้น การสนับสนุนต่างๆ เหล่านี้ จะทำให้ นสส. มีขวัญ กำลังใจ จนเกิดเป็นความมุ่งมั่นและความพยายามที่จะทำงานสื่อสารสุขภาพอย่างต่อเนื่อง หาก นสส. ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจะส่งผลให้การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพเป็นไปอย่างสะดวก สามารถดำเนินงานได้อย่างสม่ำเสมอ/ต่อเนื่อง และน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความยั่งยืนขึ้นได้

ภาคผนวก ก

โครงการวิจัย การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น :

แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล

ที่มา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีพัฒนาการด้านระบบสุขภาพอย่างต่อเนื่อง อันจะเห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระบบสุขภาพไทยในหลายๆ ด้าน ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนพลวัตใหม่ของการพัฒนาสุขภาพในสังคมไทย ทั้งในเชิงแนวคิด นโยบาย โครงสร้าง กลไกการจัดการ และบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ตัวอย่างของพัฒนาการที่เกิดขึ้นกับระบบสุขภาพของไทยที่เด่นชัด ได้แก่ การสร้าง กระแสและความตื่นตัวด้านสุขภาพในกลุ่มคนทุกชนชั้นและทุกสังคม ก่อให้เกิดจิตสำนึกสุขภาพใหม่ที่ถือว่า สุขภาพไม่ใช่สิ่งที่ผู้ขาดหรือหยาบยื่นให้โดยสถาบันทางการแพทย์ แต่เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องใส่ใจและแสวงหา การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพได้ครอบคลุมและทั่วถึงยิ่งขึ้น การก่อตัวและความเข้มแข็งของการสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งในด้านการสร้างเสริมสุขภาพในระดับบุคคล การเกิดกลุ่มและชมรมสุขภาพต่างๆ การส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน ชุมชน สถานที่ทำงาน ตลอดจนการรณรงค์ให้เกิดกระแสสังคมด้านสุขภาพด้วยรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ ซึ่งถือเป็นการเปิดมิติใหม่ของการสร้างเสริมสุขภาพ ความเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูประบบสุขภาพ ซึ่งสร้างปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของสังคมในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของระบบสุขภาพภาคประชาชน และแนวคิดใหม่ กระบวนทัศน์ใหม่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพที่จะพัฒนาให้ไปพ้นจากกรอบจำกัดเดิมๆ เพื่อการเรียนรู้ที่จะไปให้ถึงสุขภาวะในความหมายที่กว้างไกลและลุ่มลึกยิ่งขึ้น ทั้งแนวคิดเรื่องสุขภาพองค์รวมและแนวคิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ¹

พัฒนาการของระบบสุขภาพไทยเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นไปได้ของการพัฒนาระบบสุขภาพไทยให้เกิดความพอเพียงด้านสุขภาพ ดังวิสัยทัศน์ระบบสุขภาพไทยที่ปรากฏในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 ว่า

“มุ่งสู่ระบบสุขภาพพอเพียง เพื่อสร้างให้ : สุขภาพดี บริการดี ชีวิตพอเพียง สังคมสันติสุข” วิสัยทัศน์ดังกล่าวนำไปสู่แนวคิดหลักในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติที่เชื่อมโยงระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ด้วยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาสุขภาพ และการยึดหลักสุขภาพดีมาจากสังคมดี จึงเกิดเป็นยุทธศาสตร์และมาตรการการสร้างระบบสุขภาพพอเพียง ซึ่งเป็นแผนที่มีความหมายเพื่อสร้างระบบสุขภาพพอเพียงให้เป็นจริง สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ทั้งนี้หากพิจารณาประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 ในรายละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่า มีหลายจุดที่เน้นในเรื่องของการเสริมสร้างระบบสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็งอย่างพอเพียง โดยสามารถดูแลรักษาสุขภาพได้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันได้อย่างเกื้อกูล

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนานโยบายด้านสุขภาพนั้นสามารถเป็นจริงได้ด้วยการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางสุขภาพในระบบสุขภาพที่ยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้ทางปัญญา กลไกสำคัญจึงหนีไม่พ้นเรื่องของการหาแนวทางพัฒนาคนในท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันด้านสุขภาพที่ดีให้แก่ท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัย “กำลังคน” ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนระบบสุขภาพ เป็นตัวแปรสำคัญในการสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสุขภาพ หากแต่ “กำลังคน” ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพของท้องถิ่นนั้นมิได้หมายถึงผู้ที่ทำงานด้านสุขภาพ หรือบุคลากรทางการแพทย์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น “อาสาสมัคร” หรือ “ผู้มีจิตอาสา” ในชุมชน/ท้องถิ่น ถือเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการสร้างระบบสุขภาพพอเพียงให้แก่ชุมชน/ท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่กล่าวถึงการสร้างวัฒนธรรมสุขภาพและวิถีชีวิตที่พอเพียงเพื่อสังคมแห่งสุขภาวะ ซึ่งมีมาตรการส่งเสริมภาคประชาสังคมและการรวมตัวกันทำงานส่วนรวมด้วยจิตสาธารณะ รวมทั้งขยายงานอาสาสมัครเพื่อสุขภาพ ชุมชนและกลุ่มสุขภาพในชุมชน เกิดจิตวิญญาณของการอาสาสมัคร (จิตอาสา) ทั่วทั้งแผ่นดิน

แผนงานวิจัยและพัฒนาระบบสื่อสารสุขภาพสู่ประชาชน โดยการสนับสนุนของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) เป็นองค์กรหนึ่งที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญและเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบสื่อสารสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลากรในพื้นที่ชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน จึงสนับสนุนให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นซึ่งแบ่งงานเป็น 3 ระยะ คือ การศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาระบบสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น และการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น : แนวคิด การดำเนินงาน และการขยายผล

งานวิจัยนี้จึงเป็นงานระยะที่ 3 โดยงานวิจัยในระยะที่ 1 และ 2 สามารถรวบรวมรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพโดยคนท้องถิ่น ในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ แพร่ นครพนม นครปฐม จันทบุรี กาญจนบุรี และสตูล สามารถรวบรวมผู้ทำหน้าที่สื่อสารสุขภาพผ่านสื่อท้องถิ่นในปัจจุบัน ในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ แพร่และกาญจนบุรี โดยค้นหาผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความพร้อมที่จะเป็น “นักสื่อสารสุขภาพ” (นสส.) อย่างจริงจัง และพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการทำงานสื่อสารสุขภาพให้แก่ นสส. รวมทั้งยังหาแนวทางที่จะทำให้อาสาสมัครท้องถิ่นสามารถนำเสนอเนื้อหาด้านสุขภาพได้ตรงกับที่ผู้รับสารส่วนใหญ่ มีความต้องการ และหาวิธีการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปฏิบัติงานสื่อท้องถิ่นกับผู้ทำงานด้านสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือกันหาและแลกเปลี่ยนข้อมูล การร่วมกันผลิตรายการ ฯลฯ เพื่อให้การสื่อสารด้านสุขภาพลดความยุ่งยาก และอาจทำให้แหล่งข่าว/ข้อมูลด้านสุขภาพในท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักสามารถทำหน้าที่ในการร่วมในกระบวนการส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังหาวิธีที่จะทำให้หน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับสุขภาพ ได้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารสุขภาพไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น พร้อมทั้งจะให้การสนับสนุนผู้ทำงานด้านสื่ออย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในรูปแบบต่างๆ

การดำเนินงานของโครงการวิจัยดังกล่าว เป็นการสร้างต้นแบบของการสรรหาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในมิติทางกายภาพ และมิติภาษาและวัฒนธรรม หนึ่ง การที่จะไปถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบสื่อสารสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น อย่างแท้จริงนั้น ควรจะมีการนำแนวทางที่ได้จากผลการ วิจัยดังกล่าวมาดำเนินการ ต่อเนื่องในพื้นที่เดิม คือ จังหวัดแพร่และกาญจนบุรี เพื่อให้ทราบว่าแนวทางการ ดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ภายใต้อำนาจการ พึ่งพาตนเองนั้น จะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่ มีปัญหา อุปสรรค และควร ปรับการดำเนินงานอย่างไร และนอกจากการดำเนินงานในพื้นที่เดิมแล้ว การขยาย แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นไปยังพื้นที่อื่น ๆ ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และผู้บริหาร ที่มีส่วนในการสนับสนุนให้แนวทางดังกล่าวดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ถือเป็นการ กระจายแนวคิดด้านการสื่อสารสุขภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยเรื่อง การสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น : แนวคิด การดำเนิน งาน และการขยายผล

วัตถุประสงค์

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ นสส. ในพื้นที่เดิมสามารถดำเนินงานสื่อสาร สุขภาพท้องถิ่นด้วยตนเอง
2. สนับสนุน นสส. ในพื้นที่เดิมให้เป็นวิทยากรกระบวนการ สามารถถ่ายทอด ความคิด ความรู้ และประสบการณ์ ให้แก่ นสส. รุ่นใหม่
3. ขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับ พื้นที่เดิมและสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นใน พื้นที่ที่มีความต้องการ
4. วิเคราะห์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พื้นที่วิจัย

พื้นที่เดิมเพื่อดำเนินงานต่อเนื่อง ได้แก่ จังหวัดแพร่ และกาญจนบุรี

พื้นที่ขยายผล ได้แก่ จังหวัดพะเยา ลำปาง ลำพูน น่าน อุตรดิตถ์ นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินงานโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีกลไกสำคัญ คือ การลงมือปฏิบัติการ (Action) และเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนท้องถิ่น ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ทบทวนข้อมูลการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานวิจัยระยะแรก (พ.ศ.2548) และระยะที่สอง (พ.ศ.2549) รวมทั้งรวบรวมและศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ เสริมสร้างความเข้มแข็ง นสส. ในพื้นที่เดิมให้สามารถดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นด้วยตนเอง จึงดำเนินงานดังนี้
 - 2.1 สร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาด้วยการพบปะแกนนำทั้งจากกลุ่ม นสส. และกลุ่มผู้สนับสนุน
 - 2.2 นสส. ร่วมกันกำหนดแผนการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น
 - 2.3 สนับสนุน นสส. ให้สามารถดำเนินงานตามแผนงาน โดยเน้นให้ นสส. คิดและทำด้วยตนเอง โดยคณะผู้วิจัยมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยง
 - 2.4 เรียนรู้และปรับการดำเนินงานด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน
3. เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ สนับสนุนให้มี นสส. วิทยากรกระบวนการผู้สามารถสร้าง นสส.รุ่นใหม่ จึงดำเนินงาน ดังนี้
 - 3.1 คัดกรอง นสส. ที่มีศักยภาพ ด้วย 2 วิธีการ คือ แกนนำ นสส. ร่วมกันพิจารณาและ นสส. ผู้ที่ต้องการเป็น นสส.วิทยากรกระบวนการอาสาด้วยตนเอง
 - 3.2 พัฒนาหลักสูตรฯ ร่วมกับโครงการวิจัย การศึกษาเชิงนโยบายการสร้างนักสื่อสารสุขภาพและระบบการสื่อสารสุขภาพแห่งชาติ (รศ.มาลี บุญศิริพันธ์ และคณะ, 2549) และ นสส.
 - 3.3 จัดการอบรมให้ นสส. มีความรู้ ความสามารถ และความมั่นใจ ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์
 - 3.4 จัดเวที/โอกาสให้ นสส.วิทยากรกระบวนการ ได้แสดงความสามารถ

4. เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ขยายแนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดใกล้เคียงพื้นที่เดิม และสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีความต้องการ จึงดำเนินงาน ดังนี้

- 4.1 รวบรวมข้อมูลหน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นและสื่อมวลชนท้องถิ่นของทุกจังหวัด จัดทำสื่อสำหรับการเผยแพร่แนวคิดการสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น ในรูปแบบต่างๆ
- 4.2 สื่อสารแนวคิดผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น และการสื่อสารตรงไปยังหน่วยงาน/บุคคลผู้เกี่ยวข้อง
- 4.3 จัดการประชุม (โดย นสส.วิทยากรกระบวนการ เข้ามาฝึกอบรม) เพื่อแนะนำแนวคิดและวิธีการดำเนินงานการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น โดยเชิญผู้เกี่ยวข้องจากทุกจังหวัดเข้าร่วม ซึ่งจากขั้นตอนนี้ จะทำให้เห็นถึงความสนใจของพื้นที่ต่างๆ ในระดับหนึ่ง
- 4.4 สอบถามความสนใจและความต้องการเข้าร่วมโครงการ
5. วิเคราะห์การดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
6. สรุปผลการดำเนินงานและนำเสนอผลการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินงาน

1 ปี ระหว่าง มีนาคม 2550 ถึง กุมภาพันธ์ 2551

แนวคิดที่ใช้

การวิจัยนี้ได้ออกแบบการดำเนินงานบนฐานแนวคิด 4 เรื่อง ได้แก่ การสื่อสารสุขภาพในท้องถิ่น (Local Health Communication) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) สื่อท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา (Local Media and Development) และเครือข่ายและการเสริมพลังเครือข่าย (Networking and Network Empowerment)

ภาคผนวก ข

เนื้อเพลง นสส.ขอร้อง

โดย ผดุงไทย อุปนันชัยชนะ
นสส.จังหวัดแพร่

เชิญพี่น้องมาร่วมพัฒนาพลังแรง
ให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น
คุณป้าคุณลุงล้วนเต็มใจไม่ขัดขืน
หนุ่มแก่แลสาวเด็กเล็กพากันขึ้นม้าน
ให้ทุกคนสดชื่นเมื่อวันคืนหมุนไป

ทุกวันนี้แล้วเฝ้าระวังโรคภัย
ให้ชีวิตสดใสอนามัยดีถ้วนหน้า
มีความสุขจริงทุกสิ่งพัฒนา
คนหนุ่มคนสาวทั้งพิการคนแก่ชรา
ต่างสุขสันต์ทั่วหน้าตามประสานเรา

หน้าที่ตรงนี้มีนอสสอสรัฐฐะ
ร้องขอช่วยให้เอาใจใส่
ให้บริการพี่น้องมวลมิตรด้วยทันสมัย
เรื่องการเรื่องงานสุขภาพทั่วไทย
นอสสอสนี้ยิ่งใหญ่สมัครใจทำงานฟรี

อย่าเข้าใจผิดคิดว่าอยากเด่นดัง
ขอบคุณอีกครั้งเมื่อเข้าใจน้องพี่
อารมณ์แจ่มใสเมื่ออนามัยคนไทยดี
จิตใจเรานั้นยิ่งเบิกบานยินดี
เมื่อมีมิตรไมตรีสุขภาพดีทั่วไทย

ภาคผนวก ค

บทวิพากษ์ เรื่อง แนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพท้องถิ่น

ภาพ	เสียง
	สุขภาพเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างกันหลากหลายตามพื้นที่และสิ่งแวดล้อม การสื่อสารสุขภาพที่ได้ผลจึงควรมีลักษณะเฉพาะ เหมาะสมกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย ดังนั้น แม้ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันจะช่วยให้ชุมชนในท้องถิ่นห่างไกลสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพได้ มากขึ้น แต่ข้อมูลส่วนใหญ่จัดทำขึ้นจากส่วนกลาง หรือใช้เนื้อหาข้อมูลของส่วนกลางจึงไม่สามารถสนองตอบต่อปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ ได้มากเท่าที่ควร ผลจากโครงการวิจัยเรื่อง สถานภาพการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของสื่อท้องถิ่น โดยรองศาสตราจารย์ดวงพร คำบุญวัฒน์ และคณะ ในปี พ.ศ. 2548 ยืนยันชัดเจนถึงปัญหาดังกล่าว (สัมภาษณ์ รศ.ดวงพรฯ) ดังนั้น ในปี พ.ศ.2549 จึงได้เกิดโครงการวิจัยและพัฒนากการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น เพื่อหาทางออกให้กับปัญหาที่พบนั้น แม้ว่าจะประสบกับความยากลำบาก แต่ด้วยเครือข่ายและทีมวิจัยเดิมที่ยังเหนียวแน่นงานต่างๆ ก็เดินไปได้ อย่างมั่นคง ก่อเกิดเป็นทีมงานนักสื่อสารสุขภาพหรือ นสส. ในพื้นที่วิจัยทั้งสองจังหวัดคือที่แพร่ และกาญจนบุรี (สัมภาษณ์ นสส.จากทั้ง 2 พื้นที่ จำนวน 2 คน)

ภาพ	เสียง
	หลังจากการร่วมคิดร่วมทำมาระยะหนึ่งก็ได้ผลงานที่คุ้มค่ากับความเหนื่อยยากและรอคอย สิ่งนั้นคือ แนวทางการดำเนินงานสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น บทสรุปซึ่งจะเป็นดังเข็มทิศนำทางให้การสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่นบรรลุเป้าหมาย แนวทางนี้แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบที่ 1 คือ นักสื่อสารสุขภาพ หรือ นสส. องค์ประกอบที่ 2 คือ กลไกสนับสนุนการปฏิบัติงาน ทั้งสองส่วนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน สำหรับองค์ประกอบที่ 1 คือ นสส. นั้นถือว่าเป็นฟันเฟืองชิ้นสำคัญที่ขับเคลื่อนกลไกการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น มีสิ่งที่พบจากงานวิจัยเกี่ยวกับ นสส. 3 ข้อ ใหญ่ๆ คือ บทบาท 3 บทบาท ของนสส. ประกอบด้วย เป็นสื่อกลางในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของคนในท้องถิ่นโดยใช้กลไกด้านการสื่อสาร เป็นศูนย์กลางของการจัดการและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สารด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับคนในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว และเป็นส่วนหนุนเสริมเชื่อมโยงการทำงานของรัฐด้วยการสื่อสารสุขภาพ คุณสมบัติ 8 ประการที่ นสส.ต้องมี คือ มีใจรักงานสื่อสารสุขภาพ มีจิตสาธารณะพร้อมทำงานเพื่อสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา มีไหวพริบ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการจัดระบบความคิดได้ดี มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร มีการปฏิบัติตนที่เป็นตัวอย่างด้านสุขภาพ

ภาพ	เสียง
	วิธีการทำงาน 5 ข้อของ นสส. คือ 1) สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจนรู้แจ้งเห็นจริง 2) หาข้อมูลและความรู้ด้านสุขภาพที่ทันเหตุการณ์ 3) ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ 4) ตั้งใจมุ่งมั่น เสียสละ และมีจริยธรรม 5) ให้ความสำคัญกับผู้รับสาร โดยเฉพาะเรื่องสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ในส่วนขององค์ประกอบที่ 2 คือ กลไกสนับสนุนการปฏิบัติงาน มีข้อสรุปจากงานวิจัย 5 ประการด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ความรู้ นสส.ควรได้รับการสนับสนุนความรู้ ทักษะทั้งในด้านการสื่อสารและด้านสุขภาพ จากภาครัฐ เอกชน ประชาคม ด้วยกิจกรรมการอบรม สัมมนา และการศึกษาดูงาน 2) ข้อมูล นสส.ควรได้รับการสนับสนุนข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้อง ทันเหตุการณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงบุคคลต่างๆ ซึ่งมีการจัดเก็บรวบรวมและให้บริการอย่างเป็นระบบ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นศูนย์ข้อมูลในระดับจังหวัด และโรงพยาบาลอำเภอเป็นศูนย์ข้อมูลย่อย 3) ช่องทางการสื่อสาร นสส.ควรได้รับการสนับสนุนช่องทางการสื่อสารจากสื่อมวลชนในท้องถิ่น เพื่อให้ นสส. มีช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่ผู้คนในท้องถิ่น อยู่เสมอ 4) เครือข่าย นสส.ต้องมีเครือข่ายในการทำงาน โดยมีการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่มีความหลากหลาย ทั้งเพศ วัย อาชีพ มีการบริหารเครือข่ายอย่าง

ภาพ	เสียง
	มีระบบ และมีการสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้จากเพื่อนสู่เพื่อน หรือพี่สอนน้อง ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งในการพึ่งพาตนเองของ นสส. นอกจากนี้ยังต้องมีการขยายเครือข่ายออกไปสู่พื้นที่อื่นๆอีกด้วย 5) สถานที่ทำงาน งบประมาณ อุปกรณ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีสถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางในพบปะระหว่าง นสส. ในเบื้องต้นสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือ องค์การภาคประชาสังคมที่มีความพร้อม อาจจะเป็นผู้ให้การสนับสนุน ต่อไปอาจได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง อบต. อบจ. องค์การภาครัฐองค์กรภาคเอกชน เช่น โรงพยาบาลเทศบาล สโมสรโรตารี บริษัทห้างร้านต่างๆ รวมทั้งแหล่งเงินทุนจากภายนอก ท้องถิ่น เช่น กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข หรือ สวรส. จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 องค์ประกอบหลัก แห่งแนวทางการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่นนั้น เน้นที่การทำงานโดยการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังนั้นหากแนวทางดังกล่าวนี้ ได้รับการเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปจะก่อให้เกิดเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่และยั่งยืน ทำให้การสื่อสารสุขภาพในแต่ละพื้นที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด อันจะส่งผลให้ชาวไทยในทุกท้องถิ่นมีสุขภาพดีโดยทั่วกัน

ภาคผนวก ง

บทสพอัตวิทย์ เรื่อง นักสื่อสารสุขภาพ

ดนตรี	เสียงบรรยาย
เพลงบรรเลงมีพลัง ...แล้ว Fade out	(พูดเป็นจังหวะ) : สวรส. ร่วมกับ สสส. และมหาวิทยาลัยมหิดล สร้างสรรค์ นวัตกรรมสุขภาพ
	นสส. ย่อมาจาก นักสื่อสารสุขภาพ นสส. คือ คนท้องถิ่นผู้เฝ้าระวัง และบอกกล่าวเรื่องราวสุขภาพของท้องถิ่นให้แก่คนในท้องถิ่น
	สนใจสร้าง นสส. เพื่อพัฒนาระบบสุขภาพท้องถิ่นติดต่อได้ที่ โครงการวิจัยสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นฯ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล โทร. 02 800 2308 ต่อ 3300
เพลงบรรเลงมีพลัง ... แล้ว Fade out	ร่วมสร้างสุขภาพคนท้องถิ่น ด้วย นสส. ...สนับสนุนโดย สวรส. สสส. และมหาวิทยาลัยมหิดล

[illegible]

[illegible]

[illegible]